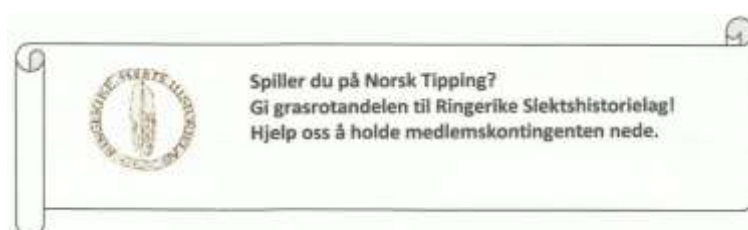

Nr. 1- 2014

Innholdsfor t e g n e l s e

Side		
2		Fra redaksjonen
3	Sten Høyendahl	Slekten Tinding ved Hønefossen
12	Margit Harsson	Om Lemosenga og andre stedsnavn på Bønsnes i 1702
16	Sten Høyendahl	Frederik Wilhelm Bruenech Stabell, eidsvollsmann og general - født i Hole
18	Else Marie Abalgård	Møller Anders Mikkelsen i Gunderfoss
23	Nils Elsrud	Familien på Rustand på 1800-tallet
28	Nils Elsrud	Det «ukjente» barnet på Rustand
29	Tom Larsen	Rikshospitalets sykejournaler, en lite brukt kilde
32	Ragnvald Lien	Hovlandstangen i Lunder på 1700-tallet
34	Sten Høyendahl	Marte Reinholtsdatter Ringåsen i Norderhov og hennes slekt
38	Olav Norheim	På sporet av skreddermester Pedersen
41	Sten Høyendahl	Vesetrud på Tyristrand - den eldste gårdshistorien
45	Tom Larsen	Straffanger i Hønefoss distriktsfengsel (1871-72)
54	Sten Høyendahl	Ringerikinger i de eldste tingbøkene for Aker sorenskriveri
69		Aktuelle bøker
70		Årsberetning 2013
71		Årsmøte 11. februar 2014
72		Budsjett 2014 og resultat 2013
22		Fra gulnede publikasjoner
31, 40, 44, 65, 66, 67, 68		Fra gulnede aviser

Fra redaksjonen

Så kommer det et nytt nummer av Hringariki, på slaget to hundre år etter at eneveldet ble avskaffet i Norge. Vi er lenge blitt fortalt at Helge Ellingsen Vaagaard i 1814 var eneste ringering på Eidsvoll, men her presenteres nok en eidsvollsmann fra distriktet: Frederik Wilhelm Bruenech Stabell, født i 1763 på Hole prestegård og konfirmert i Norderhov kirke. Han satset på en militær karriere, og gikk inn i et regiment på Fredrikshald i en moden alder av 14 år. I 1814 ble han valgt inn fra Smålenene, og det var nok ingen fra Ringerike som holdt ham som sin mann på Eidsvoll, om noen i det hele tatt visste hvem han var. Senere gikk han helt til topps på den militære rangstigen.

Margit Harsson, tidligere forsker ved Seksjon for navnegransking ved Universitetet i Oslo, har merket seg at navnene Lemosenga og Lemosjordet i 1702 ble brukt på Østre Bønsnes i Hole. Dette forteller oss at en limovn tidligere har ligget her, trolig nær Bønsnes kirke. Vi har som kjent også stedsnavnet Lemostangen på Rytteraker, der en yngre kalkovn er bevart.

To artikkelforfattere debutterer denne gangen i bladet, men begge er kjente navn i det lokalhistoriske miljøet. Else Marie Abelgård har tatt for seg husmannen Anders Mikkelsen på Tyttebærmoen nord for Lunder kirke. Anders var en stri kar, og måtte stadig sone i Hønefoss distriktsfengsel fordi han unnlot å sende sine barn i skolen.

Olav Norheim ser på Pettersøya i Hønefoss, og undrer seg på hvem denne mishandlede naturperlen er oppkalt etter. Det står mellom to lokale skreddermestre som begge het Pedersen, men hvilken av dem skal han satse på?

Slektsnavnet Tinding vil være kjent for de fleste som har sett på kirkebøkene for Norderhov i første halvdel av 1700-tallet. Sten Høyendahl hevder at stamfaren må være Jens Nilsen, klokker i Norderhov og tidligere sagfogd som i 1650-årene kom til Hønefossen, trolig en danske som søkte lykken i Norge. Høyendahl har tatt for seg seks søsken som etter alt å dømme var klokkerens barn, og fulgt deres etterkommere til langt ut på 1800-tallet da Tindingnavnet bare er et nedstøvet minne. Mange av dagens ringerikinger stammer utvilsomt fra denne slekten. Høyendahl har også kastet et blikk på den eldste gårdshistorien for Vesetrud på Tyristrand, og tar ellers for seg slekten til den barnløse Marte Reinholdsdatter som holdt til på Ringåsen.

Nils Elsrud ser på nok en slekt fra Ådalen, denne gangen etterkommerne etter Hans Olsen og Kari Olsdatter på Rustand, der mange utvandret til Amerika. Det gamle fotografiet på bladets forside viser noen damer fra denne slekten, og skriver seg fra årene rundt 1860. Slike bilder skulle vi ha hatt flere av på Ringerike! Tidligere har det vært skrevet en del om disse menneskene, men det er også mange nye detaljer som nå er kommet til.

Ragnvald Lien besøker nok en plass i Soknedalen, denne gangen Hovlandstangen, der de første beboerne sees nevnt i 1730. Denne slekten satt på denne plassen til i begynnelsen av 1800-tallet.

Tom Larsen leter ofte i protokoller som i mange år har ligget godt nedstøvet i arkivene. Denne gangen har han studert Rikshospitalets sykejournal fra 1864 og funnet alle medisinske detaljer om den 23-årige tjenestejenta Maren Nilsdatter på Hegdehaugen, som opprinnelig var fra Ringerike. I oversikten over innsatte i distriktsfengselet på Hønefoss er han nå kommet fram til årene 1871 og 1872.

Ringerikinger har vært innblandet i mange rettsaker i Aker sorenskriveri, og vi bringer en fullstendig oversikt over disse fram til 1700. Den mye omtalte Midtskogsteinen på Krokskogen var et tema ved åstedssaker i 1691 og 1692, da eldre kjentfolk vitnet om at den lå på grensedelet mellom Bærum og Hole. Midtskogsteinen er første gang nevnt i 1594 da biskop Jens Nielsson red over Krokskogen, og mange har opp gjennom årene forsøkt å lokalisere denne. Ellers finner man i disse sakene mange slektshistoriske detaljer som vedrører Ringerike.

Også i dette nummeret tar vi med noen avisutklipp som forlengst er utgått på dato. I Morgenbladet 6. september 1846 finner vi et hylingsdikt til Ringerike på tysk, *Dem Krogkleven*. Litt googling på Nasjonalbibliotekets nettsider røper at dikteren Heinrich Zeise var holsteiner, en kjemiker fra Altona som ofte var på besøk i Norge, og at han også har oversatt noen av Asbjørnsens huldreeventyr for et tysk blad. Diktningen vitner ikke akkurat om en ny Heinrich Heine, men det er da heller ikke hver dag vi møter Kongens utsikt, Norderhov kirke og den brusende Hønefossen på tyske versføtter. Vi lar oss som alltid sjarmere av utenlandske norgesbeundrere, og tar derfor med samtlige elleve vers i Zeises dikt (side 66).

Slekten Tinding ved Hønefossen

Ole Aagesen på Sundplassen under Tanberg ble begravet 22. juli 1759 ved Norderhov kirke, 60 år gammel, og skifte etter ham ble åpnet 10. august samme år. Ole hadde ikke barn i sitt ekteskap, og alle hans fjerne slektninger ble derfor listet opp i skiftet.

av Sten Høyendahl

Søsknene til Oles avdøde mor var Simen Jensen, Nils Jensen Tinding, Gregers Jensen og Anne Jensdatter. Også disse var for lengst døde, og deres barn ble oppført som arvinger.¹

Ettersom Oles mor het Johanne Jensdatter, har vi navnet på fem søsken som i tiden før og etter 1700 oppholdt seg ved Hønefossen. En Tore Jensen Tinding, som døde i 1720, hører utvilsomt også med her. Vi kan ikke utpeke søsknenes opphav med full sikkerhet, men jeg vil argumentere for at deres far må ha vært Jens Nilsen, den mangeårige klokkeren i Norderhov som døde i 1707.

Nils Jensen ved Hønefossen brukte alltid slektsnavnet Tinding, som også ved et par tilfelle er tillagt hans bror Simen Jensen. I neste generasjon var det bare Nils Jensens barn som brukte slektsnavnet. Da søsknenes alder er usikker, tas de her i den rekkefølge de er satt opp i skiftet etter Ole Aagesen. Tore Jensen Tinding, som ikke ble nevnt i skiftet, var trolig den eldste av søsknene.

Tore Jensen Tinding

Om Tore Jensen Tinding vet vi ikke annet enn at han ble begravet 18. april 1720 ved Norderhov kirke, 55 år gammel, altså født rundt 1665. Ut fra navnet må vi gå ut fra at han var bror av Nils Jensen Tinding og hans søsken, men ettersom han ikke er nevnt i skiftet etter Ole Aagesen, var han åpenbart ugift - og i alle fall uten livsarvinger.

Simen Jensen Tinding

Simen Jensen nevnes første gang i 1699 da han svarer for retten på vegne av broren Gregers, som har fått barn utenfor ekteskap.² Simen

giftet seg i 1706 med Aase Alvsdatter, og bodde på plassen Kvernbergsundet. Allerede da kalles han klokker. I 1711 ble han stevnet til tinget av Jonas Ramus for en gjeld på 18 riksdaler, en betydelig sum. Simen hevdet at gjelden egentlig var i overkant av 20½ daler, men også at han hadde nedbetalt nærmere 7½ daler på denne.³

Både Simen og kona Aase Alvsdatter ble begravet 10. september 1722, og Simen kalles her Tinding. Ifølge ministerialboken var ektefellene jevnaldrende: Simen 49 år, og Aase 49 år, tre uker og fire dager gammel.⁴ Det ble skiftet etter dem 31. oktober 1722, og tre sønner var i live. Simen etterlot seg en gammel grå kleskjol til hele tre daler, en halvslitt vadmelskjol med messingknapper til en daler, en brystduk med tinnknapper til 16 skilling, en gammel blå stemmetsvest til en ort, et par gamle skinnbukser med messingknapper til en ort, ei grå lue til 16 skilling og ei lerretsskjorte.

Skiftet ble avsluttet 3. juli 1723, og husene på plassen, som var i Simens eie, ble taksert. Stuehuset hadde dårlig tak og ble vurdert til bare seks daler, mens en liten bod med fehus ble verdsatt til tre daler, en liten låve med lade til fire daler, et bryggerhus av bord til to daler, en gammel stall *ganske brøstfældig paa taget* til tre daler, og ei gammel badstue uten tak til tre daler, tilsammen 21 daler.

Blant kreditorene var sognepresten, herr Daniel Ramus som skulle ha en daler og tre ort for likpreken, og han fikk tilsvarende andel i husene på plassen. Margrete Jakobsdatter hadde levert brennevin til huset for to daler, og hadde fortsatt det halve til gode. Aage Olsen, Simens svoger, protesterte mot dette, men Margrete fikk kravet gjennom. Da hun ikke var blant de prioriterte kreditorene, fikk hun likevel bare husgeråd til litt over en halv daler.⁵

Nils Jensen Tinding

Nils Jensen var gift med Eli Mikkelsdatter, men vielsen står ikke i den eldste kirkeboken

³ *ibid.*, tingbok I-26, fol. 57b (1711, 22. januar).

⁴ Også en klokkerbok er ført for Norderhov prestegjeld, der begge ektefellene ved begravelsen samme dag står oppført som 49 år, tre uker og fire dager gamle.

⁵ SAKO, RH sskr, skifteprotokoll 8, fol. 155b-158a.

¹ Statsarkivet på Kongsberg (SAKO), Ringerike og Halvingdal sorenskriveri (RH sskr), skifteprotokoll 17, fol. 286b-287b.

² *ibid.*, tingbok I-23, fol. 179b (1699, 5. juni).

for Norderhov, og ble åpenbart inngått før oktober 1704. De bodde utvilsomt ved Hønefossen, og fikk datteren Lisbet i mars 1706.

Det ble 21. januar 1732 opptatt vitnemål om en del folk ved Hønefossen. Om Eli Tinding ble det sagt at hun var en gammel enke som hadde bodd der tre-fire år, og iblant solgte øl og brennevin. Nils Jensen kan ikke sees oppført i begravelseslistene for Norderhov, men disse var svært mangelfulle på denne tiden. Det høres likevel merkelig at Eli bare skulle ha bodd ved Hønefossen i kort tid. Det ble samtidig reist spørsmål om Jon Olsen Tinding, hennes svigersønn, hadde holdt øltapperi, men vitnene sa bare at Jon var sagdreng og oppholdt seg ved fossen.⁶

Nils Jensen hadde mange barn, og hans etterslekt lar seg følge i mange ledd, helt fram til våre dager. Dattersønnen Nils Hansen Tinding kom imidlertid skjevt ut. Han var gevorben musketér ved Søndenfjeldske kompani, og med kone og tre små barn hadde han åpenbart økonomiske problemer. Sammen med noen andre karer drev han i flere år med innbrudd og andre tyverier på Ringerike, men ble tatt og dømt 10. februar 1772 til livstidsarbeid på nærmeste festning. I tillegg skulle han løpe spissrot seksten ganger gjennom en rekke på 300 mann. Han overlevde denne straffen og ble noen dager senere satt inn på Akershus festning, men ble samme år overflyttet til Fredriksten.⁷

Livsfangens dødsfall er ikke funnet. Barbro Olsdatter, hans enke, ble fortsatt kalt Tinding ved sin død i 1808.

Gregers Jensen

Gregers Jensen fikk i januar 1698 barn med Ide Jeremiasdatter, datter av avdøde Jeremias Vilumsen, og de ble derfor stevnet til tinget 5. juni 1699 der de ikke møtte. Simen Jensen sto fram på brorens vegne og erklærte at han hadde ønsket å gifte seg, men Ides mor hadde ikke villet gi sitt samtykke.⁸ Fogden hevdet at det da måtte anses som løst leiermål, og de ble idømt bøter: Gregers 24 lodd sølv (tilsvarende 12 riksdaler) og en daler i omkostning, og Ide 12 lodd sølv samt en halv daler i omkostning.⁹ Menn skulle etter tidens skikk bote det dobbelte av

kvinner, og bøtene var temmelig drøye i en tid der ei ku gikk for tre riksdaler.

Nå vet vi at Gregers og Ide likevel ble gift. Gregers sendte 7. februar 1701 et brev til amtmannen med klage over at fogden Lars Tønder i 1699 hadde gått så hardt på ham at han hadde måttet betale boten fullt ut. Ide hadde fortsatt ikke betalt sin bot, og sagfogden Gunder Gundersen hadde måttet legge ut for henne, slik at Gregers ble nå trukket i sin sparsomme lønn som tjener ved Gerhard Treschows sagbruk (se vedlegg).¹⁰ På tinget hevdet han at han måtte være fri for leiermålsbøtene, men han kunne gå med på å betale ekteskapsbøter, som lå på et lavere nivå. Tingallmuen kunne bekrefte at Gregers var blitt viet til sin tidligere trolovede i Norderhov kirke.¹¹ Amtmann Poul Glud støttet opp om Gregers, som dermed fikk refundert drøye 8½ riksdaler av det han hadde måttet innbetale.

I brevet til amtmannen hadde Gregers anført at han var tjener ved Treschows sagbruk ved Hønefossen, men ifølge 1701-listen over sagfolk var han sagdreng på salige Anders Pedersens sag.¹² Kanskje var listen over sagfolk ikke ajourført dette året.

Gregers bodde fortsatt ved Hønefossen da han døde i 1734, angitt 67 år gammel. Hans levekår var neppe de beste, og det ble ikke holdt skifte etter ham. Ides dødsfall er ikke funnet.

Anne Jensdatter

Anne Jensdatter bodde - i hvert fall etter 1700 - sammen med ektemannen Erik Tollevsen på plassen Haugen ved Hønefossen. De var ikke lenger i live 19. juni 1711 da det ble skiftet på Haugen etter datteren Mari, som var trolovet med Ole Olsen døl. Simen Jensen Tinding, Maris morbror, ble oppnevnt som formynder for de umyndige arvingene. Vi ser at det også var blitt holdt skifte etter Anne Jensdatter og ektemannen, men dette er ikke innført i skifteprotokollene.¹³

Anne var kanskje den eldste av søsknene - allerede i 1689 ser vi av en sagliste at Erik Tol-

⁶ ibid., tingbok I-34, fol. 288a-b (1732, 21. januar).

⁷ Larsen (2010), s. 49.

⁸ Saken med Gregers Jensen og Ide Jeremiasdatter er fyl- dig omtalt i Kari Telstes artikkel «Frieri, kjærlighet og ekteskap for 300 år siden», *Ringerike* 1993/94, s. 26-31.

⁹ Se note 2.

¹⁰ Riksarkivet (NRA), Rentekammeret (RK), Ringerike, Hallingdal og Buskerud (RHB) fogderi, antegnelser 1704.

¹¹ SAKO, RH sskr, tingbok I-24, fol. 35b (1701, 25. februar).

¹² NRA, RK, RHB fogderi, fogderegnskap, konsumpsjonsskatt 1701, vedlegg. Alle detaljopplysninger om sagemstre og sagdrenger er hentet fra fogderegnskapenes årlige konsumpsjonsskattelister, som inneholder oversikter over folkene på hver enkelt sag.

¹³ SAKO, RH sskr, skifteprotokoll 5, fol. 161b-164a.

levsen bor ved Hønefossen med sin hustru. Det tyder på at hun var født midt på 1660-tallet.

Erik Tollevsen var sønn av mølleren Tollev Hansen ved Hønefossen, som hadde en broket bakgrunn - han brukte i 1670-årene Gundersby i Haug, og var senere sagmester i mange år.¹⁴ Både far og sønn var i 1689 sagmestre på assistensråd Jørgen Philipssøns sager ved Hønefossen. Erik var sagdreng en tid før han i 1694 og 1695 igjen står som sagmester for Jørgen Philipssøn, og senere for Eggert Stockfleth.

I 1697 hadde Erik og faren Tollev møller vært med sagfogden Hans Lang og to andre karer og revet ned kjørselbroen til to sager som tilhørte Gerhard Treschow og Søren Hanssøn Lemmich. Dette skjedde etter Eggert Stockfleths ordre,¹⁵ og viser at det til tider kunne gå friskt for seg ved sagbrukene.

Erik Tollevsen var fortsatt sagmester i 1703, denne gangen ved Ole Torkelsens sag.

Johanne Jensdatter

Om Johanne Jensdatter vet vi ikke stort mer enn at hun rundt 1700 ble gift med sagdrengen Aage Olsen ved Hønefossen, sønn av sagmester Ole Vernersen som trolig døde rundt 1685. Sannsynligvis er hun identisk med Johanne Jensdatter som i 1694 ble dømt for leiermål med soldat Henrik Olsen.¹⁶ Dette hadde sannsynligvis ført til et forekteskapelig barn.

Aage Olsen er i 1701 oppført som sagmester på en av Hans Eggertssøns sager ved Hønefossen, og ektefellene bodde på Kvernbergsundet til sin død i 1740-årene.

Jens Nilsen klokker

Jens Nilsen klokker i Norderhov nevnes første gang i 1678, da han hadde vært med på å forkynne en stevning.¹⁷ Måneden før ble han kalt klokker Jens Heieren.¹⁸

Jens Nilsen, sagfogd for Jørgen Lauridssøn på Hønen, erklærte i 1676 at han etter Johan Schnells bevilling hadde oppryddet det meste av ei omtvistet løkke ved Heieren. Den forhenværende fogden Johan Schnell (død 1664) hadde tidligere eid dette området.¹⁹ Vi

skal se at klokkeren Jens Nilsen hadde en fortid som sagfogd.

I en ny rettssak våren 1685 vitnet Jens Nilsen om at han fra 1654 og syv år framover tjente borgeren Simen Lauridssøn ved Heieren-bruket. Den gang disponerte han et område under åsen som ble kalt Snellebråten etter gammelfogden, og som var ryddet før han selv kom dit. Jens hadde drevet dette på vegne av Johan Schnell, både til hestehavn og febeite.²⁰ Det ble etter hvert mange rettssaker om Heieren-bruket, og klokkeren kunne i 1697 fortelle at han nå var *paa det Siette och tredsindstiufgende aar gammell*, altså i sitt 66. år. Fra 1654 til 1678 hadde han tjent på sagene ved Heieren, først for salige Simon Lauridssøn og senere for Johan Schnell og hans etterleverske.²¹

I konsumpsjonsmannntallet 1682 ser vi at klokkeren i Norderhov hadde hustru og en hjemmeverende datter. Klokkegjerningen var på ingen måte noen lukrativ affære. Tingallmuen bekreftet i 1694 at klokkeren Jens Nilsen var en fattig mann som satt i huse og ikke hadde fått noen klokkerbolig.²² Han døde 18. juni 1707, angitt 75 år gammel.

Etter Jens Nilsens vitnemål i 1697 bør han være født i 1631 eller 1632, og han var i 1654 en ung mann da han gikk i Simon Lauridssøns tjeneste. Han oppnådde i alle fall å bli sagfogd, en stilling som ga ham en viss innflytelse i sagbrukssamfunnet.²³ Det er påfallende at han i 1678 sluttet som sagfogd og gikk inn i den uselt betalte klokkegjerningen. Kanskje er han kommet på kant med sageieren Jørgen Lauridssøn, som var en svært så selvbevisst mann.

Det kan ikke fastslås med full sikkerhet at klokkeren Jens Nilsen var far til Tinding-barna, men et vesentlig moment peker i denne retningen. Gregers Jensen oppgir 7. februar 1701 at hans far hadde svart til stevnemål på hans vegne, hvilket innebærer at Tinding-barnas far levde i 1701, åpenbart ved Hønefossen. Så mange mennesker bodde ikke ved fossen den gang, og det er vanskelig å se at det kan dreie seg om andre enn klokkeren Jens Nilsen. Ytterligere ett moment går i klart samme retning: Simen Jensen Tinding er nevnt som klokker i Norderhov i 1706, og vi må anta at han hadde etterfulgt sin far før denne avgikk ved døden.

¹⁴ Ropeid (s. 152), s. 143.

¹⁵ SAKO, RH sskr, tingbok I-23, fol. 114b-115a (1697, 26. oktober).

¹⁶ *ibid.*, tingbok I-22, fol. 189a (1694, 14. november).

¹⁷ *ibid.*, tingbok I-14, fol. 16a (1678, 18. mars).

¹⁸ *ibid.*, fol. 7b (1678, 14. februar).

¹⁹ *ibid.*, tingbok I-12, fol. 36a (1676, 10. mai). Jens Nilsen klokker må ikke forveksles med sagmester Jens på Heieren, som i 1680 var med i et oppløp på Eggemoen.

²⁰ *ibid.*, tingbok I-19, fol. 25b-26a (1685, 29. april).

²¹ *ibid.*, tingbok I-23, fol. 112b (1697, 30. september).

²² *ibid.*, tingbok I-22, fol. 189a (1694, 14. november).

²³ Se Ropeid (1952), s. 127-131.

Kan den unge Jens Nilsen ha vært en av de mange danske lykkesøkerne som kom til Norge? Han bragte åpenbart med seg slektsnavnet Tinding, selv om han aldri ble kalt med dette. Slikt var ikke uvanlig på denne tiden - mange innflyttere med slektsnavn underskrev seg bare med patronymikon. Først ut på 1700-tallet fikk bruken av slektsnavn en mer sosial betydning.

Den siste Tinding?

Enkemannen Erik Nilsen Tinding ved Hønefossen ble begravet 21. mars 1814, 61 år gammel. Han er den siste person jeg har sett på Ringerike med navnet Tinding, men han er også ytterst vanskelig å plassere slektsmessig. Det kan være at han er inngiftet i slekten og har overtatt Tinding-navnet.

Litteratur

Larsen, Tom: Ringerikinger på Akershus festning (del 1). *Hringariki* nr 1/2010, s. 48-52.

Ropeid, Andreas: *Hønefoss. Sagbruk og sagarbeidere 1600-1800*. Første bind. Utgitt av Hønefoss kommune (1952).

Telste, Kari: Frieri, kjærlighet og ekteskap for 300 år siden. *Ringerike* 1993/94, s. 26-31.

Slektsoversikter

Simen Jensen Tinding, klokker, Kvernbergundet ved Hønefossen, født ca 1673, bgr 1722 10/9

g. (1706 25/2) Aase Alvsdatter, født ca 1673, bgr 1722 10/9

Barn:

1. Nils Simensen, dp 1706 25/7, bgr 1706 26/9
2. Nils Simensen, dp 1707 19/12, vanfør, død før 1759 (1722: *hafver meen i Ansigtet*)
3. Jens Simensen, dp 1709 13/1, bgr 1710 10/8
4. Jens Simensen, dp 1711 20/12, n. 1722, død før 1759
5. Anne Simensdatter, dp 1715 3/2, død som barn
6. Christen Simensen, dp 1717 1/8, bgr 1759 2/12 i Lier, arbeidsmann ved Lier marmorverk
g. (1750 7/11 Lier) Johanne Ulriksdatter, dp 1717 31/1 i Norderhov
Barn:
 - 6.1 Aage Christensen, dp 1751 24/6 i Lier, Høgda
 - 6.2 Simen Christensen, dp 1751 24/6 i Lier, Høgda, død som barn

Nils Jensen Tinding, ved Hønefossen, død før 1732

g. Eli Mikkelsdatter, n. 1732

Barn:

1. Sissel Nilsdatter Tinding, n. 1759
g. (1729 29/12) Jon Olsen Tinding, sagmester ved Hønefossen
Barn:
 - 1.1 Nils Jonsen, dp 1730 5/11, Hønefossen
 - 1.2 Kirsti Jonsdatter, dp 1734 25/7
 - 1.3 Malene Jonsdatter, dp 1736 11/11
 - 1.4 Christoffer Jonsen, dp 1740 5/6, Heieren
2. Mette Nilsdatter Tinding, f. ca 1704, bgr 1768 25/9
g1 (1728 5/2) Christoffer Engebretsen ved Hønefossen, død 1728
Barn:
 - 2.1 Christoffer Christoffersen, dp 1728 23/5, Hønefossen
g2 (1742 28/12) Hans Andersen Moss, f. ca 1718, bgr 1748 6/10
Barn:
 - 2.2 Eli Hansdatter, dp 1743 31/3
 - 2.3 Nils Hansen Tinding, dp 1744 20/9, gevorben musketér, livstidsfange fra 1772
g. (1764 8/11) Barbro Olsdatter Torebråten, f. ca 1740, død 1808 des. (*Enken Barbro OlsD' Tinning*)

«Silkesaugen ved Hønefossen» (Claus Pederssøns sag).
Kobberstikk av J. J. G. Haas etter maleri av C. A. Lorentzen.

- Barn:
- 2.3.1 Kari Nilsdatter, dp 1764 30/12
 - 2.3.2 Hans Nilsen, dp 1766 7/12
 - 2.3.3 Ole Nilsen, dp 1770 9/9
3. Lisbet Nilsdatter, dp 1706 17/3, bgr 1706 13/6
4. Jens Nilsen, dp 1707 31/5
5. Lisbet Nilsdatter Tinding, f. ca 1709, bgr 1779 1/7, 70 år
g. (1734 9/9) Halvor Andersen Dal, f. ca 1704, bgr 1761 23/3, skifte 1761 25/8
- Barn:
- 5.1 Anders Halvorsen Dal, dp 1734 21/11, Dal, bgr 1774 20/3, Dal
g. (1765 3/1) Kari Olsdatter
- Barn:
- 5.1.1 Dorte Andersdatter, dp 1766 6/1, Dal
 - 5.1.2 Halvor Andersen, dp 1767 6/9, Dal
- 5.2 Eli Halvorsdatter, dp 1736 26/12, Dal, n. 1761
- 5.3 Nils Halvorsen Klemmestad, dp 1739 1/1, d. 1801 juni, husmann, båtbygger
g. (1771 27/12) Else Gundersdatter, f. ca 1741, n. 1801
- Barn:
- 5.3.1 Dorte Nilsdatter, dp 1772 27/9, Dal, ug. 1801
 - 5.3.2 Halvor Nilsen Klemmestad under Prestegården, dp 1774 26/12
g. (1806 12/11) Inger Ellendsdatter, f. ca 1778, d. 1867 17/11, Klemmestad
- Barn:
- 5.3.2.1 barn, dp 1808 20/3, Klemmestad
 - 5.3.2.2 Nils Halvorsen Klemmestad, dp 1809 6/8, Klemmestad, 1865: husmann
g. Bergit Olsdatter, f. ca 1807
 - 5.3.2.3 Anne Dorte Halvorsdatter, dp 1812 13/12, Klemmestad, d. 1814 8/6
 - 5.3.2.4 Else Halvorsdatter, f. 1815 9/5, Klemmestad
 - 5.3.2.5 Ellend Halvorsen Kalvøya, f. 1818 1/3, Klemmestad
g. (1842 17/5) Marte Marie Christiansdatter, f. 1817 4/10

- 5.3.3 Lisbet Nilsdatter, dp 1779 15/8, Klemmestad, d. 1869 29/7, Hårumsøie i Hole
 - g. (1806 8/7) Anders Ellendsen Bråten under Hårum i Hole
 - Barn:
 - 5.3.3.1 Nils Andersen Bråten under Hårum, dp 1806 13/7
 - g. Kirsti Andersdatter, f. ca 1807
 - 5.3.3.2 Anne Andersdatter, dp 1808 16/10, Vegsteineie
 - 5.3.3.3 Dorte Andersdatter, f. ca 1811, ugift
 - 5.3.3.4 Elen Maria Andersdatter, f. 1815 24/8, Hårumsøie i Hole
 - 5.3.3.5 Ellend Andersen, f. 1820 22/10, Hårumsøie i Hole
 - g. (1841 14/4 Aker) Gro Helgesdatter, f. ca 1819
- 5.3.4 Gunder Nilsen, dp 1781 9/12, Dal
- 5.4 Ragnhild Halvorsdatter, dp 1741 15/10, Dal, d. 1816 29/12
 - g. (1776 2/1) Daniel Paalsen Næsjaru u/Frok, f. ca 1741, d. 1839 13/2
 - Barn:
 - 5.4.1 Anne Danielsdatter, dp 1782 21/4, død 1837 5/12
 - g. (1806 27/11) Ole Torkelsen Næsjaru u/Frok søndre, f. ca 1785, husmann
 - Barn:
 - 5.4.1.1 Anne Maria Olsdatter, dp 1808 7/2, Frokseie
 - 5.4.1.2 Paal Olsen, dp 1813 17/10, Frokseie
 - 5.4.1.3 Ragnhild Olsdatter, f. 1819 23/1, Frokseie
 - 5.4.1.4 Daniel Olsen, f. 1820 11/10, Næsjaru u/Frok søndre
- 5.5 Hans Halvorsen, dp 1744 29/3, Dal, n. 1761
- 5.6 Dorte Halvorsdatter, dp 1746 16/10, Dal, bgr 1759 16/9, Dal
- 5.7 Lars Halvorsen, dp 1749 20/4, Dal
- 5.8 Jens Halvorsen, dp 1752 15/10, Dal, husmann og skredder
 - g. Marte Hansdatter, f. ca 1751, d. 1823 30/9, Dal
 - Barn:
 - 5.8.1 Anders Jensen Dal, dp 1775 10/9, Dal, n. 1801
 - g. (1804 27/12) Marta Hansdatter
 - Barn:
 - 5.8.1.1 Hans Johan Andersen Eikeli, dp 1805 27/4, Dal, d. 1888 9/1, Eikeli, husmann
 - g. (1827 23/10) Gunhild Ellingsdatter, f. ca 1803, d. før 1865
 - 5.8.1.2 Eli Andersdatter, dp 1807 18/5, Dal
 - 5.8.2 Aase Jensdatter, dp 1777 30/11, Dal
 - Barn utenfor ekteskap:
 - 5.8.2.1 Olea Vegarsdatter, dp 1799 8/12, d. 1801 mars, Dal
 - 5.8.3 Lisbet Jensdatter, dp 1780 7/5, Dal
 - g. (1812 14/2) Augustinus Olsen Stamnes, født 1789 6/12 i Hole
 - Barn:
 - 5.8.3.1 Ole Augustinussen Moe, dp 1813 2/5 Hole, Mosenga, til Kristiania, snekker
 - g. (1842 21/1 Chra, Gam.) Marte Marie Johannessen, f. ca 1818
 - 5.8.3.2 Marte Augustinusdatter, f. 1815 17/11 Hole, Stamnes -
 - skal være død 1888 10/8, Norseland, Micolet, Minnesota
 - g1 (1837 10/11 Hole) Ole Torkildsen Stiksrud, dp 1807, d. 1845 18/10, husmann
 - g2 (1847 12/3 Hole) Elling Andersen Stiksrud, f. 1822 14/1, Tyristrand
 - 5.8.3.3 Anne Augustinusdatter, f. 1817 11/12 Hole, Stamnes
 - 5.8.3.4 Hans Johan Augustinussen, f. 1821 6/1 Hole, skipstømmermann, Bragernes
 - g. (1847 19/9 Bragernes) Helle Larsdatter, f. ca 1811
 - 5.8.3.5 Jens Augustinussen, f. 1825 3/2 Hole, Svarstadeie
 - 5.8.4 Hans Jensen, dp 1782 20/10, Dal
 - 5.8.5 Kari Jensdatter, dp 1785 30/1, Dal, n. 1801
 - 5.8.6 Dorte Jensdatter, dp 1786 13/8, Dal
 - 5.8.7 Helene Jensdatter, f. ca 1791, n. 1801
 - 5.8.8 Halvor Jensen, f. ca 1792, bgr 1795 febr., Dal
 - 5.8.9 Marte Maria Jensdatter, dp 1794 30/3, n. 1801
 - 5.8.10 Halvor Jensen, dp 1796 25/3, bgr 1818 9/11, Dal, *druknet i Sokna-Elv under Skøiteløben*
 - 6. Jakob Nilsen, dp 1712 17/4
 - 7. Lars Nilsen Tinding, dp 1713 2/7, g. (1735 3/2) Marie Andersdatter Moss
 - Barn:
 - 7.1 Nils Larsen Tinding, dp 1735 16/3
 - 7.2 Mari Larsdatter, dp 1736 2/12, vel død som barn
 - 7.3 Mari Larsdatter, dp 1739 9/8

Gregers Jensen, f. ca 1667, bgr 1734 31/10 ved Hønefossen

g. (1699) Ide Jeremiasdatter

Barn:

1. barn, f. 1698
2. Lisbet Gregersdatter, f. ca 1704, bgr 1744 18/4, ugift, fattig
3. Kari Gregersdatter, dp 1704 26/12, bgr 1707 24/6
4. Jens Gregersen, dp 1707 8/5, død før 1759
 - g. (1735 28/12) Ragnhild Rasmusdatter
 - Barn:
 - 4.1. Dorte Jensdatter, dp 1738 24/8, 1759: tjener hos Anders Frok
 - Barn utenfor ekteskap med Marte Andersdatter:
 - 4.2. Marte Jensdatter, dp 1734 26/9
5. Sara Gregersdatter, dp 1710 13/4, bgr. 1773 16/5, skifte 1773 10/8
 - g. (1734 12/8) Ole Persen Åsen u/Røyseng, skifte 1773 10/8
 - Barn:
 - 5.1 Per Olsen, dp 1734 10/10, Åsen, død som barn
 - 5.2 Gregers Olsen, dp 1737 15/12, Røyseng, død som barn
 - 5.3 Jens Olsen, dp 1739 2/8, Åsen
 - 5.4 Lars Olsen Åsen, dp 1744 13/1, Åsen, d. 1808 des., Åsen, husmann
 - g. (1766 27/12) Inger Knutsdatter Haldumseie, dp 1740 9/3, n. 1801
 - Barn:
 - 5.4.1 Ole Larsen, dp 1766 21/9, Haldumsdalen
 - 5.4.2 Mari Larsdatter, dp 1768 23/10, Haldumsdalen
 - 5.4.3 Harald Larsen, dp 1771 21/7, Odden
 - 5.4.4 Per Larsen Seter, dp 1776 25/2, Åsen
 - g. (1797 28/12) Siri Trulsdatter
 - Barn:
 - 5.4.4.1 Inger Persdatter, dp 1800 1/1, Bjørnerud
 - 5.4.4.2 Ole Persen, dp 1802 13/6, Røysengeie
 - 5.4.4.3 Guri Persdatter, dp 1805 23/5, Røysengeie
 - 5.4.4.4 Knut Persen, dp 1811 30/6, Seter
 - Barn utenfor ekteskap med Ingeborg Rolvsdatter Borgeneie:
 - 5.4.4.5 Hans Pedersen Libakke, dp 1798 10/6 i Hole, til Christiania, 1865: skomaker
 - g. (1827 15/6 Christiania, Slottskirken) Marte Gulliksdatter, f. ca 1802
 - 5.4.5 Sara Larsdatter, dp 1779 21/2, Røysengeie
 - 5.4.6 Knut Larsen, dp 1780 16/2, Røyseng
 - 5.4.7 Anne Larsdatter, dp 1785 13/3, Åsen
 - 5.5 Ole Olsen, dp 1746 14/8, Åsen
 - 5.6 Gregers Olsen, dp 1749 6/7, Åsen, vanfør og tåpelig, skinnfellmaker, d. 1801 mai, Åsen
 - 5.7 Mari Olsdatter, dp 1752 12/3, Åsen
 - 5.8 Anne Mari Olsdatter, dp 1752 12/3, Åsen, bgr 1773 16/5
6. Mette Gregersdatter, dp 1713 19/2
 - g. (1737 27/12) Andreas Andersen Moss
 - Barn:
 - 6.1 Gregers Andreassen, dp 1738 15/6
 - 6.2 Johan Andreassen, dp 1740 11/12
7. Anne Gregersdatter, dp 1715 8/12

Anne Jensdatter, d. før 1711

g. Erik Tollevsen, d. før 1711, sagmester, Haugen ved Hønefossen

Barn:

1. Nils Eriksen, soldat ved det gevorbnre regiment 1711
2. Søren Eriksen, n. 1711
3. Mari Eriksdatter, skifte 1711 19/6, trolovet med Ole Olsen døl
4. Ambjörg Eriksdatter
 - gift (?) med Jakob
 - Barn:
 - 4.1 Anne Jakobsdatter, f. ca 1729, 1760: tjener for fogden
 - Barn utenfor ekteskap med Petter Nilsen fra Christiania:
 - 4.2 Anne Pettersdatter, dp 1721 7/12, død som barn

5. Sidsel Eriksdatter, f. ca 1695, bgr 1767 23/7
 g. (1721 28/12) Truls Trulsen Ask, n. 1762
 Barn:
 5.1 Per Trulsen, dp 1722 5/7, Ask, bgr 1724 16/7, 3 uker (!), Ask
 5.2 Jens Trulsen Ask, dp 1723 28/11, Ask, bgr 1781 7/3, skifte 1781 16/3
 g. (1767 2/1) Ragnhild Trulsdatter Nøkleby
 Barn:
 5.2.1 Sissel Jensdatter, dp 1767 15/11, Ask, trolig identisk med Else, bgr 1770 17/6, 3 år, Ask
 5.2.2 Kirsti Jensdatter, dp 1770 13/5, Ask
 5.2.3 Guri Jensdatter, dp 1774 30/10, Ask
 5.2.4 Truls Jensen, dp 1778 4/1, Ask
 5.2.5 Marte Jensdatter, dp 1779 26/12, Ask
 5.3 Truls Trulsen, dp 1725 25/1, Hønen
 5.4 Truls Trulsen Ask/Ertelia på Tyristrand, dp 1730 12/2, d. 1809?
 g1 (1753 3/1) Berte Mikkelsdatter Breien, dp 1720 4/8, bgr 1794 6/3, Ertelia
 Barn:
 5.4.1 Johanne Trulsdatter, dp 1753 22/7, Ask, bgr 1753 12/8, Ask
 5.4.2 Anne Trulsdatter, dp 1754 27/10, Ask
 5.4.3 Gudbrand Trulsen Ertelia, dp 1757 6/1, Ask, d. 1819 30/11 på Ertelia, selveier
 g1 (1794 25/9 Hole) Berte Christiansdatter Fjell, f. ca 1769, bgr 1799 2/5, Tyristrand
 Barn:
 5.4.3.1 Berte Gudbrandsdatter, dp 1795 2/4 Hole, bgr 1812 4/7, Ertelia
 g2 (1803 24/2 Hole) Inger Bentsdatter Pjåka, dp 1776 30/6 på Tyristrand
 Barn:
 5.4.3.2 Maria Gudbrandsdatter, dp 1804 29/7, Ertelia
 5.4.3.3 Bent Gudbrandsen, dp 1808 18/9, Ertelia
 5.4.3.4 Berte Gudbrandsdatter, dp 1814 26/6, Ertelia
 5.4.3.5 Ingeborg Gudbrandsdatter, f. 1816 28/8, Ertelia
 5.4.4 Truls Trulsen Ertelia, dp 1759 20/5, Ask, 1801: går broren Gudbrand til hån
 5.4.5 Mari Trulsdatter, dp 1761 8/3, Ask
 5.4.6 Mikkel Trulsen, dp 1765 28/7, Ask, bgr 1766 23/2, Ask
 g2 (1795 27/3 Hole) Mari Jakobsdatter Holte, f. ca 1744, n. 1801 på Ertelia
 5.5 Erik Trulsen Ask, dp 1732 9/3, Ask, bgr 1768 10/1, Ask, skifte 1768 26/11
 Barn med sin forlovede Berte Nilsdatter:
 5.5.1 Erik Eriksen, dp 1768 31/7
 5.6 Mari Trulsdatter, dp 1734 21/3, Ask, d. 1816 25/6, Askeie
 g. (1765 31/1) Lars Halvorsen Flattum, f. ca 1732, bgr 1788 18/4
 Barn:
 5.6.1 Sidsel Larsdatter, dp 1766 14/12, Askeie
 5.6.2 Halvor Larsen Flattum, dp 1771 7/4, Flattum
 g. (1796 8/12) Marte Evensdatter Heieren
 5.7 Anne Trulsdatter, dp 1736 8/4, Ask

- Johanne Jensdatter**, vel f. ca 1670, bgr 1740 28/5 Nh, 70 år gammel
 g. Aage Olsen Sundet, f. ca 1681, bgr 1748 8/9, sagmester, Kvernbergsundet ved Hønefossen
 Barn:
 1. Ole Aagesen, f. ca 1700, bgr 1759 22/7, sagmester, Sundplassen under Tanberg
 g. Mari Hansdatter
 2. Marte Aagesdatter, dp 1707 3/4, bgr 1714 30/9

Løse tråder

Erik Nilsen Tinding, bgr 1814 21/3, enkemann ved Hønefossen, 61 år (f. ca 1753)

Samtlige kirkebokdata uten stedsangivelse er fra Norderhov prestegjeld.

Vedlegg

WelEdle og Welbaarne
H^r Amptmand og Assistentz Raad
Pouel Glud,

Saasom ieg fattige ringe tiener ved WelEdle h^r Seckreterer Tresckovs Saugbrug ved Hönnefaas er for et par Aars tied Siden komen til at beSofue Een piige, Effter at ieg med hende var forloved, og mine Ringe vilkaar ey var, at strax kunde Lade mig feste eller vie ved hende, Hvorfore fogden Sr Lars Tönder Lod mig indkalde for retten, at Erverbe Domb ofuer mig for Kongens Sigt, som Da skulle falde paa, om ieg iche tog hende til Æchte, Huilchet ieg nu haver giort, og til samme stefnemaal at Suare, Hafuer min fader Suaret paa mine wegne, Effterdj ieg Self iche kunde komme der, fordj ieg Da var udj min Hosbunds forretninger :/ at ieg vilde Eghte hende, motte dog intet hielpe, mens fich Domb, hvor effter ieg blef saa hart truet med gabestochen, at ieg A^o 99 har mot betalle ved Gunder Gunderßen d. 12 rd^r böder, og A^o 1700: Hafuer Gunder Gunderßen atter mot gifuet sin Haand til fogden, at betahle for Hende d. 6 rd^r som dog iche enu er Er betalt, mens Holdes dog for mig inde af min Ringe lön, uden Gunder Gunderßen kunde faa sin Haand igien fra fogden, Hvorfore ieg Allerydmygeligst Suplicerer, og begierer Welbaarne H^r Amptmand wille beviße mig fattige Ringe tiener den Store gunst, og hielpe mig til rette, at ieg maatte faa mine udgifne penge og Gunder Gunderßens Sedel igen hos fogden, Effterdj ieg nu Haver Gived mig udj æchteschab med same Qvinde menniske effter fattig og Ringe Lejlighed saadan Welbaarne hr Amptmands store Gunst imod mig fattige Ringe tiener vil ieg bede gud om, Naadelig igien wille belöne, og altied Lever Jeg -

Welædle og welbaarne H^r Amptmand og Assistentz Raads
ydmygeste og Ringeste tiener

Hönnefaas
d. 7 Februarij 1701 ./.

Grees Jenßen

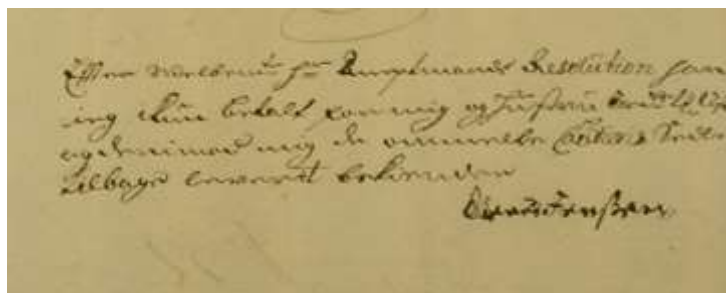
Dersom Gregers Jenßen haver indladet sig i egteskab med dend perßon som hand tilforne havde besovet, og derfor betalt 12 Rdlr: udj böder, da bör fogden at igien give hannem dend overschydende rest af rette böderne i dette tilfelde som efter lovens 6te bogs 13 Capitels 1 articell for begge personer er 3 Rdlr: 1 ort 12 schill: saa at fogden i saa maader legger fra sig aff de oppebaarne 12 Rdlr - - 8 Rdlr 2 ort 12 schill:, og derfor uden tilbageleverer Gunder Gunderßens udgivne seddell paa 6 Rdlr:, hvor ved da denne sag er liqviderit og klargiort.

Bragenæs d: 12 feb: A^o 1701
P. Glud

Effter welbem^{te} h^r Amptmands Resolution har ieg ikun betalt for mig og hustru 3 rd^r 1 ort 12 ß og derimod mig de ommelte Cautions Sedler tilbage leveret bekiender

Grees Jenßen

Ringerike, Hallingdal og Buskerud fogderi, fogderegnskap, antegnelser 1704.

Gregers Jensens underskrift - han skrev seg Grees Jenßen.

Om Lemosenga og andre stedsnavn på Bønsnes i 1702

Seinhøstes i oktober 1702 var det folksomt på Bønsnes i Hole prestegjeld. Åtte lagrettemenn som bodde på *Leine, Ullern, Gomnes, Fjeld og Svarstad*, var samlet på Bønsnes for å dømme mellom sorenskriver Jens Thygesen Lund og lagmann Stochflet.

av Margit Harsson

Jens Thygesen Lund hadde i en rekke år brukt begge Bønsnes-gårdene, men eide bare Vestre Bønsnes (i dag bruksnr. 5) og en liten part i Østre Bønsnes (i dag bruksnr. 1). Lagmann Stochflet representerte Christiania lagstol som eide bygselen og 2½ skippund i Østre Bønsnes. Det var uenighet om hvor grensene gikk mellom de to Bønsnes-gårdene. Østre Bønsnes er også kalt *lagmannsgården* fordi nesten hele gården tilhørte lagstolen i Oslo (Hbb IV 365).

Vi er her ikke interessert i selve rettergangen, som for øvrig er gjengitt i tingbok nr. I-24 side 90-91, men vi er interessert i stedsnavnene som omtales i rettsdokumentet.

Under **Østre Bønsnes** omtales følgende «jorder og engeland», her ordnet alfabetisk:

1. Elvehagen.
2. Hoverjordet
3. Kaarsjordet
4. Ladejordet
5. Lemosengen
6. Lemosjordet
7. Stadsengen
8. Staldjordet
9. Søre Vasjordet

Under **Vestre Bønsnes** omtales følgende «jorder og engeland», her ordnet alfabetisk:

1. Elvejordet
2. Elvestøe løchen
3. Flotter jordet/Floterjordet
4. Kolhaven
5. Loftsjordet
6. Myringen
7. Myrhagen/Myrehaven
8. Nørdre Vasjordet
9. Schindtrytengen
10. Svinhagen/Svinehagen

Navneregistrering i 1980

Rundt 1980 hadde jeg en interessant hobby. Familien min var relativt nyinnflyttet til Hole da jeg i slutten av 1970-tallet begynte å registrere stedsnavn på Røysehalvøya. Det var en fin måte å bli kjent med den nye heimbygda vår.

Alf Sand (1911-1997), som den gang bodde på Østre Bønsnes, var en av mine gode informanter, og det er hans opplysninger det her vises til med årstallet 1980. Han visste nok ikke at flere av navnene han brukte på jordene på gården, alt hadde vært i bruk i flere hundre år. Nedenfor skal jeg kommentere i alfabetisk rekkefølge de stedene som er omtalt i rettergangen 1702, og om de samme navnene er registrert i 1980.

Elvehagen lå ifølge tingboka ved et fereksel til Svinehagen. Elvehagen lå altså nær en krøttersti som gikk til Svinehagen ved fjorden. Navnet er ikke registrert i 1980.

Elvejordet ligger sørvest for gårdstunet og nærmere fjorden (Sand 1980). Elvejordet er seinere utskilt som eget bruk, og navnet brukes fremdeles (Hbb IV 411).

Elvestøløkka «Elvestøe løchen»: Navnet er bare kjent fra 1702, men løkka må ha ligget nær den gamle boplassen Elstøa, i dag ofte skrevet «Elstøen» (HBB IV 418). Forleddet i Elstøa kan være *el* 'skur, bygge', eller norrønt *elri* 'or, orekratt' (NG V 8, 473). Etterleddet er *stø* 'båstø', brukt om steder der en kan dra opp båter. Det har vært en gammel båtplass i Elstøa.

Floterjordet/Flotterjordet: I 1702 står det et fjøs «fæhus», en sauestall «søvhus» og ei badstue på Floterjordet, og videre står det en lade med et gulv på den ene siden og en stall og stalltrev på den andre siden. I 1980 kalles det store og flate jordet nordvest for gårdstunene *Flaten*, og kanskje er dette samme jorde som Floterjordet/Flotterjordet.

Hoverjordet: Forleddet kan være ordet *haug* i flertall *hauger*, for et navn som *Haugerud* i Øvre Eiker er f. eks. skrevet «Hoverud» i 1723 (NG V 252). Navnet er ikke registrert i 1980.

Korsjordet «Kaarsjordet»: Korsjordet ligger nær kirken og har trolig fått navn etter et kors der (Sand 1980). En annen forklaring kan være at jordet har ligget nær et veikryss, men dette er ikke tilfelle i dag.

Kolhagen «Kolhaven»: Ordet *hage* brukes her om hamn, beitemark. Navnet er vanskelig å forklare. Det kan være ordet *kol* 'trekol' som forteller om kolbrenning, eller forleddet *Kol-* kan være brukt til å beskrive et mørkt sted, jf. *kolmørk*. Navnet er ikke registrert i 1980.

Ladejordet: På Ladejordet må det ha stått ei løe eller en låve, dvs. en uthusbygning til oppbevaring av korn og høy. Navnet er ikke registrert i 1980.

Lemosenga «Lemosengen»: se *Lemosjordet*, nedenfor.

Lemosjordet: Navnene *Lemosenga* og *Lemosjordet* er ikke registrert i 1980, men er spesielt interessante fordi de forteller om en limovn som trolig har ligget i nærheten, se mer om *Lemos*-navnene nedenfor.

Loftsjordet: Forleddet *Lofts-* forteller trolig om beliggenhet nær et loft, dvs. om en 'laftet bygning i to etasjer'. Navnet er ikke registrert i 1980.

Myrenga «Myrengen»: På Myrenga sto «laden» i 1702. Navnet er ikke registrert i 1980.

Myrhagen/Myrehaven: Myrhagen ligger i 1702 nord for gårdene, men navnet er ikke registrert i 1980. Derimot er navn som *Leinemyra* og *Bønsnesmyra* stedsnavn som i 1980 brukes om større jorder nord for Bønsnes-gårdene. Ordet *hage* er i eldre tid brukt om ei hamn der dyrene beitet.

Skinstrytenga «Schindtrytengen»: Navnet *Skinstrytenga* er det ikke spor etter i dag. Forleddet må være planten skinstryte som mange steder er det vanlige navnet på blokkebær. Blokkebær ble i eldre tid brukt til magemedisin, for de mente bærene hadde avførende virkning (Høeg 1974:666).

Stasenga «Stadsengen»: Stasenga er i 1980 navn på et stort og flatt jorde som grenser til Bønsnes, og som tilhører nabogården Leine. Men ifølge Hole bygdebok (IV 406) er Stasenga utskilt fra Bønsnes. Forleddet er trolig ordet *stas* 'prakt' og forteller om et jorde med ekstra fin eng.

Stalljordet «Staldjordet»: På Stalljordet har det trolig stått en stall for hester eller sauer. Navnet er ikke registrert i 1980.

Svinehagen: i 1702 bor Gregorius i Svinehagen, en plass som ligger ved fjorden. På 1800-tallet er Svinehagen omtalt som husmannsplass, men plassen er altså mye eldre. Nå heter plassen *Tangerud* (Hbb IV 452).

Vasjordet «Søre og Nørdre Vasjordet». I 1980 er et stort jorde som skråner ned mot fjorden sørover fra gårdstunet, kalt *Varsjordet*. Selv om uttalen er notert med tjukk *s* som i mannsnavnet *Lars*, er dette trolig samme jorde. Navnet er i så fall opphavlig *Vanns-* og forteller enten om et våtlandt område, eller om ei olle eller en brønn på jordet.

Mer om Lemosjordet og Lemosenga

Lemosjordet og *Lemosenga* er omtalt i 1702, men er altså ikke registrert i 1980. Derimot forekommer navnet *Lemosjordet* i et salgsdokument på Bønsnes i 1902 (Hbb IV 406), så i eldre kilder fins altså navnet. Men hvordan forklare forleddet *Lemos-*?

Den ytterste tungen på Rytteraker er kalt *Lemostangen*, også skrevet «Limovnstangen», og det navnet forklarer Peter Lyse med at «Der sto ein kalkomn før» (1976:197). Samme sted fører også Lyse opp ordet *limstein* brukt om «kalkstein, brent i kalkomn».

Under Søndre By var det før et sted som het *Limovnsdokka*, der husmannsplassen Tores seinere ble etablert. I bygdeboka (Hbb III 243) skriver Gudmund Bakke at det «etter all sannsynlighet» har ligget en teglovn der i eldre tid.

I norrøn tid

Det norrøne ordet *lím* m er registrert med betydningen 'lim til å binde sammen med; kalk', og videre fins det sammensetninger som *lím-farmr* 'kalklast', *límoft* 'limovn, ovn til å brenne kalk', *límsettr* 'brukt om steiner som var 'limt sammen' i mur og *límvatn* 'vann med kalk i'. Dette viser at ordet *lím* og sammensetninger med *lím-* har vært i allmenn bruk i norrøn tid.

Ordet *kalk*, som etter hvert erstattet det norrøne ordet *lím*, er et yngre og innlånt ord som kom til Norden med kunsten å bygge i stein. Det samme skjedde i både Sverige og Danmark (KLN VIII 156), og det heter videre at «man har anledning» til å tro at kirke-

byggmesterne anla kalkovner på byggeplassen eller i dens nærhet. Når de på 1100-tallet begynte å bygge kirker og klostre av stein, trengte de altså kalk som lim mellom steinene og spesielle ovner til å lage limet. På Ringerike er det mye kalkstein (limstein), og derfor har nok limovner/kalkovner vært i bruk flere steder her.

Det som er spennende med navn som *Lemosjordet* og *Lemosenga* på Bønsnes, er at navnene må ha sammenheng med byggingen av Bønsnes kirke.

På Bønsnes ble kirken bygd en gang i middelalderen. Det er flere meninger om hvor gammel kirken er, og årstallet 1100 blir ofte brukt for å indikere kirkens alder. Men form og materiale viser at kirken kan være reist omkring 1300, kanskje enda seinere, skriver arkeolog og ekspert i steinbygging i middelalderen, Øystein Ekroll (1997 s. 205). Det som er sikkert, er at da kirken på Bønsnes ble bygd, hadde de behov for lim og en limovn der de kunne brenne kalken som deretter ble lesket (tilsatt vann) og blandet med sand. Da først kunne kalken brukes som lim, dvs. som bindemiddel mellom steiner i en murbygning (Harsson 2000:239).

Hvor kan så limovnen ha ligget? Det er vanskelig å vite ut fra rettergangen i 1702, for *Lemosjordet* og *Lemosenga* er nevnt sammen med navn på jorder som ligger både sør og nord for kirken. Men det hadde vært interessant å grave litt i jorda i området rundt kirken, for det skulle ikke være lett for en limovn å slette alle spor etter seg.

Hvordan så en limovn ut? Kirkeruinene på Stein er datert til siste halvdel av 1100-tallet, og der har det også etter all sannsynlighet stått en limovn under byggingen av kirken. En limovn/kalkovn kan beskrives slik: Kalkovner var oppmurt nesten som ei sjakt der kalkstein og ved ble fylt på ovenfra. Ovnen ble så tent på nedenfra. Flammene slo oppover gjennom hele ovnen, og kalksteinen kunne varmes opp til 800-1000 grader. Etter brenning ble kalken karret ut i nedre åpning og tilsatt vann og sand for å bli et sterkt lim som holdt steinen i kirkeveggene sammen (Harsson 2000:239).

Navnet på Lemostangen på Rytteraker er skrevet slik navnet uttales i dag, og slik har det også vært med navnene på Bønsnes. Forleddet *Limovns-* er etter lengre tids bruk redusert til *Lemos-*. Navnene *Lemosenga* og *Lemosjordet* forteller derfor høyst sannsynlig om en limovn

som ble anlagt nær kirken som var under bygging på Bønsnes en gang rundt 1300.

Flere Limovns-navn

I arkivet til Navnegransking (AN) ved Universitetet i Oslo fins det flere stedsnavn som forteller om gamle limovner. Ja, navnene fins over det meste av landet, så ordet *limovn* og bruken av limovner må ha vært ganske vanlig langt opp i middelalderen. Jeg skal her ta med et lite utvalg av *limovns-* navnene.

På Eiker fins navnene *Limomndalen* og *Limomnholet*, begge notert med uttalen [lɪnnåm-]. Oddvar Foss skriver i sin hovedoppgave fra 1949 (s. 97) at disse navnene forteller om gamle kalkovner.

På Kommersøya i Asker har det vært limovn, noe navnet *Limomnsundet* forteller om (Indrebø 1929:117).

I Fron i Oppland er en vei kalt *Limomnvegen*, og veien går forbi restene etter ei gammel ovn for kalkbrenning, for «her i bygda kalla dei kalk for lim», skriver Brit Mikkelsen i sin hovedoppgave fra 1983, utgitt i 1988 (s. 46).

På øyene Moster og Russøya i Bømlo kommune i Hordaland er det også spor etter gamle limovner. Peder Svein Grønås skriver i sin hovedoppgave fra 1976 (s. 106 f) om omfattende kalksteinsindustri på Moster, og at de brente steinen i såkalte limovner. Det forteller stedsnavn som *Limomnshola*, *Limomnsvika* og *Limomnsneset*.

Så kommer vi helt til Sørreisa i Troms, der navnene *Limåmen*, *Limonbakken* og *Limonelva* omtales i en hovedoppgave fra 1929 av Erling Eriksen. Han skriver at betydningen av disse navnene er «heller uviss», og Eriksen har ingen forslag til forklaring. I dag kunne vi ha forklart disse navnene for han.

Limovner har også vært i bruk i Sverige og Danmark. I Sverige fins stedsnavnet *Limugnen* flere steder, blant annet i Värmland, der navnet forklares med ordet *limugn* m «kalkugn, ugn för bränning av kalksten» (SOV IX 250). I Danmark fins f. eks. navnet *Limovnsblokker* i Randers amt, et navn som er kjent fra 1700-tallet (DS XVIII:1 117).

Disse eksemplene med stedsnavn som forteller om limovner, er tatt med her for å vise at ordet *limovn* har vært brukt ikke bare på Ringerike, men i det meste av Skandinavia i eldre tid.

Kalkovnen ved Rytteraker. Dette er en yngre ovn som er bygd tidlig på 1800-tallet, kanskje på samme sted der den gamle limovnen sto. Foto: Sten Høyendahl.

Litteratur og kilder

- DS = *Danmarks Stednavne*. Utg. av Stednavneudvalget/Institut for Navneforskning. 1-. København 1922-.
- Ekroll, Øystein 1997: *Med kleber og kalk. Norsk steinbygging i mellomalderen 1050-1550*. Oslo.
- Eriksen, Erling 1929: *Stadnamn i Sørreisa, Troms fylke*. Hovedoppgave i norsk. Universitetet i Oslo.
- Foss, Oddvar 1949: *Stedsnavn fra Eiker*. Hovedoppgave i norsk. Universitetet i Oslo.
- Grønås, Peder Svein 1976: *Nokre opplysninger til stadnamn frå Moster i Sunnhordland*. Hovedoppgave i norsk. Universitetet i Bergen.
- Harsson, Margit 2000: *Stein - en storgård på Ringerike*. Hole.
- Hbb = *Hole bygdebok I-VI*. 2001-2013. Av Gudmund Bakke. Utgitt av Hole kommune.
- Høeg, Ove Arbo 1974: *Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925-1973*. Universitetsforlaget.
- Indrebø, Gustav 1929: *Stadnamn fraa Oslofjorden*. Oslo.
- KLNM = *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*. I-XXII. 1956-1978. Oslo (og flere steder).
- Mikkelsen, Brit 1988: *Stadnamn frå Sødorp*. Utgjeven av Nord-Fron mållag.
- NG = *Norske Gaardnavne*. I-XIX. Kristiania/Oslo 1897-1936.
- Sand, Alf 1980: Informant om stedsnavn på Bønsnes, muntlig samtale tatt opp på lydbånd.
- SOV = *Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Värmlands län*. I-XVI. Uppsala - Lund 1922-84.
- Tingbok I-24 1699-1705, 1. og 2. del. Utgitt av Ringerike Slektshistorielag ved Sten Høyendahl 2013.

Frederik Wilhelm Bruenech Stabell, eidsvollsmann og general - født i Hole

Oberstløytnant Frederik Wilhelm Bruenech Stabell var i 1814 valgt representant til riksforsamlingen på Eidsvoll. Han var født på Hole prestegård, men er oversett i den lokalhistoriske litteraturen på Ringerike, da han som 14-åring forlot distriktet og gjorde en suksessfull militær karriere. Vi vet svært mye om ham og hans liv - på sine gamle dager skrev han sine erindringer i kortversjon, og disse ble trykt i 1910, over sytti år etter hans død.

av Sten Høyendahl

Frederik Wilhelm ble født 25. mai 1763, og døpt 2. juni i Hole. Foreldrene var holzførster Lars Bastian Stabell og Lucie Marie Bruenech, som da bodde på Hole prestegård.

Slekt fra Kongsberg og Stjørdal

Lars Bastian Stabell var opprinnelig fra Kongsberg, der han ble døpt 27. januar 1727. Foreldrene var Jørgen Larsen Stabell og Sibylla Simonsdatter. Han fikk 6. august 1761 bestalling som holzførster, en forstmann under generalforstamtet.

Lucie var døpt 2. juli 1732 i Stjørdal av foreldre Frederik Wilhelm Bruenech, kaptein ved Stjørdalske kompani, og Beate Birgitte Hagerup. Moren døde mens Lucie var barn, og morbroren, sogneprest Mathias Hagerup i Hole, tok søsterdatteren til seg for å bestyre huset ettersom han selv var ungkar.

Lucie giftet seg 26. oktober 1762 i Hole med den nybakte holzførsteren. De flyttet inn i prestegården og brukte denne til Mathias Hagerup døde i 1771.

Øvrige barn døpt i Hole:

Jørgen Stabell, døpt 1764 23/9, bgr 1764 20/10

Jørgen Stabell, døpt 1765 18/9, bgr 1766 3/7

Mathias Hagerup Stabell, døpt 1768 28/7

Søren Hagerup Stabell, døpt 1770 16/9.

Etter sogneprestens død kom familien til Hønefoss og bodde noen år i Hygengården på Søndre torg. De rakk ikke å sette spor etter seg i byen, men har i alle fall gitt navn til Stabells gate. Stabell skriver at foreldrene kjøpte seg denne gården samt en liten jordvei i Hvelven og enga Storrenga, der det var godt brasefiske.

Allerede da Frederik Wilhelm var seks år gammel, ble han overlatt til en viss Kierulf, *en gamel Studente*. Etter at familien flyttet til Hønefoss overtok en student Olrick hjemmeundervisningen i kristendomskunnskap, skrijving, regning, latin og fransk. Også en slektning av Lucie, Nils Krefting, var med som elev. Olrick var dyktig nok, men sverget til gammel-dagse metoder med hard disiplin og utenat-læring - og som Stabell på sine gamle dager memorerer: *han pryglede alt i os, og endnu efter at jeg var bleven voxen følte jeg den skarpe Lineal i mine Skuldere*.

Den strenge huslærer Olrick reiste i 1774 til København for å ta sin embetseksamen, og unge Frederik Wilhelm begynte på kontoret hos bokholder Essendrop, en venn av faren. Han ble konfirmert 26. oktober 1777 av prost Schnitler i Norderhov kirke, og fikk etter dette en brennende lyst til å gå inn i hæren - *uagtet min Moders Graad og Bøn*. Kort etter ble han tilknyttet major Hegermanns kompani ved Søndenfjeldske regiment på Fredrikshald som musketér nummer 78 - 14 år gammel! Det skal tilføyes at også majoren var en god venn av hans far - gode forbindelser er aldri å forakte for en ung mann som skal fram i verden.

Foreldrene flyttet snart til Blaafarveværket på Modum, der de holdt til resten av livet.

Lucie ble likevel gravlagt i Norderhov 24. mars 1792, uten at bakgrunnen for dette er kjent. Dette var bare et par måneder før unge Frederik Wilhelm giftet seg med Helene Voigt, datter av regimentfeltskjær Johan Nicolai Voigt.

Den gamle holzførster døde på Fossum ved Blaafarveværket, og ble begravet 4. september 1793 i Nykirke på Modum.

Militær karriere

Den 14 år gamle Frederik Wilhelm gikk sine tre måneders musketérvakt og ble raskt korporal, og i 1779 furér. I 1780 kom han inn på Den Mathematiske Skole, hvor han to år senere gikk ut med medalje for dyd og flittighet. Året etter reiste han til Slesvig og gikk inn i et dansk grenadérkompani.

Siden gikk det slag i slag, og han ble premierløytnant i 1788, kaptein i 1791 og major så tidlig som i 1807. Han utmerket seg i slaget ved Trangen i 1808, og mottok ridderkorset av Dannebrogordenen.

Stabell var oberstløytnant da han i 1814 representerte Smaalenenes amt og Akershusiske skarpskytterregiment på Eidsvoll. Han forteller selv at han etter ankomsten ble trukket til side av prins Christian Frederik, som ville høre hans mening. Stabell svarte at slik han kjente hæren og dens ressurser, ville det være umulig å oppnå selvstendighet. Stabell sluttet seg da også til grev Wedel Jarlsbergs parti og de svenskvennlige, og ble innvalgt i konstitusjonskomitéen.

I krigen mot Sverige juli/august samme år var han en av de ledende offiserene, og deltok i flere fektninger. Han gir fra seg et hjertesukk i sine endringer over at gasjen som bataljonssjef ikke var større enn at den gikk med til å lønne en tjener.

Stabell avanserte til generalmajor i 1818 og generalløytnant i 1821. I 1833 ble han utnevnt til høyestkommanderende general over den norske armé i kongens fravær, og i 1835 ble han tildelt Serafimerordenen. Han døde 2. juni 1836 i Christiania, og ble begravet på Krist kirkegård på Hammersborg.

Christian Frederik.

Avrevne bånd

Ringerikes representant på Eidsvoll var musketøren Helge Ellingsen Vaagaard, født på Bårnås i Sørkedalen og valgt fra Nordenfjeldske infanteriregiment som Ringerikske kompani pussig nok den gang tilhørte.

Det var neppe mange ringerikinger som i 1814 visste at nok en mann med tilknytning til deres distrikt deltok på Eidsvoll - båndene til den opprinnelige hjembygda var nok forlenget avrevet.

Litteratur

Castberg, A. St.: Stabell-slektens ældste ledd. *Norsk Slekthistorisk Tidsskrift*, bind XIII (1951), s. 76-119.

Lassen, Wilhelm: General F. W. B. Stabells auto-biografi. *Norsk Tidsskrift for genealogi, personal-historie, biografi og literærhistorie*, bind I (1910), s. 121-194.

Ropeid, Andreas: *Hønefoss. Håndverk og industri 1800-1900*. Annet bind (1965). Utgitt av Ringerike kommune.

Møller Anders Mikkelsen i Gunderfoss

I Ringerike Slektshistorielag sitt medlemsblad *Hringariki* har Tom Larsen gjengitt listene over straffanger i Hønefoss distriktsfengsel i 1868, 1869 og 1870. Jeg har grepet fatt i en av de fengslede. Han «møtte» jeg i skoleprotokollen for Kirkemoen skole mens jeg ennå var lærer ved Sokna skole.

av Else Marie Abelgård

Skolen hadde et «før sommerferien-prosjekt» på tvers av klassetrinnene. En elevgruppe hadde base på Tyttbærmoen. Elevene syklet til Halvassbrua og var med og fant de gamle boplassene Lia og Tjærnsbråten innunder Kaståsen/Skuggehølsli. Disse boplassene var yttergrense for Kirkemoen skolekrets i gamle Lunder skolekommune.

Nedlagte boplasser

I 1865 var det også tre boplasser på Tyttbærmoen. Skolens første protokoll ført fra 1857 forteller litt om strabasene familiene som bodde her slet med.

Elevene var «arkeologer på Tyttbærmoen» Det ble funnet en mynt, hjemmesmidde spikre, rester av møllesteiner og pæler i elva etter ei mølle bak øya i Øvre Gunderfoss. En drivaksel fra saga i bekken ved Nedre Gunderfoss, samt at det var og er fortsatt mange fine skådammer og spor etter tømmerfløting.

Tyttbærmoen er det flate området etter passering av Djupedal med det store grustaket og før passering av elva ved Halv-vad på vei til

Strømsoddbygda. Hver høst sees det bærplukkere langs veien. Her var det sommerfester og danseplass under 2. verdenskrig, speiderleire og rikt fiske i elva.

I folketellingen 1865 er det nevnt tre boplasser, husmannsplasser under Oppegård og Nedre Lundesgård. O. S. Johnson forteller fra Tyttbærmoen i *Utvandringshistorie fra Ringeriksbygderne*, s. 160, utgitt i Minnesota i 1914.

Den ene plassen var på «den grønne sletta med de store granene». Plass nummer to lå kanskje like ved, men tuftene ble trolig slettet da dagens vei ble bygget, og den tredje plassen som var møllerens lå kanskje i mølla. Den var i elveløpet bak øya midt i Øvre Gunderfoss.

I Nedre Gunderfoss lå det ei privilegert sag tilhørende Oppegård. Her fant elevene en veivaksel under mosen ved elvebredden. Det er rester av ei lita steinbru før du kommer til fossen der tømmeret gikk.

I protokollen til Hønefoss distriktsfengsel er fange *Løbe-No. 12* i 1868 omtalt som følger:

Løbe-No. 12. Anders Mikkelsen Tyttbærmoen af Lunder.

Alder: 38 Aar. *Høide:* under middels. *Statur:* middels. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt.

Forbrydelse: 3 Børns Skoleforsømmelse.

Ved hvilken Underret tiltalt: Lunder Skolecommission den 8de Februar 1866 stor 5 - fem - Spd. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Onsdag den 18^d Marts 1868 Kl 3¼ Efterm. Fogden i Ringerike af 12te Marts 1868.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 6te Marts 1868.

Straffen. Vand og Brød: 3 - tre - Dage. *Løsladt:* Lørdag den 21^d Marts 1868 Kl 3¼ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 3 Dage a 30 s Spd ” 90 s

Tilsvarende dommer fikk han for to barn i 1869 og ett barn i 1870. Han valgte hver gang fengsel på vann og brød. Trolig ut fra fattigdom.

Hvem var denne Anders Mikkelsen?

Ungkar Anders Mikkelsen, Lundesgårdseie, giftet seg 24 år gammel med pike Kristi Helgesdatter, Krogsrudeie, 22 år gammel, 1. juni 1850. Hans far var Mikkell Fransen, trolig bo-

satt i Hønefoss, for folketellingen 1875 sier at Anders Mikkelsen var født i Hønefoss 1828.

Kristis far var Helge Klemetsen, bosatt i Lia, et Krogrudeie (se artikkel av Ragnvald Lien i *Heftet Ringerike* 1994/95).

Ifølge kirkebok og skoleprotokoll bodde familien på Tyttebærmoen. Anders benevnes som innerst og møller. Mølla er nevnt både som Lundesgårdseie og Oppegårdseie.

Anders Mikkelsen og Kristi fikk 11 barn:

Helene født 28.04.1850
Martin født 02.04.1852
Karen Mathea født 18.05.1854
Berthe født 04.09.1855
Randine født 04.12.1856
Elise født 02.01.1859
Hans født 07.07.1860
Anders født 21.10.1862
Anne født 02.09.1864
Henrikke født 20.04.1867
Edvard født 20.04.1870

Den 7. april 1865 står det i Kirkemoens skolejournal:

Den 7 April 1865 afholdtes den aarlige Examen for Kirkemoen Kreds. Af de mødepligtige 70 Børn var 5 fraværende hvoraf 4 nemlig Berte Andersdatter Tyttebærmoen, og Karen d^o d^o, Elling Jakobsen Kjospladsen og Martin Andersen Tyttebærmoen uden anmeldt Forfald, hvorfor Læreren anmodedes efter Indladelse af nærmere Oplysning om Aarsagen til disse Børns Udeblivelse, at anmelde det Fornødne for Skolekommissionen: Examen overvares af flere af Kredens Indvaanere, hvorhos E. K. Berg og Sognepresten var tilstede af Kommissionens Medlemmer. Inventariet undersøgtes og befantens i Orden som nærmere er anført Side 168. Den anskaffede Skoleprotokol fremlagdes og befantes ligeledes i Orden.

Thurmann E. K. Berg.

Også i november 1864 var kommisjonen ved E. K. Berg og Anders Pedersen Oppegaarden tilstede. Av 69 barn var 20 fraværende, og av disse seks uten *godkjent Forfald*.

Det er ført at Martin Andersen er *aldrig op-taget paa Skolen* i 1864 (han var da 12 år). Dette gjentok seg ved flere eksamener for han og flere av søsknene. Skoleprotokollen viser at de yngste søsknene gikk på skolen. De eldste barna kom tidlig ut i tjeneste eller ble utplassert som lægdslemmer.

Mange møtte ikke fordi de manglet klær, eller hadde meget lang vei til skolen. De lå derfor over og hadde niste med. Andre elever var fraværende på høsten fordi de gjette på setra.

Det var og mange som forsvant ut av protokollen fordi de reiste til Amerika.

I Lunder fattigkommisjonsprotokoll (meget medtatt fra loftet på Kunterud) kan jeg lese at det gis korn som støtte. F.eks står det i desember 1862 om Anders Mikkelsens barn: *den ældste lægges i Lægd, skaffes ved Tilsynsmanden Klæder og Kost i Skoledagene, saavidt som det er nødvendigt og desuden til Juul 1 Spd^r.*

I 1863 ser jeg at både Martin og Karen *indlægges i Faste lægder* på Nedre Berg og hos Marte Lundesgaarden for 2 Spd, og i 1865 er Martin som arbeidsfør og frisk 13-åring plassert på Slette og Kjos. Den gang var Lunder egen skole- og fattigkommune, og det er oppgitt hvem som skal levere korn eller betale inn til fattigkassen. Fattigkassen betaler regninger til f. eks. doktor Schjong og Boye og apoteker Gøtzsche etter bilag.

Hvor ble de av?

I 1875 var Anders og Kristis bosted kalt *Gunderfos*. Det betød vel at de bodde i mølla. Bare de to yngste barna, Henrikke og Edvard, bodde hjemme, åtte og fem år gamle. Kristi døde i Lundesgårdseie 1885. Anders Mikkelsen døde 1889. Da bodde han i Sørgefoss og var enke-mann.

Av Kristis familie emigrerte flere til USA. Kristis bror, Klemet døde 1874. Sønnen Helge emigrerte i 1873, og resten av familien utvandret i 1875 fra Tjernesbråten. Tippoldebarnet, Loraine Cox fra Camrose, Canada var her i 1995 på leit etter historie til bestemoren.

Eldste sønnen Martin var i 1900 bosatt på Busundhaugen ved Sandaker. Han var møller, gift og hadde to sønner, Andreas og Anton, samt en svenn, møllegutt.

Sønnen Hans bodde på Kindstangen, Tyristrand i 1900 som jord- og tresliperiarbeider. Han hadde da kone, Ragna, to sønner og en datter. Barna var alle født på Modum.

Datteren Elise ble gift med Anders Roa på Tranby. De hadde sønnen Arnt født 1889, og flyttet senere til Ask. Datteren Karen giftet seg med Martin Hansen, Danielsbråten fra Bærum.

Datteren Randine giftet seg i 1889 med Johan Hansen, født på Tørbak og bosatt på Vestaker i Lunder. De forpaktet senere Øvre Halkinrud og tok da i bruk navnet Halkinrud. Gråstensmurer var Johan Hansen, noe som gikk i arv til deres yngste sønn, Oluf. Oluf Halkinruds livsverk, muren rundt Lunder kirkegård, vil bestå lenge.

Oluf Halkinrud og muren rundt Lunder kirkegård. Foto: Egil Torgersen.

Datteren Henrikke finnes i Kirkemoen skoles protokoll til konfirmasjon 1882. Sønnen Edvard er i samme protokoll til 1883 med 43 skoledager og 11 fraværsdager. Han er ikke nevnt konfirmert, men bor på Ødegård i 1886.

En plass på Tyttebærmoen ser ut for å være fraflyttet i 1875, og på den tredje flyttet Elling Narvesen Somdalen inn. Han ble kalt Kjørar Elling fordi han transporterte varer fra Drammen til Lunder. Familien bodde senere i Mojordet.

Om familien Martin Andersen som bosatte seg i Grønvold og tok det som familienavn, og familien Ole Amundsen og Kari Larsdatter som emigrerte 1868, kan det bli nye historier.

Sju unger og itte ei potit i huset, er itte det til å le seg i hjel av, sa mannen

Dette ordtaket etter Knut A. Lurfaldet sier noe om den vanskelige situasjonen Anders Mikkelsen var i.

I 1865 var det bosatt åtte mennesker på den ene av tre plasser kalt Tyttebærmoen: Ett hus, en husholdning, ett storfe og utsådd 1/8 tønne

poteter. Tyttebærmoen er en mager furumo. Under et tynt humuslag av furubark og mose gror det tyttebær og flekkvis blåbær og pistrete gras. Jakt og fiske gjorde vel at menneskene ikke sultet.

Møllearbeidet var neppe helårsarbeid. Som innerst tok Anders vel tilfeldig arbeid, og så hadde han sikkert pliktarbeid på Oppegård eller Nedre Lundesgård.

Kristi, 38 år gammel, hadde nok med husarbeid og fødsler. Det kommer to barn til. Hennes mor, Berte Arnesdatter i Lia, var 60 år og enke. Hun hadde fem får, så ull til spinning og veving kunne kanskje produseres.

Det er barnas påkledning Anders Mikkelsen bruker som hovedargument for at barna ikke møter på skolen. Friske synes de å ha vært.

Jeg håper min tippoldemor, den gavmilde Marte Andersdatter Lundesgaard, kjent som Kittelsens Grautkjerring, gjorde det trivelig for Karen Andersdatter på lægd.

At oldefar E. K. Berg påla Anders domene, var vel hans plikt som tilsynsmedlem? Det er mangt å finne i gamle journaler!

Kilder:

Hringariki nr 2/2012 og nr 1 og 2/2013

Abelgård og Sjøstad: *Dalen vår* nr 8

Lien: *Heftet Ringerike* 1994/95

Journal for Lunder faste skole, beg. 1856

Protokoll for Lunder skole og fattigkommisjon

O.S. Johnson: *Utvandringshistorie for Ringeriksbygderne*

Folketellinger for Lunder 1865 og egen avskrift av tellingen Lunder 1875

Trykkes også i *Dalen Vår*, nr 1/2014.

Vedlegg

SAKO/Ringerike sorenskriveri
Ekstraretsprotokoll L0012 (1866-73), fol. 26b-27b

Aar 1866 den 5te Marts blev Extraret sat paa thingstedet Hovland i Lunder. Retten betjentes af Sorenskriverens edsvorne Fuldmægtig Cand. jur. F. Prydz i overvær af de opnævnte Lagrettesmænd Ole Knudsen Øverby og Ole Thorsen Land, der begge erklærede tidligere at have aflagt Lagrettesed,

Hvorda foretoges: Politisag mod Anders Mikkelsen Tyttebærmoen.

Aktor Foged Ovren mødte og fremlagde 1) Skrivelse fra Lunder Skolekommission til Lensmand Mokastet af 20 November f. A. med Paategninger, hvorefter Anders Mikkelsen Tyttebærmoen for sin Søn Martin Andersens Udeblivelse fra Skoleexamen i Aaret 1865 er dikteret en Mulkt af 24 s og for Drengens Skoleforsømmelse i samme Aar en Mulkt stor 2 Spd 60 s, hvilke Mulfter ikke er vedtagne, 2) den paa Grund deraf under 8de f. M. udtagne Stevning med Berammelse og Forkyndelsespaategninger, 3) Udskrift af Skolekommissionens Forhandlingsprotokoll forsaavidt angaar de omhandlede under 18 Novbr. f. A. dikterede Mulfter, 4) Udskrift af Kirkemo-Skolens Dagbog som udviser, at Drengen Martin Andersen er udebleven saavel fra Skoleexamen som fra Skoleundervisningen i Aaret 1865, 5) en Skrivelse fra Lunder Skolekommission med Paategninger, hvorefter Anders Mikkelsen Tyttebærmoen ogsaa tidligere er bleven dikteret og har vedtaget en Mulkt for sit Barns Skoleforsømmelse stor 1 Spd, og 6) en Skrivelse fra Dommeren til Comp., der angiver Grunden til, at Sagen ikke kunde blive foretagen efter Berammelsen den nævnte Dato. Comp. derpaa begjærede nærværende Sag fremmet idet han fremstillede Tiltalte Anders Mikkelsen til lovligt Afhør.

Derefter fremstod

Tiltalte Anders Mikkelsen Tyttebærmoen, 38 Aar gl. opholdende sig paa Oppegaarden her i Lunder som Inderst. Han har aldrig forhen været tiltalt eller straffet uden for sin Søns i Aktors tilførsel omtalte Skoleforsømmelse; han ilagdes da en Mulkt af 1 Spd, hvilken han vedtog. Han erkjender, at hans Søn Martin Andersen udeblev fra Skoleexamen i 1865, ligesom Sønnen heller ikke i hele det nævnte Aar - 1865 - nogen Gang mødte frem paa Skolen. Grunden til hans Skoleforsømmelse angiver Tiltalte at være den, at han var daarligt klædt, ligesom Tiltalte paa Grund af sine daarlige Formuesomstændigheder havde Brug for Sønnen hjemme dels til at hente ved og dels til andet Arbeide. Tiltalte talte nok undertiden til sin Søn om at han burde gaa paa Skolen, men Sønnen blev alligevel hjemme. Tiltalte syntes ogsaa det var Skam at sende han afsted saa usselt klædt som han var,

Oplæst og vedtaget.

Aktor kunde efter hvad der af Skolekommissionen er anført ifølge den under N° 3 fremlagde Udskrift ikke finde nogen Grund til at fritage Angj. Anders Mikkelsen for de ham dikterede Mulfter. Idet Comp. indlod Sagen til Dom nedlagde han derfor følgende Paastand: At tiltalte for de under Sagen omhandlede Forsømmelser dømmes til at erlægge til Lunder Skolekasse de ham dikterede Mulfter med 24 s og 2 Spd 60 s samt derhos tilpligtes at udrede samtlige med Mulktforelæggets Forkyndelse og nærværende Sag forbundne Omkostninger, hvoriblandt til Dommeren Skyds og Diæt.

Tiltalte foreholdtes Aktors Paastand, men paastod sig frifunden, saasom Skolekommissionen engang i afvigte Januar Maaned havde lovet ham, at han skulle fritages for Mulkten, hvis han bragte sin Søn til det Sted, hvor denne var bortsat paa Lægd, og dette erklærer han at have giort. Det var Gulbrand Modalen, der er Medlem i Skolekommissionen, som gav Tiltalte dette Løfte.

Aktor i den Anledning fandt det kun fornødent at henvise til Skolekommissionens Paategning af 31te Januar d. A. hvorefter der til den tid ikke kunde være tagen nogen Beslutning inden Kommissionen om Mulktens Frafaldelse, om forøvrigt nogen saadan kunde foregaa. Aktor begjærede sig Mulktdekretet N° 5 tilbageleveret.

Eragtet: Sagen optages. Mulktdekretet (N° 5 ovenfor) leveredes Aktor.

SAKO/Ringerike sorenskriveri
Ekstraretsprotokoll L0012 (1866-73), fol. 345a-b (utdrag)

1869 28/9: Sak mot Anders Mikkelsen Tyttebærmoen fordi hans barn Elise og Hans aldeles ikke har søkt skole i første halvår d. å., ilagt mulkt 5 spesiedaler for hvert av barna. Anders møtte ikke.
Saken opptas til påkjennelse.

SAKO/Ringerike sorenskriveri
Ekstraretsprotokoll L0012 (1866-73), fol. 399a-b (utdrag)

1870 7/11: Sak mot Anders Mikkelsen Tyttebærmoen fordi hans henvend ti år gamle sønn Hans aldeles ikke en eneste dag har søkt skole i det forløpne halvår, ilagt mulkt 5 spesiedaler. Viser til akt og dom av 5.-8. mars 1866 og akt og dom av 28.-30. sept. 1869. Anders møtte ikke. Lensmann Mokastet opplyser at drengen har legd på gården Ålde, men at han ikke har innfunnet seg der selv om faren gjentatte ganger er anmodet om å sende ham dit. Anders er aldeles uformuende.
Saken opptas til påkjennelse.

Fra gulnede publikasjoner

B u d s t i k k e n

Udgives af det Kongelige Selskab for Norges Vel

Fredag 6 Decbr. 1811

Anmeldelse af de indtil 1ste September 1811 indsendte Gaver til
Antiquitets-Museet i det Kongl. Selskab for Norges Vel.

I. Forskjellige Oldsager.

- 47. En lang Primstav, funden paa Ringeriget af Hans Michelsen Hønefos;
- 48. en Ditto, funden sammesteds af Thronð Veien;
- 49. en Ditto, funden af Ole Baringrud;
- 50. en Ditto, funden af Gul Gulstøveren;
- 51. en Ditto fra Frue Braag;
- 52. et lidet Menneskebillede af Metal, fundet 1810 i Jorden under nogle Stene paa Gaarden Skougstads Grund, da den nye Kongevei til Hadeland, blev anlagt, fra Paul Aslagsrud;

- 53. fire malede Glasruder, forestillende Aarets forskjellige Sysler fra 1651;
- 54. en Ditto af samme Slags, fra Peter Halsteenrud;
- 55. et Krudhorn af Reenshorn fra 1544 med et Par dandsende Figurer, fra Colbjørn Skotland;
- 56. et cirkelrundt Kar af Valbirk, med en liden Aabning og Aarstal 1672, fra Elling Bjørnepladsen.

Fra 47-56. inclusive samlet paa Ringerige, og indsendt fra Pastor Fietzentz.

Familien på Rustand på 1800-tallet

Hvem var denne familien på Rustand på 1800-tallet? De hadde kommet fra Sør-Aurdal og slått seg ned i Ådal. I familien var det mange barn, som sammen med flere av barnebarna utvandret til Amerika. De har derfor en stor etterslekt både i Norge og USA.

Av Nils Elsrud

Familien på Rustand er en fantastisk slekt som jeg er så heldig å være etterkommer av, og som det tidligere er skrevet mye om. Det meste av det som gjengis her av historier fra Rustand, Haugerud og Amerika har jeg fra Ingeborg og Wilhelm Elsrud. De hadde i 1992-93 tre artikler i *Hringariki* om folk fra Rustand som utvandret til USA. Dette er over 20 år siden, nye ting har kommet til, og derfor vil jeg gjerne få bidra med noen sider.

Mye av det som tidligere er skrevet handler om generasjonen etter dem jeg her forteller om. Andre kilder jeg har benyttet er Eigil Elsrud, samt egne undersøkelser i kirkebøker og andre skrifter. Det har også kommet en del bidrag fra etterkommere i USA.

Hans Olsen Rustand ble født i 1744 på Sørums i Sør-Aurdal. Han var sønn av **Ole Monsen Seigen**, Sørums (1706-1782) og **Barbro Knutsdatter Kvarteig** (1714-1773). Hans var den eldste av fire søsken, og giftet seg 1774 i Vikers kirke med **Kari Olsdatter Skaranseter**, født 1755 i Sør-Aurdal. Hun var nummer tre av fem søsken, og datter av **Ole Simensen d.y. Skaranseter** (1728-1762) og **Jøren Nilsdatter Garli** (1731-1770).

Hans og Kari med familie bodde frem til ca. 1784 på plassen Sturvika under Vestre Holte på Nes i Ådal. Rustand ble ved auksjonsskjøte 1. november 1785 overdratt fra justisråd Boll til Hans Olsen Sørums. For å reise penger til kjøpet lånte Hans 600 riksdaler av Lars Ridder og sønnen Kristoffer. Denne obligasjonen ble avlyst allerede 16. juli 1788.

Dermed var en ny slekt kommet til Rustand, og den sitter fortsatt der. Ved folketellingen i 1801 er Hans betegnet som bonde og gårdbeboer. Han døde på Rustand og ble gravlagt i januar 1808 i Vikers kirke. Kari var eier frem til

1812, da den gjenlevende eldstesønnen Ole d.y. overtok. Hun døde i 1842.

Hans og Kari hadde ni barn, hvorav tre er forfedre i Elsrudslekten.

- a) **Barbro Hansdatter Rustand**, født 1775 i Sturvika og konfirmert 16. oktober 1791 i Vikers kirke, da hun bodde hjemme på Rustand. Hun var også hjemme i 1801.

Hun giftet seg 20. mars 1803 i Vikers kirke med **Ole Knutsen Brænden**, født ca. 1780 i Land. De var blitt trolovet 30. januar. Barbro døde før 1815.

- b) **Jørund Hansdatter Rustand** ble født i Sturvika og døpt 14. juni 1778 i Vikers kirke. Hun ble konfirmert 14. oktober 1792 samme sted, og var da hjemme på Rustand.

Hun giftet seg 13. juni 1799 i Vikers kirke med **Helge Olsen Rognerud**, født 1769 på Rognerud, sønn av **Ole Helgesen Rognerud** (1733-1807) og **Anne Marie Johnsdatter** (1735-1800). Han ble konfirmert 15. oktober 1786 i Norderhov kirke, og bodde da hjemme på Rognerud. I 1801 bodde de fortsatt på Rognerud.

Helge druknet 22. februar 1822 i Ådalselva og ble gravlagt 2. mars. Jørund var død i 1808 på Rognerud, og ble gravlagt i januar i Vikers kirke.

- c) **Kari Hansdatter Rustand** ble født i Sturvika og døpt 14. oktober 1780 i Vikers kirke. I 1801 var hun hjemme på Rustand.

Hun giftet seg 12. oktober 1806 i Vikers kirke med **Ellef Knutsen Granum**, født på Granum og døpt 14. september 1776 i Vikers kirke. Han var sønn av **Knut Ellefsen Granum** (1743-1803) og **Taran Syversdatter Holte** (1754-1835). Han ble konfirmert 14. oktober 1792 i Vikers kirke, og bodde da hjemme på Granum.

I 1810 kom Ellef med **odelskrav** på Runn i Krødsherad. Familien bosatte seg på Granum hvor Ellef døde i 1831. Kari døde i 1870.

- d) **Ole Hansen d.e. Rustand** ble født i Sturvika og døpt 24. august 1783 i Vikers kirke. I 1801 var han hjemme på Rustand. Han

døde i 1808. Mer om ham i egen artikkel om det «ukjente» barnet på Rustand.

- e) **Sigrid Hansdatter Rustand** ble født på Rustand og døpt 20. august 1786 i Viker kirke. I 1801 var hun på Rustand.

Hun giftet seg 31. mars 1811 i Viker kirke med **Harald Olsen Finsand**, født på Finsand og døpt 9. august 1777 i Viker kirke. Han var sønn av **Ole Monsen d.y. Finsand** (1722-1788) og **Anne Pedersdatter** (1730-1815). Han ble konfirmert 16. oktober 1791 i Viker kirke, og bodde da på Finsand.

Familien bosatte seg i Vassenden på Gran. Harald døde der 10. mai 1854, og ble gravlagt 20. mai i Viker kirke. Sigrid døde allerede 16. desember 1820, og ble gravlagt 28. desember i Viker kirke.

- f) **Ole Hansen d.e. Rustand** ble født på Rustand og døpt 7. juni 1789 i Viker kirke. Han bodde i 1801 hjemme på Rustand.

Ole giftet seg første gang den 24. mars 1815 i Viker kirke med **Guri Torggrimsdatter Holte**, og forloverne var Jakob Skagnes og Anders Strande. Guri var datter av **Torggrim Syversen Holte** (1750-1808) og **Olaug Eriksdatter Storruste** (1764-1861). Hun var født på Vestre Holte og døpt 24. oktober 1789 i Viker kirke. Guri og Ole fikk syv barn.

Ole ble kalt Haugru'n. Han overtok farsgården Rustand, men kjøpte Haugerud rundt 1830 der han bodde en tid før han i 1852 utvandret til Amerika. Før dette hadde han fått skilsmisse fra Guri. Straks etter ankomsten giftet han seg på nytt med **Berit Olsdatter Rødningsand**, som kom fra en husmannsplass under Haugerud.

Ved en auksjon 3. mars 1828 ble det fra Trond Jonsen Haugeruds andel av Haugerud solgt 4 11/16 lispund til svogeren **Trond Monsen** (1796-1865) på Søndre Finsand, og parten ble solgt videre ved auksjon til Ole og tinglyst 13. juli 1831.

Gjertrud Jonsdatter Haugerud og Anders Gudbrandsen Finsand solgte det de eide i Haugerud til Ole ved skjøte av 10. mai 1834. De beholdt imidlertid Haugerudhagen der de bodde, enga "Svensken" og en del av setervollen på Haugerudsetra. Ole hadde ved skjøte av 16. desember 1831 kjøpt Haugerudstøa av Ole Halvorsen Haugerudbråtan.

Ole hadde samtidig kjøpt part nr. 3, Haugerudstøa med skog og kvern (matr. nr. 354b, av skyld 10/21 lpd). Skjøtet var tinglyst 10. august 1832. Før han reiste til Amerika solgte han denne gårdparten, som fikk bruksnr. 10 (Sagremmen) til Elling Olsen Elsrud. Skjøtet var datert 6. april og tinglyst 26. mai 1852. Elsrudfamilien har senere vært eiere av denne parten. Eier i 1887 og 1904 var Torggrim Ellingsen Elsrud, og i 1960 og 1999 Wilhelm Elsrud.

Oles fraskilte kone Guri ble en gammel dame som i 1865 og 1875 var føderåds-kone på Rustand. Hun dør 4. oktober 1882 på Rustand av *debilitas senilis*, og gravlegges 21. oktober i Viker kirke.

Ole utvandret til Amerika 18. mai 1852 sammen med Berit Olsdatter og andre fra Haugerudkroken. Han giftet seg med Berit kort etter i Muskego ved Milwaukee. De fikk offisielt ingen barn, men **Jacob Torkildsen Lysti** (1815-1901) var allerede i 1839 blitt utlagt som barnefar til ei jente som ble døpt Kirsti. Barnets mor var Berit Olsdatter, selveier i Olshullet. "Alle" visste imidlertid at det var Haugru'n som var den egentlige barnefaren. Kirsti reiste sammen med moren til Amerika i 1852. Også Jacob emigrerte, men ikke før i 1869.

Berit var født 1813 i Olshullet under Haugerud og døpt 18. juli i Viker kirke. Hun var datter av **Ole Halvorsen Tossevika** (1777-1847) og **Gudbjørg Thorsdatter Torsrud** (f. 1779). Hun ble konfirmert 1828 i Viker kirke, og ved skiftet etter faren 18. desember 1847 ble hun eier av Olshullet. Skjøtet er datert og tinglyst 11. mai 1849.

Ole og Berit bosatte seg i Freeborn County, Minnesota og fikk fem år sammen før Berit døde 25. juli 1857. Ole døde 2. juli 1861, begge i Freeborn County.

- g) **Nils Hansen Rustand** ble født 17. februar 1792 på Rustand og døpt 19. august i Viker kirke. I 1801 bodde han hjemme på Rustand.

Han giftet seg 30. juli 1815 i Viker kirke med **Kari Thorsdatter Viker**, født på Viker gård og døpt 6. oktober 1796 i Viker kirke. Hun var datter av **Thor Nubsen Viker** (1748-1816) og **Gjertrud Andersdatter Skollerud** (1764-1816).

Viker gård var i 1815 kirkegods, og Nils tok over bygselen etter svigerfaren.

Dette fotografiet av tre generasjoner er tatt rundt 1860, eller et par år før. Det viser sittende foran fra venstre Guri Torgimsdatter Holte (1789-1882), hennes mor Olaug Eriksdatter Storruste (1764-1861) og stående bak datteren til Guri, Olia Olsdatter Rustand (1817-1909), som var gift med Elling Olsen Elsrud (1816-1899). Bildet har jeg fått av Ingeborg Elsrud.

Etter sedvane skrev han seg deretter for Vikar. Bygselseddelen av 21. september 1815 lød slik:

Gaarden Vikar, av skyld 3 bismerpund fisk m. b. er bygslet av sogneprest Jens Borchervink til Nils Hansen Rustand.

I en livøreskontrakt av 21. oktober 1815 påtok Nils Hansen seg å svare livøre av Vikar til svigerfaren Thor Nubsen. Ved kongelig skjøte datert 3. mai 1825, tinglyst 5. september samme år, ble han den første selveieren av Vikar med matrikelnummer 168. Kjøpesummen var 1200 spesiedaler. For å få penger nok til dette kjøpet hadde han lånt 200 daler av broren Ole d.y. mot pant i Storvika.

I 1835 solgte Nils slåtteenga Øverenga til lensmann Helge Skougstad. Samtidig solgte han Dundremoen, Helgestua og Sandvika til sin svoger **Anders Thorsen Vikar** (1787-1862).

I matrikkelen 1838 står Nils som eier av Vikar gård:

Matrikelnr. 166, Løpe. nr. 408a.
Skyld 5 Daler, 1 Ort, 13 skilling.
Gammel skyld 2 -53/88 Lispund.

I 1845 solgte Anders Thorsen de samme plassene tilbake til Nils Hansen, som to måneder senere solgte dem sammen med Fjellsetra til sin sønn **Thor Nilsen Sandvigen** (1818-1903). I 1842 hadde Nils solgt Storvika til Anders Olsen Øen på Søndre Skagnes for 500 spesiedaler.

Nils var kjent som en av Ådalens mest berømte jegere, og han skal ha skutt rundt 20 bjørner. Opplysningene bygger mest på "Utvandringshistorie fra Ringeriksbygden" av O. S. Johnsen og "Opptegnelser om jakt og fiske" av Elling E. Elsrud.

Kari og Nils fikk ti barn, seks gutter og fire piker. I 1850 utvandret fire av barna til Amerika, og senere reiste de fire neste etter slik at det bare ble to tilbake i Norge. Kari døde i Sandvika 21. august 1859, og ble gravlagt 30. august i Vikar kirke.

Ingeborg og Wilhelm Elsrud forteller at Nils ikke var interessert i gårdsdrift. Han trivdes best ute på jakt, bjørnejakt på åte, toppjakt om vinteren, spilljakt hele våren og snarefangst om høsten. Det gikk dårlig med gårdsdriften, og han måtte til slutt selge Vikar. Selv om broren Ole hadde advart ham, dro han allikevel 9. april 1861 til

Amerika og bodde en stund hos hvert av barna.

Nils trivdes dårlig i det nye hjemlandet, og til slektningene på Elsrud skrev han at han heller ville være betler i Norge enn bonde i Amerika. Det var særlig de simple torvhusene og primitive tømmerstuene han ikke likte, og etter en tid reiste han tilbake til Ådalen. Det var sjelden at noen på den tiden reiste hjem igjen til Norge, og folk kom langveisfra for å høre hvordan forholdene var i det forjettede land.

Han hadde ikke lenger noe eget hjem, og bodde dels hos brordatteren Olia på Elsrud, dels i leiet hus på Skarrud. Nå tok han opp jakten igjen, og drev hele våren med spillskytteri i skogen der han skjøt røy og tiur, og satte ut snarer på spillplassene. Da han fant en ny stor tiurleik på Skarrudseterhaugen, skjøt han så mye fugl at han måtte gå flere ganger for å få med seg alt. Ei natt skal det ha kommet ei huldrejente til ham på denne plassen da han lå ved bålet.

Nils var svært overtroisk. En vår da han kom til Knapvassetra, så han syv bjørner på vollen der. Han hadde bare hagle og syntes det var for mange av dem, det kunne ikke være riktig bjørn. En annen gang skadeskjøt han en bjørn i Skarrudleina, og da bjørnen ville ta ham, krabbet han opp på en stor stein med bjørnen etter seg. Han smelte til den flere ganger med børsesepa så den datt ned igjen, og innimellom forsøkte han å lade på nytt. Tilslutt fikk han skutt bjørnen. Det skal ha vært en annen jeger med ham på denne turen, enten Palme Enga eller Gunder Ellensen Langbråten, Børse-Gunder som han ble kalt fordi han var en god børsemaker. Samme sommer var det blitt borte to røde foler, men da de tok vomma ut av bjørnen, fikk de nok se hvor det var blitt av folene, hadde Nils sagt.

Da Nils hadde skutt en del bjørner, trolig så mange som tyve, fikk han en premie. Han hadde mange børsere, og en av dem ga han til **Edvard Elsrud** (1854-1938), yngste sønn av brordatteren Olia som var gift med **Elling Elsrud** (1816-1899). Denne brukte Edvard da han skjøt sin første tiur. Ei av børsene skal visstnok befinne seg på Nordre Storruste i Hedalen.

Ei annen børs tok Nils med til Amerika, og den hadde han med seg tilbake til

Norge. Den skal nå være på Rustand, hvor det finnes tre gamle munnladningsgevær laget av Børse-Gunder. Nils hadde nok dette geværet med seg hjemmefra da han flyttet til Vikar, og han ga det på sine eldre dager til brorsønnen **Hans Rustand** (1820-1896). Tannlege **Nils Vikar** (1911-2009) i Hønefoss, også han i Rustand-slekta, hadde også et gevær som hadde tilhørt Nils "den eldre".

I 1865 finner vi Nils på Skarrud, som var eid av lensmann Skougstad på Gunbjørud. Samme år bodde **Gulbrand Olsen** (ca. 1820-1867) og **Aaste Olsdatter** (1832-1913) i Bråten under Elsrud.

Ingeborg og Wilhelm Elsrud forteller videre at Gulbrand senhøstes 1867 lå på tømmerhogst ved Sandvannet i Vidalen, og 2. desember skulle han gå hjem over fjellet sammen med de andre hoggerne. Været var dårlig, og det snødde og blåste kraftig. I mørket og snøstormen kom han bort fra de andre, og de klarte ikke å finne ham igjen om kvelden. Flere dager senere ble Gulbrand funnet ihjelfrosset på Kjølen. Han hadde satt seg under et tre for å hvile og få seg litt mat, og i hendene hadde han en stivfrossen klubb. Han ble tatt på skikjelke ned til Aaste, hvor han måtte tines opp før han ble lagt i kisten. Han ble gravlagt 26. desember, og Aaste satt igjen med fire små barn, bare 35 år gammel.

I årene etter at Aaste ble enke hadde hun nok hjulpet Nils en del med husstellet, og kanskje flyttet opp til Skarrud. Hun fikk 2. februar 1870 sønnen Ole, og ved dåpen er enkemann Nils Hansen Vikar oppgitt som far. Sønnen ble senere en kjent kar i bygda. Han gikk under navnet Aasteola, og var i sin ungdom den beste skøyteløperen i Ådalen.

Aaste fikk 18. mai 1872 nok en "uægte" sønn som ble døpt Gabriel, og Nils ble også denne gangen utpekt som barnefar. Han var da 80 år gammel.

På nyåret 1873 bestemte Nils seg for å reise til Brenna på Hadeland for å besøke familien. Før han reiste hadde han lagt ut ei otersaks i en høl i Skarrudelva med en fisk til åte, og hadde spurt Edvard Elsrud, den gang atten år gammel, om han ville passe saksa for ham mens han var borte. Nils kom aldri tilbake fra denne turen. Han var nettopp fylt 81 år da han plutselig ble syk og døde 18. mars hos slektningene på Hadeland. Han ble gravlagt 1. april i Vikar kirke.

Det hadde gått en oter i saksa til Nils, og Edvard fulgte Lars Simensrud og Opperrudkara til Kristiania med skinnen. Haagen og Elling Opperrud hadde kjøpt opp mange skinn som de skulle selge der. Kara gikk hele veien til Hen, og i Kristiania bodde de hos kjøpmann Hoxmark som hadde ei bondestue. Her fikk de ligge gratis, og niste hadde de med hjemmefra.

- h) **Simen Hansen Rustand**, født på Rustand og døpt 7. januar 1796 i Vikar kirke.

Han giftet seg med **Ragnhild Andersdatter Sørums**, født 1799 i Vestgarden Sørums på Bjønoroa. Hun var datter av **Anders Gulbrandsen Sørums** (f. 1766) og **Christi Fingalsdatter Enger** (1771-1845).

I 1865 bodde Simen og Ragnhild på Vestgarden Sørums ved Bjønoroa.

- i) **Anne Hansdatter Rustand**, født på Rustand og døpt 18. september 1802 i Vikar kirke. Hun døde som barn, og ble gravlagt oktober 1809 i Vikar kirke.

Litteratur

Elsrud, Ingeborg og Wilhelm: Ole Hansen Rustad og hans sønner Ole d.e., Erik og Ole d.y. som utvandret. *Hringariki. Medlemsblad for Ringerike Slektshistoriegruppe* nr 1/1992, s. 8-11, og nr 2/92, s. 10-23.

Elsrud, Ingeborg og Wilhelm: Nils Hansen Rustad - senere Nils Vikar (1792-1873). *Hringariki. Medlemsblad for Ringerike Slektshistoriegruppe* nr 2/1993, s. 12-14.

Det ”ukjente” barnet på Rustand

Fra tid til annen finner vi et ”ukjent” barn som blir født utenfor ekteskap, eller for den saks skyld i ekteskapet - et barn som vi ikke har kjent til. Denne lille historien gir et prov på det.

Av Nils Elsrud

På samme linje i ministerialboka for Norderhov for 1809 står det at **Anne Hansdatter Rustand** og **Kari Olsdatter Rustand**, henholdsvis syv og fire år gamle, i oktober blir gravlagt i Viker kirke.

Anne Hansdatter Rustand var kjent for meg: født 1802 og døpt 18. september i Viker kirke. Foreldrene var **Hans Olsen Rustand** (1744-1808), født på Sørums i Sør-Aurdal, og **Kari Olsdatter Skaranseter** (1755-1842) også født i Sør-Aurdal, mine 3xtippoldeforeldre.

Hvem er nå denne Kari Olsdatter som dør bare fire år gammel? Dette har vært et mysterium for meg i flere år. Jeg har søkt og skrevet av nesten alt av kirkebøker som har med Vikers sogn å gjøre, men har ikke funnet noen løsning på dette.

For en tid tilbake lette jeg etter en helt annen sak, og kom over følgende under ”uægte barn” i Norderhov: Kari, døpt i Haug kirke 26. mai 1805, mor: **Gjertrud Nilsdatter**, far: soldat **Ole Hansen Rustand**. Gjertrud Nilsdatter er her oppført med et stedsnavn som kan tydes som Neseie, men også kan være *Næsjar*. Det er en plass Nesjarn under Frok i Norderhov hovedsogn, men det stemmer dårlig med at barnet ble døpt i Haug kirke.

Denne lille jenta er nok oppkalt etter sin bestemor Kari Olsdatter Skaranseter, og den syv år gamle jenta hun ble gravlagt sammen med var hennes tante Anne Hansdatter.

Når en driver med slektsforskning, hender det ofte at når en endelig løser et spørsmål, dukker det opp to nye. Det finnes to brødre i familien som begge heter Ole Hansen Rustand, den eldste er født i 1783 og den yngste i 1789. Det er nok den eldste her som er faren. At det står i kirkeboka at faren er soldat, tyder nok på at det er Ole d.e. Rustand som er Karis far.

Det har imidlertid gått på folkemunne at Oles bror Nils skulle ha fått et barn utenfor

ekteskap med ei jente i nærheten av Rustand. Kan det ha vært denne Kari Olsdatter det var snakk om? I så fall er bygdesnakket om barnefaren i ettertid husket feil ved at brødrene er blitt forvekslet - eller Ole kan ha påtatt seg skylda for Nils. Det får vi aldri vite.

Ole d.e. ble som nevnt født i 1783, og døde ca. 1808 på et sykehus, ukjent hvor. Han var da soldat under krigen mellom Danmark-Norge og Sverige. Konklusjonen om at han var faren til Kari var ingen stor nøtt da denne dåpen i Haug dukket opp. Men hvem var moren Gjertrud Nilsdatter, og hvor er hun i 1809 når datteren dør? Det er mitt nye mysterium. Dersom Gjertrud i 1809 kalles Neseie, tyder det på at også hun er fra Ådal.

Ole ble født i 1783, så jeg søker litt rundt dette årstallet og finner at vi i 1801 har fire kvinner i Norderhov prestegjeld ved navn Gjertrud Nilsdatter, samtlige bosatt i Ådal. De to yngste er født henholdsvis i 1783 og 1786 i Ådal. Den yngste av dem er Gjertrud Nilsdatter Skarrud (1786-1861). Hun har nok ikke noen tilknytning til denne saken.

Gjertrud Nilsdatter Heggerustad er derimot født i 1783 på Heggerustad, en husmannsplass under Nes. Hun ble døpt i Viker kirke 19. januar, og hennes foreldre var **Nils Olsen Heggerustad** (1737-1797) og **Anne Pedersdatter Brubråten** (1748-1816). Anne Pedersdatter bor på Haugerud i 1801 sammen med Gjertrud og to av hennes søsken.

Om det er denne Gjertrud Nilsdatter som er moren, kommer neste spørsmål: Hvorfor blir da Kari døpt i Haug kirke, og hvor er Gjertrud blitt av? Det er vel ganske sikkert at farmoren har tatt seg av Kari, siden hun bor på Rustand da hun dør. Mulig har både mor og datter vært innlosjert på Rustand. Både faren og farfaren er døde da Kari dør i 1809.

Er det rett mor vi har her, er også morfaren død. Det som er sikkert er nok at familien i Rustand har vært bedre stilt økonomisk enn morens familie (om det nå er rett mor). Inntil vi finner ut hvor moren har blitt av, vil dette forbli en gåte.

Rikshospitalets sykejournaler, en lite brukt kilde

Sykejournalene fra Rikshospitalet er en kilde som er lite brukt, men som kan gi opplysninger om forlenget avdøde personer og hvilke sykdommer og lidelser de var plaget av. Informasjon om helsa nevnes ellers svært sjelden.

av Tom Larsen

Rikshospitalets arkiver starter i 1826. De forskjellige avdelingene lå på ulike steder i byen fram til 1854, da det nye bygget var ferdig. Da hadde Rikshospitalet med Fødselsstiftelsen og Barnehospitalet tilsammen 289 plasser (108 medisinske, 65 kirurgiske, 79 hudsyke, 22 for barselkvinner og 15 for barn). I tillegg kom Sabrogaarden (Grubbegaten 7A) med plasser for tyfussyke, samt Borgen med plasser for menn med veneriske sykdommer.

Medisinsk avdeling inneholdt bl. a. protokoller som "sykeprotokoller", en slags inngangsprotokoll (hovedregister i kronologisk orden), hovedsakelig en bok for hvert år. Her finner man et løpenummer som henviser til sykejournalene (pasientjournaler), en liten bok i A6-format for hver måned, lagret i en arkivboks for hvert år.

Sabrogaarden.

Hospitalet slik det står i dag nede ved festningen.

Om noen i familien har vært på Rikshospitalet er ikke lett å finne ut. I de fleste tilfeller er det nok bare nevnt som en note i andre protokoller, dødssted i kirkebøker etc. Jeg håper at en inn- gang som sykeprotokollene eller et register vil bli digitalisert, men det ligger nok mange år fram i tid.

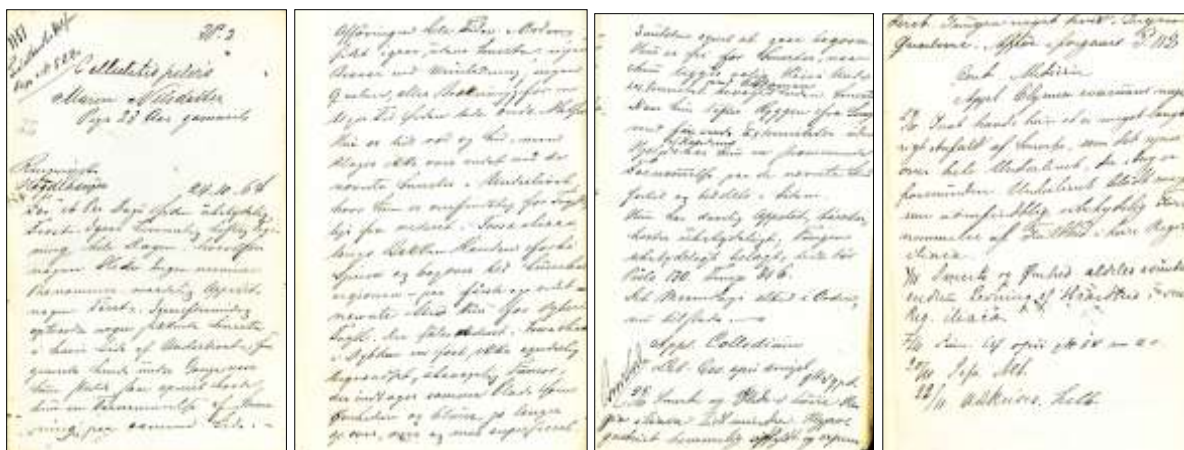
Borgen i 1883. Tegning av Albert Johan von Hanno.

Jeg tar nå for meg en tilfeldig person som var født på Ringerike og bosatt på Hegdehaugen i Christiania. Hun ble innlagt på Rikshospitalet i 1864 for *cellulitis pelvis*. Skriften i protokollen er vanskelig - legeskrift er jo kjent for det, og ispedde latinske ord gjør ikke saken lettere.

Rikshospitalet, Medisinsk avdeling. 1864 (Serie F, Journaler, Protokoller), sykeprotokoll nr. 37. Løpe-nr. 1151.

File No.	Index Blank.	Size.	Dynamite Weight.	Grade.	Depth.	Height to Base - N.	Explosive.	Remarks.	Weather.	Temp.	Elevation.			Dir.	Magnetic.	Remarks.	
											Station.	to Base.	Station.				
101	Mar. 1888	13	7	Ring rod	High large	Station to Base	102	at		101	102				101	102	Station

1151	Maren Nilsdatter	23	Tp. Ringerik	Hægdehougen	Cellulitis pelvis	Okt. 24.	Nov. 22.	Trælasth. Nilsen
------	------------------	----	--------------	-------------	-------------------	----------	----------	------------------

1151
Trelasthandler Nilsen (Reqvirent)
løp. N° 522.

2P-2

Cellulitis pelvis
Maren Nilsdatter
Pige 23 Aar gammel

22
Ringeriget
Hægdehaugen

24-10-64

For et Par Dage siden ubetydelig Frost. Igaar temmelig heftig Frysning hele Dagen, hvorefter nogen Hede. Ingen nerveuse Phænomenener, maadelig Appetit, nogen Törst. Igaareftermidag optraadte nogen stikkende Smerte i höire Side af Underlivet, som generede hende under Gange, naar hun skulde staae opreist havde hun en Fornemmelse af Stramning paa samme tid.

Afföringen hele Tiden i Orden, sidst igaar, udane Smerter, ingen Besvær ved Urinladning, ingen Qualme, eller Brækning; for en Uges Tid siden lidt ondt i Halsen.

Hun er lidt röd og hed, men klager ikke over andet end de nævnte Smerter i Underlivet, hvor hun er ömfindtlig for Tryk, lige fra nederst. Fossa iliaca langs Bækken-Randen forbi Spina og bag over til Lumbaregionen - paa förste og sidstnævnte Sted kun for dybere Tryk. Der föles nederst i Fossa iliaca i Dybden en fast, ikke synderlig begrændset, ubevægelig Tumor, der indtager samme Plads som Ömheden og bl---r, jo længer op over, mer og mer superficial.

Svulsten synes at gaee bagover. Hun er fri for Smerter, naar hun ligger rolig. Höire Underextremitet bevæges mod Abdomen uden Smerte. Naar hun löfter Ryggen fra Sengen med fixerede Extremiteter uden Hjelp af Hænderne, har hun en strammende Fornemmelse paa de nævnte Sted fortil og tildels i Siden.

Hun har daarlig Appetit, törster, hoster ubetydeligt; Tungen ubetydeligt belagt, lidt tör.

Puls 130. Temp 31.6.

Det maanedlige altid i Orden, nu tilstede.

Appl. Collodium
Dt. Ass. apii smipl. qlt V qpd

25/10 Smerte og Hede i höire Regio iliaca lidt mindre, Hypogastriet temmelig opfyldt og expenderet. Tungen noget hvid. Ingen Qualme. Afför. i forgaars P. 112.

Cent. Medicin
Appl. Clysnese evacuant nesp. (?)

29/10 Inat havde hun et ei meget langvarigt Anfald af Smerte, som det synes over hele Underlivet, der i dag er forsvunden. Underlivet blödt saa godt som uömfindtlig, ubetydelig Fornemmelse af Fuld(?)hed i höire Regio iliaca.

1/11 Smerte og Ömhed aldeles svundne, endnu Levning af Haardhed i venstre Reg. iliaca.

7/11 Sum. Ess. opii qlt IV m. bl. v. 20/11 Siss. Alt. 22/11 Udskrives. Helb.

Rikshospitalet.

Cellulitt er en akutt ikke-smittsom betennelse i bindevev i huden (like under det ytre laget av huden), som følge av *Staphylococcus*, *Streptococcus* eller andre bakterier. Cellulitt i bekkenet innebærer vevet rundt livmoren og kalles parametritis.

Behandlingen er rettet mot kontroll av infeksjon og forhindring av komplikasjoner. Antibiotika gis for å kontrollere infeksjon, og analgetika (smertestillende) kan være nødvendig for å kontrollere smerte. Med riktig behandling kan dette kureres på 7-10 dager.

Regio iliaca: bekkenet.

Fossa iliaca: nedre del av bekkenet.

Spina: i anatomen en skarp kant på knokkel, f.eks. *spina iliaca anterior superior*, fremre hoftespiss.

den delen av kroppen som ligger mellom brystkassen og bekkenbunnen.

Litteratur

Sinding-Larsen, Chr. M.: Rikshospitalets første hundrede aar. *Tidsskrift for Den Norske Lægeforening* 1926.

Fra gulnede aviser

Morgenbladet, søndag 16. januar 1842

Bekjendtgjørelser

Min Mand, Jakob Nilsen Sundvoldeie, bortgik fra sit Hjemsted den 8de Februar 1826, og siden den Tid vides ei noget om ham, enten han lever eller er død. Hans Signalement er omtrent saaledes: 57 Tommer høi, før af Lemmer, lys af

Haar, store lyse Øine, som hvert Øieblikk gik noget frem og tilbage. Da jeg nu agter at indtræde i Ægteskab med en anden Person, saa efterlyses herved bemeldte Jakob Nilsen gennem de offentlige Blade.

Sundvolden i Hole Præstegield paa Ringerige, den 12te Januar 1842

Ingeborg Hansdatter

Hovlandstangen i Lunder på 1700-tallet

Hovlandstangen er blant de mange forlatte husmannsplasser. Mens de fleste plasser var i skogen på tidligere bråter eller glenner, er denne i nåværende innmark mellom riksvei 7 og Sogna. Til forskjell fra mange andre husmannsplasser, ble beboerne skrevet med bostedsnavnet Tangen i kirkeboka. Selv om det er flere 'Tangen' langs Sognas elvesvinger, er det lettere å finne de rette husmannsfolkene enn om de var skrevet Hovlandseie.

av Ragnvald Lien

De første kjente beboere på 1700-tallet

1. Paul Syversen Støveren og Maren Knutsdatter Tangen ble viet 3.7.1730. Hvilken Støveren Paul var fra og hvilken Tangen Maren var fra, er usikkert. Paul og Marens barn:

2.a. Eli Paulsdatter ble døpt 19.7.1732. Farens bosted er Støveren. Dette kommer også fram av faddernes navn: Bent Støveren, Johannes Syversen, Berte Syversdatter, Helga Knutsdatter og Kirsten Syversdatter.

2.b. Knut Paulsen ble døpt 2.10.1734 og begravet i november 1802. Farens bosted ved fødselen er Støveren, og dette kommer også fram av faddernes navn: Peder Snodalen, Torkel Støveren, Gul Støveren, Berte Syversdatter og Anne Andersdatter.

Knut Paulsen ble trolovet med Berit Ellefsdatter 18.2.1759. Forlovere: Anders Hovland og Ole Kittelsby. De giftet seg 20.10.1759.

2.c. Kirsten Paulsdatter ble døpt 27.7.1738. Farens bosted er fortsatt Støveren. Kirsten Paulsdatter Tangen begraves 5.8.1759, 21 år gammel. Kirsten Paulsdatter flyttet altså fra Støveren til Tangen i løpet av sitt korte liv. Det passer med at husbonden Elling Andersen Hovland (ca. 1692-1756) i 1751 ga hennes foreldre Paul Syversen og Maren Knutsdatter feste på plassen Tangen under Hovland på livstid (Bjørke udat: 3). Det passer også med at ved innkrevingen av ekstraskatten i 1762 er Paul og Maren husmannsfolk under Hovland.

2.d. Even Paulsen er ikke mulig å finne i kirkeboka, men i tilgangsliste til ekstraskatten 1762 står Even Paulsen Hovland oppgitt til 12 år i

desember. Det betyr at han var født i 1750 og kan være sønn av Paul og Maren. Even kom på tilgangslista siden alle over 12 år skulle bidra til skatten.

Litt om ekstraskatten

«Ekstraskatten av 1762 ble innkrevd på grunn av at Danmark-Norge lå i fare for å bli innblandet i krig i Tyskland. Dobbeltriket var nøytralt i sjuårskrigen 1756-63, men krigstruselen, spesielt i 1762, gjorde det nødvendig å ligge med 25 000 mann - halvparten norske - ved sørgrensa i Holstein.

Statsgjelden økte og hver innbygger over 12 år skulle betale åtte skilling i måneden eller samlet 1 riksdaler i året. Ekstraskatten var altså en koppskatt utskrevet med et fast beløp per hode (*Kopf*). Dette for å sikre rask innkreving hvert kvartal uten nærmere utregning. Husbonden var ansvarlig for medlemmene av sin husstand. Dersom noen var for fattige til å betale, måtte altså den foresatte (husbonden) betale skatten for vedkommende.

Innkrevingen var allikevel ikke så enkel; den krevde nøyaktig registrering av den skattepliktige delen av befolkningen. Presten måtte sette opp manntall for sitt prestegjeld, og det ble nødvendig med månedlige til- og avgangslister. Norderhov prestegjelds lister finnes på Ringerike bibliotek transkribert av Tom Larsen i 1991». Teksten er sitat fra Lien (2003).

Knut Paulsen Tangen (2.b.) og Berit Ellefsdatter er beboere selv om *bare* Berit er nevnt i ekstraskatten i 1762. Siden Knut ikke er registrert, kan han være utelatt ved en feil. Han er ikke oppført som soldat, og er ikke mulig å finne blant soldatene i Holstein fra 1756 og utover. Ved folketellingen i 1801 bodde Knut og Berit (begge 68 år) som føderådsfolk hos sønnen Ole (3.g.). At bostedet hele tiden må ha vært Hovlandstangen, bekreftes av navnet ved barnas dåp og faddernes navn:

3.a. Kirsti Knutsdatter Tangen døpt 23.3.1760. Blant fadderne var Marit Hovland. Kirsti ble konfirmert 1777, og bostedet er fortsatt Tangen.

3.b. Ellef Knutsen Tangen døpt 19.7.1761, og blant fadderne var Elling Hovland.

Lunder kirke, Hovland, Pukerud, Hovlandstangen og Flakerud ligger sentralt på kartet fra 1826 laget av kaptein Ramm, Norges Geografiske Oppmåling/Statens kartverk. Veien på kartet går lenger nord enn dagens hovedvei gjennom bygda.

3.c. Tore Knutsen Tangen døpt 3.12.1763, og blant fadderne var Kari Hovland. Tore ble konfirmert 29.7.1781.

3.d. Paul Knutsen Tangen døpt 16.3.1765.

3.e. Ellef Knutsen Tangen døpt 1.2.1767. Konfirmert 1785, 18 år gammel: Ellef Knutsen Tangen.

3.f. Jon Knutsen Tangen døpt i oktober 1768. Jon Knutsen var legdslem på Halkinrud da han døde 18.5.1846 - 79 år gammel.

3.g. Ole Knutsen Tangen døpt 1.3.1772. Ole Knutsen (30 år) er husmann under Hovland i 1801, og hans kone er Ragnhild Aslesdatter (23 år). Jeg har funnet ett barn:

4.a. Knut Olsen begravet mai 1802, «0 aar».

I 1804 ble Hovlandstangen overført til Pukerud (Bjørke udat: 4). Det var ganske sikkert noen som bodde på Tangen/Pukerudeie, men jeg har ikke funnet nye beboere på 1800-tallet.

Litteratur

Bjørke, E., udat: Hovland. 6 s.

Larsen, T., 1991: Transkribering av Ekstraskatten 1762: Gårdslister for Ådal og Norderhov, Til og Afgangs Lister 1762-68.

Lien, R., 2003: Befolkningen i 1762. - Dalen vår. Medlemsblad for Soknedalen lokalhistoriske forening 34: 18-25.

Marte Reinholtsdatter Ringåsen i Norderhov og hennes slekt

I kirkeboken for Norderhov ser vi at gamle Marte Reinholtsdatter på Ringåsen under Vestre Hønen døde i 1753, og fire måneder senere fulgte ektemannen Ole Olsen henne i graven. Paret var barnløse, og det var utarvinger som ble ført opp da skifte ble holdt 24. august 1754 på Ringåsen.¹

av Sten Høyendahl

Marte Reinholtsdatter hadde brødrene Hans og Per og søsteren Bente, som alle var døde, og det var deres barn og barnebarn som ble oppført i skiftet. Martes far, Reinholt Persen på Eikeli, hadde et sjeldent navn, og vi kan raskt konstatere at han var sønn av leilendingen Per Opperud i Haug.

Per Opperud i Haug

Vi finner Per Opperud første gang i koppskatten 1645 med sin kone, og på gården bor hans bror, også med ektefelle.² Per hadde nylig overtatt gården etter Guttorm, som hadde sittet her en menneskealder. Ødegården Opperud hadde en landskyld på bare 5 lispund, og var den gang eid av kansleren Jens Bjelke.³

Per Opperud nevnes 15. januar 1662 som lagrettemann på Tanberg tingstue,⁴ og han dør ikke lenge etter. Ifølge prestemanntallet 1664 sitter enken på gården med sønnene Isak soldat (20) og Reinholt (14). De er her fortsatt i 1666, men Isak er nå i tjeneste på Aurdal. Husmann i 1664 er Halvor Guttormsen (50) - to år senere er hans alder krympet til 40 år, mens han har sønnen Ole Halvorsen (13) hos seg. Guttorm var ikke blant de vanligste navnene på Ringerike, og Halvor var åpenbart sønn av den tidligere brukeren. Man kan da spekulere i om han er identisk med Pers navnløse bror fra 1645, og om ikke også Per var sønn - eller vel så gjerne svingersønn - av Guttorm Opperud.

Isak og Reinholt Perssønner

Isak Persen hadde i 1664 vært i slagsmål med Jens Setrang, som 26. september måtte møte på Tanberg tingstue. Jens møtte ikke, og ble dømt til å bøte en mark sølv til kongen for stevnefall.⁵ Isak ble selv ikke innstevnet - som soldat hadde han trolig fått avgjort sin sak i militær rett. Ruller av 1665 og 1670 fra major Jacob de Cardes kompani i Opplandske regiment viser at Isak hadde tjent siden 1663.⁶

Isak bodde på Gjermundbu i Haug da han 22. juni 1681 ble trukket for retten av fogden - han hadde gitt Per Gundersen Berg et knivstikk i armen, noe Per hadde beklaget seg over. Isak nektet ikke for dette, og ble dømt til å bøte 8 ørtuger og 13 mark sølv - nærmere syv riksdaler. I tillegg kom en daler i omkostning.⁷ Isak Persen sees ikke i gårdsoversikter eller tiendemannntall på denne tiden, og var trolig tjenestekar på Gjermundbu. Vi hører ikke mer om ham.

Den yngre broren Reinholt er i 1670 også soldat i major de Cardes kompani. Han er bosatt på Skogstad i Haug, og har tjent siden 1666. Mange år senere, i 1699, finner vi ham blant innrullerte bønder i kaptein Erasmus Olsøns kompani. Han bor da på Eikeli og er 50 år gammel.⁸ Heller ikke Reinholt har vært å finne i gårdsoversikter eller tiendemannntall, men av Marte Ringåsens skifte vet vi at han har hatt to sønner og to døtre som oppnådde voksen alder.

Høsten 1712 var Reinholt Persen innstevnet som vitne i en sak på Løken i Haug. Han fortalte da at han var 63 år gammel, og 47 år tidligere hadde tjent på Vestern. Hans matmor den gang var Anne Madsdatter.⁹ Reinholts dødsår er ikke funnet - han er åpenbart en av de mange som Norderhov-presten ikke fant bryet verd å føre inn i begravelseslistene.

Hans Reinholtsen og hans barn

Vi vet ikke hvilken av Reinholt Persens sønner som var eldst, Hans eller Per, men Hans står oppført først i skiftet etter søsteren på Ring-

¹ Statsarkivet på Kongsberg (SAKO), Ringerike og Hallingdal sorenskriveri (RH sskr), skifteprotokoll 16, fol. 282b-285a.

² Riksarkivet (NRA), Rentekammeret, lensregnskap Akershus len, Buskerud og Hallingdal fogderi, legg 185.6, koppskatt 1645.

³ Skattematrikkelen 1647, Buskerud fylke, s. 28.

⁴ SAKO, RH sskr, tingbok I-4, s. 8a.

⁵ SAKO, RH sskr, tingbok I-5, fol. 68b.

⁶ NRA, Krigskollegiet (KK), Kommanderende general (KG 1), Opplandske regiment, ruller 1665 og 1670.

⁷ SAKO, RH sskr, tingbok II-9, fol. 18a.

⁸ NRA, KK, KG 1, rulle 1699, innrullerte bønder i Hole og Norderhov prestegjeld.

⁹ SAKO, RH sskr, tingbok I-26, fol. 132b.

åsen. Hans trolovet seg 25. november 1708 i Norderhov med Kari Sjursdatter, men de giftet seg først to år senere, 31. oktober 1710 i Modum. Trolovelse fant tradisjonelt sted i kvinnens hjembygd, og Kari var nok fra Norderhov, mens Hans bodde på Modum. Allerede tre måneder før vielsen hadde de fått en datter med det sjeldne navnet Susanne.¹⁰ Også deres to neste barn ble døpt på Modum, og i 1717 bodde de på en plass under Drolsum. Så har de før 1721 flyttet til Norderhov, men vi finner dem ikke i listene over begravede. Av skiftet etter den barnløse søsteren framgår at deres to sønner bodde i Christiania, mens datteren Mari oppholdt seg på Strømsø.

Skiftet på Ringåsen forteller også at Susanne Hansdatter, gift med Jon Trulsen, i 1754 var avgått ved døden. Fire barn ble oppgitt i skiftet: Alv (16), Hans (14), Marte (12 à 13) og Ingeborg (3), men noen av disse aldersangivelserne er problematiske. Susanne bodde på en plass under Kile da hun i 1732 ble viet til Jon, og de hadde til dåpen Jens i 1733 og Marte i 1735 (bosted Hønefossen), Kari 1739 (Veienie) og Hans 1747 (Bussibakke) - på Bussibakke døde Susanne da også i 1753, angitt 55 år gammel. Noen Alv eller Ingeborg sees ikke døpt i Norderhov, og oppgitt alder for Marte og Hans stemmer dårlig med kirkebøkene. Foreldrenes navnesammensetning er så sjelden at vi kan se bort fra forveksling med andre ektepar. Nå har Susanne og Jon ingen til dåpen mellom 1739 og 1747, og noen av barna er kanskje døpt utenfor Norderhov.

Tre av Susannes barn finner vi i fattigmannstallet 1742 under rubrikken *Börn som betle* - foreldrene lever i fattige kår. Alv (10) er liten av vekst og i legd på Gundersby og Kittelsby i Haug - hans alder stemmer nok bedre her enn ved skiftet. Marte (6½) er innlagt i Kvernberg-sundet, mens Kari (3) er hos Per Klekken.¹¹

Per Reinholtsen, en mann med etterslekt

Per Reinholtsen bodde på Eikeli i 1712 da han giftet seg med Dorte Paalsdatter. Våren 1713 ble de innstevnet av Christen Hansen Ancher for å ha mottatt kramvarer til noe over 26½ riksdaler. De kunne ikke nekte for dette, og ble

dømt til å betale gjelden samt å svare halvannen daler i omkostninger.¹² Andreas Ropeid, som har skrevet Hønefoss' historie, bemerker at ettersom gjelden var såpass stor, må det ha dreid seg om kramvarer for videresalg.¹³

Per og Dorte fikk to sønner og to døtre som oppnådde voksen alder. I 1718 bodde de på en plass under Veme. Da Per døde i 1722, var han tilbake på Eikeli.

Bente Reinholtsdatter

Om Bente Reinholtsdatter vet vi ikke annet enn at hun i 1705 fikk sønnen Knut utenfor ekteskap med Jens Knutsen Koven ved Hønefossen, og at hennes søsken Hans og Marte var blant fadderne. Sommeren etter måtte hun stå offentlig skrifte i kirken, en ydmykende opplevelse i menighetens nærvær. Barnefaren Jens Knutsen, som ved den anledningen kalles Jens Hytta, kan ikke sees å ha stått til offentlig skrifte, og han var trolig soldat. Militære var fritatt for straff ved første gangs leiermål.

Vi finner ikke mer om Bente i kildene, og også Knut, hennes sønn, er nokså anonym til tross for at han hadde fire barn i ekteskap med Lisbet Gudbrandsdatter. I 1737 bodde de på Sjørvollsbråten nord i Steinsfjorden. Knut døde før 1754, men heller ikke han sees begravet i kirkebøkene for Norderhov.

Marte Reinholtsdatter

Marte ble sagt å være 90 år gammel da hun døde i 1753. Det var nok en mild overdrivelse, men hun kan vel være født i begynnelsen av 1670-årene. Ektemannen Ole var på samme tid bare 60 år gammel, og var nok en del yngre enn Marte.

Oppsummering

Marte Reinholtsdatter og hennes ektemann på Ringåsen hadde ingen barn, og ved skiftet i 1754 var det bare utarvinger. De giftet seg så sent som i 1725. Martes slekt var fattigfolk uten fast eiendom, og slike setter ofte svake spor etter seg i samtidens kildemateriale. Reinholt og Isak var riktignok sjeldne navn på Ringes-rike, men uten skiftet etter Marte ville nedestående slektslinjer neppe kunne fastslås med full sikkerhet.

¹⁰ Kirkeboken for Modum mellom 1701 og 1712 er gått tapt, men en del kirkehandling er nedtegnet og foreligger i *Wilhelm Lassens personalhistoriske samlinger* i Riksarkivet. Avskriften av den tapte kirkeboken fra Modum er dessuten gjengitt av Tore Jørgen Løwe på Buskerud Slekthistorielags nettside.

¹¹ *Fattigmannstallet 1742*, s. 34-35.

¹² SAKO, RH sskr, tingbok I-26, fol. 161a.

¹³ Ropeid (1952), s. 352.

Slektsoversikter

Per Opperud, Haug, d. ca 1662

1. Isak Persen, f. ca 1644, n. 1681
2. Reinholt Persen Eikeli, f. ca 1650, n. 1712

Reinholt Persen Eikeli, f. ca 1650, n. 1712

1. Hans Reinholtsen, Hønefossen, d. før 1754
2. Per Reinholtsen, f. ca 1673, bgr 1722 7/6
3. Bente Reinholtsdatter, d. før 1754
4. Marte Reinholtsdatter, f. ca 1670, bgr 1753 4/11

Hans Reinholtsen, Hønefossen, d. før 1754

g. (1710 31/10 Modum) Kari Sjursdatter

1. Susanne Hansdatter, dp 1710 13/7 i Modum, bgr 1753 29/11, Bussibakke

g. (1732 20/11) Jon Trulsen

1. Alv Jonsen, f. ca 1732
 2. Jens Jonsen, dp 1733 2/4, Hønefossen (mulig Alv med feil oppført døpenavn)
 3. Marte Jonsdatter, dp 1735 4/12, Hønefossen
 4. Kari Jonsdatter, dp 1739 21/3, Veieneie
 5. Marte Jonsdatter, f. ca 1742
 6. Hans Jonsen, dp 1747 13/1, Bussibakke
 7. Ingeborg Jonsdatter, f. ca 1751
2. Sjur Hansen, dp 1713 23/4 Modum - 1754: er i Christiania
 3. Guro Hansdatter, dp 1717 18/4 Modum, Drolsumeie, d. før 1754
 4. Amund Hansen, dp 1721 8/6 Nh - 1754: er i Christiania
 5. Mari Hansdatter, dp 1724 13/8 Nh - 1754: er på Strømsø, det nye verk

Per Reinholtsen, f. ca 1673, bgr 1722 7/6, Eikeli

g. (1712 14/2) Dorte Paalsdatter, f. ca 1679, bgr 1738 5/4

1. Paal Persen, dp 1713 29/1 - 1754: tj. ved de gevorbne i Fredrikstad
2. Guro Persdatter, dp 1714 2/12, d. som barn
3. Guro Persdatter, dp 1716 18/10
4. Isak Persen Henseie, dp 1718 15/5, Vemeeie

g1 (1743 27/2) Anne Olsdatter, sk. 1751 8/12

1. Per Isaksen, dp 1745 31/1, Henseie, død som barn
 2. Olea Isaksdatter, dp 1746 30/5, Henseier
- g. (1771 27/12) Engebret Bentsen Grønvollseie, f. ca 1739, 1801: husmann, skomaker
1. Anders Engebretsen Tytoddén, dp 1772 26/12, d. 1841 23/8, Tytoddén
- g. (1801 21/7) Aase Jonsdatter Nærstadeie, dp 1767 29/9, d. 1838 15/8, Tytoddén
2. Marte Engebretsdatter, dp 1776 21/4
- g. (1794 29/12) Jens Persen Hallsteinrudeie, dp 1767 22/11
3. Ingeborg Engebretsdatter, dp 1778 29/11, Henseie
- g. (1799 14/5) Hans Knutsen Grønvollseie, dp 1777 7/9, d. 1842 26/6, Tytoddén
4. Ole Engebretsen Semmen, dp 1781 6/5, Henseie, d. 1865 9/2, Semmen
- g1 (1810 12/9) Mari Christensd. Semmen, dp 1791 16/10, d. 1818 12/7, Semmen
- g2 Berte Henriksdatter, f. ca 1784, d. 1856 9/12, Semmeneie
5. Dorte Engebretsdatter, dp 1784 8/4, Henseie, d. 1841 3/4, Semmeneie
- g. (1810 12/10) Anders Jonsen Semmeneie, husmann
6. Helge Engebretsen, dp 1787 18/11
3. Dorte Isaksdatter, dp 1748 26/12, Henseie
- g. (1773 1/10) Erik Eriksen Henseie
1. Erik Eriksen, dp 1774 1/1, Henseie
4. Anne Isaksdatter, dp 1751 18/7, Henseier
- g. (1775 1/1) Hans Hansen Hovlandseie, f. ca 1768, n. 1801: husmann
1. Ole Hansen, dp 1775 9/7, Henseie
 2. Hans Hansen, dp 1777 21/9, Verket i Lunder
 3. Anne Hansdatter, dp 1779 5/9, Verket
 4. Isak Hansen, f. ca 1782
 4. Ingeborg Hansdatter, dp 1788 2/11, Hovlandseie, d. som barn

5. Ingeborg Hansdatter, dp 1789 29/11, Hovlandseie
6. Inger Hansdatter, dp 1792 9/9, Hovlandseie, trolig d. som barn
- g2 (1752 3/1) Sønnev Olsdatter, f. ca 1725, bgr 1803 nov., Henseie
 5. Ragnhild Isaksdatter, dp 1752 24/9, Henseie
 6. Marte Isaksdatter, dp 1755 9/2, Henseie
 - g. (1775 27/12) Ole Bentsen Henseie
 1. Guro Olsdatter, dp 1779 12/12, Henseie
 2. Inger Olsdatter, dp 1783 14/9, Henseie
 3. Berte Olsdatter, dp 1786 10/9, Henseie
 7. Ingeborg Isaksdatter, dp 1757 13/1, Henseie
 8. Per Isaksen, dp 1759 29/9, Henseie, bgr 1784 15/8, Henseie
 9. Inger Isaksdatter, dp 1761 26/12, Henseie, bgr 1763 13/3, Henseie
 10. Anders Isaksen Henseie, dp 1764 22/1, Henseie, 1801: husmann,
 - g1 (1784 27/12 Hole) Olea Paalsdatter Trygsle, dp 1761 23/8 i Hole, d. 1825 30/9 Henseie
 1. Ingeborg Andersdatter, dp 1784 21/11 i Hole, Trygsle, d. 1865 9/3, Semmeneie
 - g2 (1821 17/2) Asle Olsen Henseie, dp 1786 3/12, d. 1869 22/3, Semmeneie
 2. Maria Andersdatter, dp 1787 17/6, Henseie
 3. Per Andersen Skollerudeie, dp 1789 23/8, d. 1868 20/9, Skollerudeie
 - g. (1816 30/12) Anne Christoffersdatter Hval, f. ca 1792
 4. Isak Andersen, dp 1792 11/3, Henseie
 5. Inger Andersdatter, dp 1795 1/1, Henseie
 6. Ole Andersen Semmeneie, dp 1798 25/3, Henseie, d. 1845 15/5, Semmeneie
 - g. (1820 29/12) Berte Olsdatter, f. ca 1797
 7. Paal Andersen Henseie, dp 1801 1/3, Henseie, skredder
 - g. (1825 16/12) Inger Sofie Nilsdatter, f. 1806 18/9
 - g2 (1826 14/11) Anne Hansdatter Follumeie, f. ca 1774, bgr 1842 28/9, Henseie
 11. Maria Isaksdatter, dp 1766 29/9, Henseie
 - g. (1792 21/8) Nils Olsen Nærstadeie, f. ca 1762
 1. Inger Nilsdatter, dp 1792 7/10, Lundstadeie, d. som barn
 2. Ole Nilsen, dp 1794 12/1, Lundstadeie, d. som barn
 3. Ole Nilsen, dp 1795 10/8, Nærstadeie
 4. Per Nilsen, dp 1799 24/2, Nærstadeie
 5. Marte Nilsdatter, dp 1803 27/2, Nærstadeie
 6. Inger Sofie Nilsdatter, dp 1806 21/9, Nærstadeie
 12. Ingrid Isaksdatter, dp 1772 27/9, Henseie
- 5 Pernille Persdatter, dp 1722 18/10, Eikeli

Bente Reinholtsdatter, d. før 1754

Barn utenfor ekteskap med Jens Knutsen Koven:

1. Knut Jensen Sjørvollsbråten, dp 1705 13/12, d. før 1754
 - g. (1728 18/5) Lisbet Gudbrandsdatter, er 1762 på Pålsrud
 1. Iver Knutsen, 1754: ved de gevorbnæ
 2. Marte Knutsdatter, dp 1728 2/7, 1754: Nordby
 3. Ingeborg Knutsdatter, 1754: hos Trond Vaker
 4. Gunhild Knutsdatter, dp 1737 26/12, Sjørvollsbråten, 1754: Østby

Marte Reinholtsdatter, f. ca 1670, bgr 1753 4/11

- g. (1725 14/11) Ole Olsen Ringåsen, f. ca 1694, bgr 1754 31/3
- Ingen barn.

Litteratur

Ropeid, Andreas: *Hønefoss. Sagbruk og sagarbeidere 1600-1800*. Første bind. Utgitt av Hønefoss kommune (1952).

Trykte kilder

Fattigmannntall for Ringerike 1742. Christiania Tukthusarkiv. Transkripsjon ved Tom Larsen. Utgitt av Ringerike Slektshistorielag (2010).

Skattematrikkelen 1647. Buskerud fylke. V. Redigert av Rolf Fladby og Steinar Imsen. Universitetsforlaget (Oslo 1970).

På sporet av skreddermester Pedersen

En kan lure på mye. For eksempel hvorfor øya i elva bak Hønefoss kirke heter Pettersøya. Og hvorfor heter området ved kirka Pettersløkka?

På Ringerike bibliotek driver vi med det lokalhistoriske nettprosjektet www.hervibor.no for skolebarn i samarbeid med andre bibliotek og historielag. Stedsnavn er tingen. Pettersøya viser seg å være vrien. Det samme gjelder Pettersløkka. Noe for slektshistorielaget?

Av Olav Norheim

Pettersøya eller Petersøya er nå rydda for kvist og kvast, rusbrukere og romfolk er fjerna, så nå kan småbyens borgere nyte Guds frie natur mens de venter på høghus og leiligheter.

Navn på kartet i 1888

Hønefoss kirke ble bygd i 1862. Både da og seinere kalles området for Pettersløkka. Det navnet går gradvis ut av bruk.

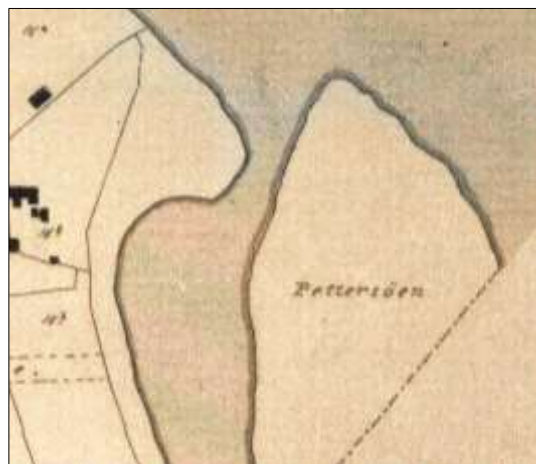
Men Pettersøya består, først med to t-er i midten. På byens første kart fra 1854 er Pettersøya med, men uten navn. På bykarta fra 1883 og 1888 skrives navnet «Pettersøen». I 1899 og 1917 er skrivemåten «Petersøen» brukt, med en t. Endelsen «-øen» er ei skriftform som de kondisjonerte brukte i tale. Dette betyr at folk flest har sagt Pettersøya. Da kan vi jo skrive Pettersøya med to t-er og god samvittighet den dag i dag.

Pettersøya og Pettersløkka ligger inntil hverandre og har samme navn først i navnet. Så det må være samme Petter først i navna.

Skreddermester Pedersen

Har vi med en Petter å gjøre da? Ikke akkurat Petter, men Pedersen, skreddermester Pedersen. Brødrene Erling og Sverre Drange kommer oss til unnsetning, et stykke på vei. I den fine boka «Hus og historie i Hønefoss» forteller de at «Pedersløkken ble det kalt, området der skreddermester Pedersen i sin tid hadde sin eiendom, og som i 1862 ga plass for Hønefoss kirke med tilliggende kirkegård».

Petter ble til Peder i skrift. Akkurat som Knut ble til Knud. Pettersen ble til Pedersen.

Kart over Hønefoss fra 1888 - utsnitt.

Pettersenøya blir naturlig nok trekt sammen til Pettersøya. Og som øya, så løkka.

Så langt, så godt.

Da er det bare å finne skreddermesteren, og finne ut mer om han.

I dag hilses vi velkommen til Pettersøya med forbud mot overnatting. Foto: Olav Norheim.

Hvem skreddermester?

Men så har det seg slik, at det er to skreddermestre i Hønefoss i 1860-åra, som begge heter Pedersen. Begge to bor i «søndre Deel» i den nye kjøpstaden Hønefoss. Og begge er gamle nok til å avgi kirketomt i 1862. Den ene heter Anders Pedersen og er født ca. 1835. Den andre heter Christian Pedersen og er født ca. 1828.

Da har vi ei utfordring: Hvem skreddermester? Hvem Pedersen?

Vi skal være glad det bare er to av dem. For på den tida var det sju skredderer med borgerbrev i Hønefoss.

Vår skreddermester bør helst være gammel nok til å ha gitt navn både til Pettersøya og

Pettersløkka. Og Pettersøya er et navn som alt ser ut til å eksistere når bygrensene for Hønefoss blir trekt opp i desember 1851.

Når Hønefoss får bystatus i 1852 er Anders bare jypingen, 17 år. Begge er unge, men Anders for ung til vårt bruk. Christian er 24 år. Ung han også. Kan det være noen andre som har gitt navnet til Pettersøya? Lite trolig.

Skredder var det flere av. Yrket kan jo gå i arv. Men ikke etternavnet, ikke den gangen. Den skikken kom seinere.

Ikke Anders Pedersen

Skreddermester Anders Pedersen er altså i yngste laget som opphavsmann til Pettersløkka og -øya. Dessuten bor han til leie i «Snedker Olsens Gaard» i søndre bydel. Hadde han vært eier av både Pettersløkka og Pettersøya, burde han kanskje ha eid et hus sjøl i området?

Men Christian Pedersen

Skreddermester Christian Pedersen er vel vår mann.

I *Fortegnelse over Indvaanere i Kjøbstaden Hønefos Den 1ste Januar 1856* ser vi at Christian er 28 år og skreddermester med borgerbrev. Det står ikke nøyaktig adresse. Men han bor på sørsida og har et stort hushold. I tillegg til kona Helene (23) og sønnen Jens Johan (1½) består husholdet av to skredder-svenner og fire skredderdrenger og ei tjenestejente. Tjenestejenta kan være søstera hans, for hun heter Maria Pedersdatter og er 26 år. Den ene skreddersveinen kan være bror hans, for han heter Hans Pedersen og er også 26 år.

Konservativ småby

Både Christian og Anders er så aktive i bybildet som en kan vente seg av en handverksmester i den nye vesle byen.

Christian skreiv under en resolusjon sammen med flere av byens beste menn (Andreas Ropeid i Hønefossboka II side 335 og 393), gjengitt i Dagbladet 1/6 1872 og Ringerikes Ugeblad 6/6 1872. Ropeid nevner her at «Hønefoss omkring 1870 ble betraktet som landets mest konservative by».

Bakgrunnen for kommentaren til Ropeid, og for resolusjonen, er at Stortinget med stort flertall hadde vedtatt at statsrådene skulle ha adgang til stortingsforhandlingene. Men et flertall innen regjeringa rådde kongen til å nekte sanksjon. Stortinget vedtok derfor den 15. mai 1872 ei adresse til kongen med skarp kritikk av regjeringa. Etter initiativ av ord-

førerne i Hønefoss, Norderhov og Hole ble det 31. mai holdt et kombinert formannskaps- og representantskapsmøte på Glatved Hotel for å drøfte om de skulle vedta «nogen Udtalelse i Anledning af Storthingets Mistillitsvotum til den Kgl. Norske Regjering».

Slike møter ble det holdt mange steder i landet, skriver Ropeid, og det var for å vise at regjeringa hadde folkets tillit. De fleste skreiv under her på Ringerike. Det som var i ferd med å bli en kamp mellom Høyre og Venstre på landsplan, kom ikke særlig til syne på Ringerike og i Hønefoss, skriver Ropeid.

Venstremenn

I 1879 støter vi på den andre skreddermesteren, Anders Pedersen, i det offentlige rom i Hønefoss. Ropeid skriver (Hønefossboka II side 327 og 336) at «Skræddermester og Handelsborger» Anders Pedersen fikk 15 stemmer mot høyremannen Owrens 20 stemmer som valgmann til stortingsmannsvalget. Anders dør i 1880. I og med at Owren er høyremann og motkandidaten ved neste valg, Johan Peter Gilhuus, er venstremann, regner Ropeid med at Anders Pedersen er venstremann. Som handverker er ikke det så rart.

Skredder Anders Pedersen var byens branninspektør fra 1874 til 1878 (Hønefossboka II side 390).

Idrett og griser

Så hopper vi noen år fram, for det har skjedd mye på Pettersøya og Pettersløkka.

”Det var idrettsplass på Petersøya en gang. I 1903 var det idrettsstevne der med både diskos, spyd, kule, høyde, lengde og potetløp”, står det i Ringerike by- og bygdeleksikon.

Brødrene Drange skriver at den store forandringa i Oscars gate 3 på Pettersløkka kom da Hagbarth Thisted overtok eiendommen i 1904. Han bygde nytt og fint hus og et frørenseri på tomta. «I tillegg til hans store interesse for fjørfeavl, opprettet han i 1926 en stor svineavlsstasjon på Petersøya».

Ei stund ble Pettersøya kalt for Grisøya, har Peter Tandberg fortalt meg.

Tov Tindbo

Tov Tindbo er en kjent kar i Hønefoss, aktiv innen lokalhistorie og Turistforeningen. Han er etterkommer av Hagbarth Thisted. Han husker at de lekte ”på Pedersløkken” da han var liten.

Om folk sa Pettersløkka eller Pedersløkken kom an på sosial bakgrunn.

Maleri av Pettersløkka (1896).

Ennå en Pedersen

Det dukker opp ennå en Pedersen, men da rykker vi fram til 1940-åra.

Journalisten Bjørn Knoph skreiv om vognmenn i Hønefoss i Heftet Ringerike 1982:

Johan Pedersen i Kong Ringsgate som drev med skinnhandel m.a., brukte hest under og også etter krigen. Han hadde en fjording som ble kjørt av Kristian Bybud. Hesten hadde fri etter klokken 5, og da selte de av den og lot den gå. Den gikk nedover til Petersøya og til Idrettsparken -. Det hendte nok at noen klaget over denne hesten som gikk løs,

men Johan Pedersen (som sjelden sto i beit for et svar) sa at når hesten hadde fri, måtte den få gjøre som den ville.

Kan Johan Pedersen være i slekt med Christian Pedersen? Veit ikke.

Nå veit vi noe mer om Pettersøya og Pettersløkka. Men ikke alt. Er det grunn til å tro at Pettersøya og Pettersløkka har fått navn tidligere enn tenkt?

Kanskje noen i Ringerike Slekthistorielag kan gå de to skreddermestrene nærmere etter i sømmene?

Fra gulnede aviser

Morgenbladet, 11. august 1851

L a g t h i n g e t

Derefter behandlede Odelstingets Beslutning til Lov om Oprettelse af en Kjøbstad ved Hønefos i Norderhøvs Præstegjeld, Budskeruds Amt, § 1. Da Fougner forespurte sig, om det ikke hed Norderhoug og ikke Norderhov, oplyste Møinichen at Norderhov var den rette Skrivemaade. Hertil bemærkede Schydtz, at Norderhov ialfald var det Moderne. Taleren havde for sit Vedkommende maatte anskaffe sig Lexikon for at rede sig ud af de nymodens Benævnelser, som tildels vare uforstaaelige og i daglig Tale ikke benyttedes.

Møinichen maatte i den Anledning gjøre opmærksom paa, at Bestræbelserne i denne Retning gik ud paa at vende tilbage til det Ægte og Oprindelige, som var at foretrække for de gamle besynderlige Forvanskninger, vore Stednavne i Tidens Løb havde været udsatte for. Om man i ethvert Tilfælde havde været heldig hermed, vilde han ikke afgjøre. Schydtz spurgte om ikke det Moderne var Hønefos istedetfor Hønefos.

§'en blev derpaa eenst. bifaldt. (utdrag)

Vesetrud på Tyristrand - den tidligste gårdshistorien

Vesetrud er en av de sørligste gårdene på Tyristrand, og ble etter reformasjonen drevet av leilendinger. I fogderegnskapene 1599/1600 ser vi at gårdens skyld var 8 lispund krongods, mens 8 lispund lå til Modum prestebol.¹ Jordeboken 1616 ga samme fordeling, men presiserte at ødeplassen Stålhovde var med i skylden.² En retts sak om Stålhovde i 1666 gir mange opplysninger om oppsitterne på Vesetrud og Bure.³

av Sten Høyendahl

I 1647 var kronens bygselpart forhøyet til 10 lispund, som 18. desember 1649 ble solgt til borgermester Hans Eggertssøn Stockfleth i Christiania,⁴ tidligere fogd på Ringerike og en notorisk bondeplager.⁵ Gården fortsatte å være borgergods. Niels Gunderssøn på Bragernes pantet 23. mars 1661 til seg 10 lispund av Lage Christenssøn for et lån på 75 riksdaler, og lot pantet tinglyse 29. juni 1661 på Frøyshov tingstue.⁶ Gabriel Brun på Bragernes overtok før 1680 hele gården, og Anders Lauridssøn Smitt på Bragernes, hans svigersønn, var eier ut på 1700-tallet.

De eldste brukerne

Ett av brevene i *Diplomatarium Norvegicum* berører Vesetrud i senmiddelalderen. To lagrettemenn tok 23. juli 1516 opp vitneprov på

Grøtterud i Modum om at Dyre Eivindsson hadde gitt herr Michael Mattisson, sogneprest til Heggen, en tredjedel av Vesetrud for bønnehold og begjengelse. Ett av vitnene var Laurits Dyresson, giverens sønn.⁷

Alv brukte Vesetrud i 1599.⁸ Hollik var her i 1612,⁹ og drev gården til vi i 1624 treffer på Anne, trolig hans enke. Aase Holliksdatter var utvilsomt hans datter - hun fortalte under retts saken om Stålhovde i 1666 at hun var femti år gammel og oppvokst på Vesetrud.¹⁰ Aase var gift med den velstående Eilev Torstensen på Vestre Tanberg og var hans annen hustru, men de hadde åpenbart ingen barn sammen. Hun kom som enke til Rå i Norderhov. I 1675 ble hun beskyldt for heleri, men retten nøyde seg med å la henne *udstaa Kierchens Disciplin, andre deslige till Exempell och affschye*.¹¹

I landskatten 1627 ser vi at en Erik hadde overtatt Vesetrud, og han er mye omtalt i retts saken om Stålhovde. Han var fortsatt bruker til midt i 1640-årene, da Ole var her et par års tid. I retts saken i 1666 hører vi at Rønnaug eller Ragnhild Amundsdatter (farsnavnet er usikkert) på Leirskallen i Modum hadde bodd på Vesetrud i Mads Bures tid, altså i 1630- og 1640-årene.¹² På den tiden satt Erik på Vesetrud, og dette kan innebære slektskap mellom ham og denne kvinnen.

Asbjørn Torgersen kommer til gården

En Asbjørn brukte Vesetrud ifølge skattemat rikkelen fra 1647, og i et dokument fra 1651

¹ Riksarkivet (NRA), Rentekammeret (RK), lensregnskap Akershus (lensr. Akh.) len, Hadelands fogderi, legg 9.3, fogderegnskap 1/5 1599-1/5 1600. Se også Høyendahl (2008), s. 49-50.

² NRA, RK, lensr. Akh. len, Buskerud og Ringerike fogderi, legg 40.5, jordebok 1/5 1616-1/5 1617.

³ Statsarkivet på Kongsberg (SAKO), Ringerike og Hallingdal sorenskriveri, (RH sskr), tingbok I-7, fol. 49-51B og 54B-55. Se også Høyendahl (2010), nr 2, s. 28-37, der retts saken om Stålhovde er gjengitt i sin helhet med kommentarer, samt Jens Petter Nielsens transkripsjon av tingboken for 1666.

⁴ *ibid.*, fol. 50b.

⁵ Hans Eggertssøn Stockfleth (ca 1600-1664), trolig født i Haderslev, Danmark. Til Norge ca 1628, fogd 1628-29 på Hadeland, 1629-36 i Gudbrandsdalen og 1636-42 i Buskerud og Hallingdal fogderi. Utnevnt 1643 til borgermester i Christiania. Hans Eggertssøn var beryktet for å ta bestikkelser av bønder som fryktet at han ville sette opp landskylden på gårdene deres. Se Rian (2007), s. 298-302.

⁶ SAKO, RH sskr, tingbok I-3, fol. 57a.

⁷ *Diplomatarium Norvegicum* IV, nr 1072. Se også *Middelalderbrev fra Ringerike 1263-1570*, nr 154.

⁸ Se note 1.

⁹ I oppsettene om gårdshistorie har jeg benyttet meg av Rentekammerets skattelister fra lensregnskapene for Akershus len (1612-1660): Hadelands fogderi, landskatt 1612-14; Buskerud fogderi: landskatt 1618, 1620 og 1623-37, bygningsskatt 1617, 1619 og 1621, samt skatt av ødegårdsmenn 1621. Årstall uten henvisninger i artikkelen har bakgrunn i disse skattelistene. Under lensregnskapene hører også senere skatter som båtsmannsskatt og unionsskatt (fra 1630-årene), odelsskatt, kontribusjon og ikke minst fogderegnskap. Når jeg har brukt disse, har jeg presisert dette i artikkelteksten. Professor Eyvind Fjeld Halvorsens arkivhenvisninger for Vesetrud har vært et svært nyttig hjelpemiddel.

¹⁰ SAKO, RH sskr, tingbok I-7, fol. 50b.

¹¹ *ibid.*, tingbok I-11, fol. 1b-4b, 28a-b.

¹² *ibid.*, tingbok I-7, fol. 49b, 50b.

kalles han feilaktig Torbjørnsen¹³ - vi skal se at rett navn er Torgersen. Han var 11. desember 1658 stevnet til tinget av herr Jens Michelssøn på Modum for ubetalt landskyld av Vesetrud i åtte år - det opplyses samtidig at lagmann Christen Lagessøn på Modum hadde tatt til seg hele Asbjørns bo og formue.¹⁴ Asbjørn Vesetrud er stevnet til å vitne i 1666-saken om Stål-hovde, men hans prov tillegges ikke vekt da han er i slekt med Paal Bure.¹⁵ Høsten 1673 er Asbjørn Vesetrud stevnet for tinget for gjeld til salige Simon Lauridsøn på Bragernes.¹⁶ I de to siste tilfellene kan gårdsnavnet Vesetrud være satt på av gammel vane.

Ingen Asbjørn sees på Tyristrand i 1660-årenes manntall, men vi finner ham i 1666 som husmann på Onsaker på Røyse med farsnavnet Torgersen, 46 år gammel og med sønnen Torger på 1½ år. Vi ser videre at Asbjørn Torgersen Svensrud både i 1673 og i 1675 vitner i en sak på Fjell i Modum, og forteller at han er 60 år gammel og født på Bure.¹⁷ Asbjørn Svensrud skylder dessuten i 1678 drøye to daler til kaptein Gabriel Brun, men hevder å ha holdt på med tømmerfløting i fire dager for kapteinen, og med avlønning på en ort dagen mener han at det er han som har penger til gode.¹⁸ Asbjørn var beslektet med Paal Gjestsen på Bure, som var gift med Mads Bures datter. Mads Bures kone het Aase, og hun var utvilsomt datter av gamle Torger Bure. Det ligger da nær å tro at Asbjørn var sønn av Torger, som eide gården i sin helhet. Et forbehold må tas, da vi aldri finner ham på Bure - det er Mads som i begynnelsen av 1630-årene overtar etter svigerfaren Torger. Mads eide hele Bure til sin død rundt 1647, da Paal Gjestsen overtok.

Torger Asbjørnsen Solberg står på en liste over innrullerte bønder i 1699,¹⁹ men på Solberg er Tarald Olsen i disse årene enebroker - kanskje brukte Torger likevel en mindre part. Han var da 44 år gammel, og hadde tjent som soldat. Torger Asbjørnsen ble begravet 30. mai

1720 i Hole, 60 år gammel, uten nærmere stedsangivelse i kirkeboken.

Gården deles

I 1650-årene blir gården delt i to bruk. Lars Vesetrud sa under rettssaken i 1666 at han var kommet til gården tolv år tidligere, altså rundt 1654, og at hans far på grunn av en delestein i åsen hadde rådet ham fra å gå til sak om Stål-hovde.²⁰ Herr Jens Michelssøn på Modum hadde like før jul 1658 stevnet Lars for resterende landskyld i tre år.²¹ Lars oppga i prestemann-tallet 1664 å være 33 år gammel, og 43 år i 1666, da han hadde sønnene Knut (8) og Jørn (3). Vi ser aldri Lars med farsnavn, men broren Torbjørn Engebretsen ble i 1660 drept ved et ulykkestilfelle da Rolv Berggarden skulle felle et tre. Guttens mor het Guro Knutsdatter. Lars hadde anklaget Rolv for drap, og førte vitner samme høst. De klarte imidlertid å forlike seg, og Rolv ble året etter frikjent på tinget.²²

Ikke lenge etter flyttet Rolv Berggarden til det andre bruket på Vesetrud, og her skulle hans etterkommere sitte i mange år. I prestemann-tallet 1664 ser vi at hans farsnavn var Paalsen, og han var 46 år gammel. Manntallene på Ringerike er blant de mest uetterrettelige i landet, og i 1666 ser vi at Rolvs alder er økt til 54 år. Han hadde da sønnene Ole (17) og Paal (8). Selv var han sønn av Paal Vestre Rud på Røyse.²³

Ole Rolvsen svarte sommeren 1670 på tinget for sin far, som av gammel vane ble kalt Rolv Berggarden. Rolv var blitt stevnet av Elsebet, enken etter Johan Reinholdssøn, for en gjeld på 19½ daler.²⁴ Ole bodde fortsatt på Vesetrud da han i 1673 måtte møte for retten, beskyldt for å ha slått i stykker vinduer i høy-stua hos Anders Stadum, men han svor seg uskyldig og ble frikjent.²⁵ Rolv Vesetrud ble samme år stevnet for et mindre gjeldsbeløp, og da møtte Tore Stiksrud for ham.²⁶

Våren 1666 hadde Lars Vesetrud røket opp i et slagsmål med moingen Bent Gundersen, der begge brukte kniv. Lars var blitt skåret i halsen, og Knut Berggarden hadde tatt kniven fra Bent. Begge ble dømt til store bøter: 8 ørtuger og 13 mark sølv. Blant vitnene var Ole

¹³ NRA, Stattholderarkivet, DX 15, Sehested-kommisjonen.

¹⁴ SAKO, RH sskr, tingbok I-2, fol. 65b-66a.

¹⁵ *ibid.*, tingbok I-7, fol. 50b.

¹⁶ *ibid.*, tingbok II-2, fol. 124a-b.

¹⁷ SAKO, Eiker, Modum og Sigdal sskr, tingbok I-38, fol. 58, og tingbok I-40, fol. 39b-40b.

¹⁸ SAKO, RH sskr, tingbok I-14, fol. 69a.

¹⁹ NRA, Kommanderende General I, rulle 485, innrullerte bønder i Hole og Norderhov 28. nov. 1699. Transkribert av Thorleif Solberg og Tom Larsen, og trykt i *Hringariki* 1/1993, s. 25-30.

²⁰ SAKO, RH sskr, tingbok I-7, fol. 50b.

²¹ *ibid.*, tingbok I-2, fol. 65b.

²² *ibid.*, fol. 138b, og I-3, fol. 17a, 54a.

²³ Se Høyendahl (2010), nr 1, s. 33.

²⁴ SAKO, RH sskr, tingbok I-8, fol. 44b.

²⁵ *ibid.*, tingbok II-2, fol. 92a-b.

²⁶ *ibid.*, fol. 124a-b.

Rolvsen, *en dreng ey gaan till Guds bord*, og Anne Rolvsdatter, utvilsomt Rolv Paalsens datter.²⁷ Baard Vesetrud, som i 1664 ble bøtelagt for slagsmål og brudd på hjemfreden på Kol-kinn,²⁸ var trolig en tjenestekar. Tord Christensen Gomserud ble i 1673 dømt til en saftig bot for å ha slått Lars Vesetrud med en øksehammer. Det hadde dessuten skjedd på en søndag, og ingen av kamphanene hadde vært i kirken denne dagen. Lars hevdet at han hadde fått seks slag med øksehammeren, men Tord mente at det bare var to slag, og dette hadde han gjort fordi Lars alltid brukte munn på ham.²⁹

Også Engebret Vesetrud var i 1670 blitt innstevnet av Johan Reinholdssøns enke for en gjeld på to daler, men det ble svart at han for lengst var død. Trolig var dette Lars Vesetruds far, men om denne Engebret selv noen gang har brukt Vesetrud er uvisst, selv om han i sin tid visste klart hvor grensedelene gikk. Lars var samtidig innstevnet for gjeld på 92 daler, men møtte ikke. Også en for oss ukjent Erik Vesetrud var innstevnet for gjeld på 5 riksdaler, men for ham lovt Lage Pederssøn å betale. Lars blir snart borte, og en Ole står i 1676 som eneste bruker på Vesetrud. Samme år giftet han seg, men måtte bøte 9 ort da han på forhånd hadde forsynt seg av de frukter som var forbeholdt folk i ekteskapet. I tillegg kom en riksdaler i omkostninger og dompenger.³⁰

Ett bruk igjen på Vesetrud

Mads Ellingsen tinglyste i desember 1678 en obligasjon av Ole Rolvsen Vesetrud til Gabriel Brun på nærmere 99 riksdaler,³¹ og da er det ingen tvil om at den nye brukeren var sønn av Rolv Paalsen. Ole var blant dem som høsten 1681 ble stevnet for tinget av Gabriel Brun, og vedgikk gjeld på drøye 103½ daler.³² Vi ser at Paal Vesetrud i 1689 møtte på tinget for et mindre gjeldsbeløp til Gabriel Brun, og det var hans bror Ole Vesetrud som da sto fram og vedgikk forholdet.³³

I 1698 var det skifte etter Gul Heieren, og det framgår av skiftebrevet at Hans Olsen Berggarden og kona til Ole Vesetrud var hans søsken.³⁴ Deres far var Ole Gulsen på Midt-Haug,

opprinnelig fra Gubberud på Modum, som var gift med en datter av Rolv Helse (Hilsen), også på Modum. På skiftet etter Gul Heieren var Ole Vesetrud blitt formynder for en av døtrene, Marte Gulsdatter. Oles kone var utvilsomt Gunnor Olsdatter Vesetrud, som i 1689 vitnet i forbindelse med et slagsmål,³⁵ og ble begravet 31. oktober 1720 på Vesetrud, 76 år gammel.

Ole Rolvsen hadde datteren Mari, som i 1699 hadde ødelagt en gryte for Harald Stiks-rud, og han måtte derfor møte for henne på tinget.³⁶ Mari Olsdatter var gift med Christen Larsen, som i 1701 nevnes i en gjeldssak.³⁷ De bodde da på Vesetrud, og overtok snart gården. I 1702 hadde Niels Gunderssøns arvinger krevd Ole for 40½ riksdaler, og det var hans vær-sønn, åpenbart Christen Larsen, som sto fram og avviste kravet.³⁸ I skoskatten 1711 ser vi at Christen var eneste bruker på Vesetrud med hustru, fem barn og svigerforeldre boende på gården. Han er også i 1723 oppført som ene-bruker.³⁹ En Ole Rolvsen døde høsten 1726, 80 år gammel, om dette nå er vår mann.

Mari Olsdatter ble begravet 5. september 1754, 71 år gammel, og det var skifte etter henne 2. desember samme år. Christen Larsen levde fremdeles. Det ble sagt at han var 85 år gammel, og han ble representert av broren Lars Larsen Solum. De to eldste sønnene, Rolv og Gul, var døde allerede i 1742. De andre barna var Lars, umyndig og boende på Fjell i Hole, Berte, gift med Enevold Larsen Stålhovde, Kari, gift med Per Larsen Bakåsen, Oline, gift med Haaken Niklassen Bakken under Bure, og Gunnor, gift med Ole Persen Stiks-rud. Boet gikk med overskudd på nærmere 90 riksdaler.⁴⁰

Haaken Niklassen og Oline Christensdatter omtales allerede under skiftebehandlingen som nye brukere på Vesetrud. Christen Larsen ble begravet 30. mars 1757, gammel og mett av dage - hans alder ble oppgitt til 88 år. Haaken og Oline ble ikke på gården mange årene. De var barnløse, og flyttet snart. Det ble skiftet etter Oline 4. august 1786, og de bodde da på Gomserud under Søre Frok.⁴¹ Haaken holdt til på Tangen på Tyristrand da han ble begravet 15. april 1798, 78 år gammel.

²⁷ *ibid.*, tingbok I-7, fol. 22a.

²⁸ *ibid.*, tingbok I-5, fol. 20b.

²⁹ *ibid.*, tingbok II-2, fol. 83b.

³⁰ *ibid.*, tingbok I-12, fol. 52a-b.

³¹ *ibid.*, tingbok I-14, fol. 70b.

³² *ibid.*, tingbok II-9, fol. 70a.

³³ *ibid.*, tingbok I-20, fol. 99a-100b.

³⁴ SAKO, RH sskr, skifteprotokoll 1, fol. 247b-248a.

³⁵ SAKO, RH sskr, tingbok I-20, fol. 103a-104b.

³⁶ *ibid.*, tingbok I-22, fol. 229a.

³⁷ *ibid.*, tingbok I-24, fol. 40a.

³⁸ *ibid.*, fol. 114b.

³⁹ NRA, RH sskr, Hole pr.gjeld, matrikkelprotokoll 1723.

⁴⁰ SAKO, RH sskr, skifteprotokoll 16, fol. 375b-379a.

⁴¹ *ibid.*, skifteprotokoll 21, fol. 206b-209b.

Vesetrud i dag. Foto: Sten Høyendahl.

Truls Aslesen Bersund i Ådalen kjøpte Vesetrud i 1754 for 801 riksdaler, og det skulle også bli hans etterkommere som noen år senere

Slo seg ned på gården. Om dette og videre framover kan leses i Andreas Lagesens gamle slektsbok fra Hole og Tyristrand.

Litteratur

Høyendahl, Sten: Fra Fyran i Krødsherad til Berggarden på Tyristrand. *Hringariki* nr 1/2010, s. 32-36.

Høyendahl, Sten: Ringerikinger i regnskapet for Hadelands fogderi 1599/1600. *Hringariki* nr 1/2008, s. 49-51.

Høyendahl, Sten: Torger Bure på Tyristrand og hans etterslekt. *Hringariki* nr 2/2010, s. 28-37.

Lagesen, A.: *Slekter fra Hole og Tyristrand*. Grøndahl & Sønns Forlag (Oslo 1927). Nytt opptrykk 1977.

Rian, Øystein: Det store samrøret. Embetskjøpmennene på 1600-tallet mellom fyrstestat og undersåtter. *Heimen. Tidsskrift for lokal og regional historie*, nr 4/2007, s. 293-310.

Trykte kilder

Middelalderbrev fra Ringerike 1263-1570. Originaltekster med oversettelse til moderne norsk i samarbeid med Magnus Rindal. Utgitt av Ringerike Slekthistorielag ved Bjørn Geirr Harsson (2009).

Skattematrikkelen 1647. Buskerud fylke (V). Redigert av Rolf Fladby og Steinar Imsen. Universitetsforlaget (Oslo 1971).

Tingbok for Ringerike VII 1666 (2001). Transkripsjon ved Jens Petter Nielsen. Utgitt av slekthistoriegruppa i Ringerike Historielag.

Fra gulnede aviser

Norske Intelligenssedler, 12. juli 1805

Tillæg af Bekiendtgjørelser

Fiin tør engelsk Senep, bedste Nordlands kogt Gammelost, sød god Myssesmørst, Ringerigs Jaar, er, m.m., tilkiøbs hos T. Poulsen.

Ringerigs Jaar, er, i Dosin- og Stykvis, tilkiøbs hos C. Olsen.

Hos Christian Olsen er bedste Ringerigs Tiære i hele og qvart Tønder tilkiøbs.

Ringerigs Tiære hele og ¼ Tønder, Ringerigske og Svenske Liar af bedste Slags, er at bekomme hos Knud Lunde.

Ringerigs Jaar = ringeriksljær.

Løbe-No. 9. Rønnaug Larsdatter Hasalhoug af Aadalen.

Alder: 18 Aar. Høide: middels. Statur: d^o. Øine: blaa. Haar: blondt.

Forbrydelse: Ikke tiltraadt Tjeneste.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politisag Ringerikes Underret, Mulkt 2 - to - Spd ved Dom af 9de Juli 1870.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 9de Mai 1871 Kl 10¾ Form. Fogden i Ringerike af 1st Mai 1871. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 28de April 1871.

Straffen. Vand og Brød: 2 - to Dage. Løsladt: Torsdag den 11te mai 1871 Kl 10¾ Formiddag.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage 48 s

Løbe-No. 10. Ole Olsen Storbraaten af Hole.

(See Varetægtsjournal N° 12 for 1871). Forbrydelse: Tyveri. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 20de mai 1871 Kl 3½ Efterm. Fogden i Ringerike af same dag.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Ringerike af 17de Mai 1871.

Straffen. Vand og Brød: 15 - femten Dage. Mellemfristdage: 2 - to - Dage.

Løsladt: Tirsdag den 6te Juni 1871 Kl 3½ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 11 Dage	Spd	2	24
Vask			4
1 Skjorte			66
Forpleining 6 Dage		1	24
Vask			2

Løbe-No. 11. Anders Johnsen Braaten af Norderhov.

Forbrydelse: Drukkenskab etc. Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 16de og 17de Mai 1871, store tilsammen 4 - fire - Spdlr. Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 3^{die} Juni 1871 Kl 7 Efterm. Fogden i Ringerike af 24de Mai 1871.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 23de mai 1871.

Straffen. Fangekost: 12 - tolv Dage. Løsladt: Torsdag den 15de Juni 1871 Kl 7 Eftermid. Paabegyndt Straf efter Dom af 22de Mai 1871.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 12 Dage	Spd	2	48
Vask			4

Løbe-No. 12. Peder Olsen Olsund af Norderhov.

Alder: 47 Aar. Høide: middels. Statur: d^o. Øine: blaa. Haar: blondt. Forbrydelse: Overtrædelse af Lovgivningen om Viinudsalg.

Ved hvilken Underret tiltalt: Fogden i Hadeland og Land den 14de November 1870 stor 10 - ti - Spdlr.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Torsdag den 8de Juni 1871 Kl 9¼ Efterm. Fogden i Ringerike af 16de Mai 1871. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 15de Mai 1871.

Straffen. Vand og Brød: 5 - fem Dage. Løsladt: Tirsdag den 13de Juni 1871 Kl 9¼ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 5 Dage Spd 1

Løbe-No. 13. Peder Tostensen af Gran paa Hadeland.

Alder: 23 Aar. Høide: under middels. Statur: middels. Øine: blaa. Haar: blondt.

Forbrydelse: Forbrydelse mod Criml. Cap. 21 § 6. Ved hvilken Underret tiltalt: Hadeland og Land.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 12te Juni 1871 Kl 8¾ Form. Fogden i Ringerike af 16de Mai 1871. Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Hadeland og Land af 27de April 1871.

Straffen. Vand og Brød: 8, otte Dage. Mellemfristdage: 1 - een Dag.

Løsladt: Onsdag den 21de Juni 1871 Kl 8¾ Formid.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 9 Dage	Spd	1	96
Vask			2

Løbe-No. 14. Anders Johnsen Braaten af Norderhov.

Forbrydelse: Polituorden og Forbrydelse mod Criminalslovens Cap. 23 § 11 sidste Punktum.

Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes Underret.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Torsdag den 15de Juni 1871 Kl 7 Efterm. Politimesteren i Hønefos af 2^{den} Juni 1871.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Christiania Stiftsoverrets 1st Afdeling af 22^d Mai 1871, converteret ved Buskerud Amts Resolution af 1st Juni 1871.

Straffen. Fangekost: 40 - fireti Dage. Løsladt: Tirsdag den 25de Juli 1871 Kl 7 Eftermiddag.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 15 Dage	Spd	3
Vask		4
25 Dage		5
Vask		8

Løbe-No. 15. Hans Johansen Finbraaten, Skollerudeie af Aadalen.

Alder: 15 Aar. Høide: liden for sin alder. Statur: middels. Øine: blaa. Haar: lyst.
 Forbrydelse: Lagt en Sten paa en Jernbaneskinne. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes.
 Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 5te Juli 1871 Kl 11 Formiddag. Fogden i Ringerike af 27de Juni 1871. Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Ringerike af 10de Juni 1871.
 Straffen. Fangekost: 8, otte Dage. Løsladt: Torsdag den 13de Juli 1871 Kl 11 Formid.
 Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 8 Dage Spd 1 72 s
 Vask 2 s

Løbe-No. 16. Elias Eriksen

(See Varetægtsjournal 16 for 1871). Forbrydelse: Tyveri. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes.
 Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 18de Juli 1871 Kl 6 Efterm. Politimesteren i Hønefos af 18de Juli 1871. Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Ringerike af 14^d Juli 1871.
 Straffen. Vand og Brød: 5 - fem Dage. Løsladt: Søndag den 23de Juli 1871 Kl 6 Efterm.
 Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 5 Dage a 24 s Spd 1
 Vask 2

Løbe-No. 17. Ole Syversen af Hallingdal.

Alder: 22 Aar. Høide: under middels. Statur: middels. Øine: blaa. Haar: lyst.
 Forbrydelse: Udeblivelse fra Distrikts- og Sessionsmøde.
 Ved hvilken Underret tiltalt: Amtsmanden i Buskeruds Amt den 27^d og 4^d October 1870 stor 60 s og 1 Spd.
 Naar og efter hvis Ordre indkommet: Fredag den 21de Juli 1871 Kl 6 Eftermiddag. Fogden i Ringerike af 1st Juli 1871. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 30te Juni 1871.
 Straffen. Vand og Brød: 2 - to - Dage. Løsladt: Søndag den 23^d Juli Kl 6 Efterm.
 Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 2 Dage 48 s

Løbe-No. 18. Randine Stensbakken af Hole.

Alder: 38 Aar. Høide: middels. Statur: før. Øine: blaa. Haar: mørk blondt. Forbrydelse: Brug af ulovlige Fiskegarn. Ved hvilken Underret tiltalt: Fogden i Ringerike den 28^d November 1870 stor 2 - to - Spdlr.
 Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 24^d Juli 1871 Kl 12 middag. Fogden i Ringerike af 21de Marts 1871. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 11te Marts 1871.
 Straffen. Vand og Brød: 2 - to - Dage. Løsladt: Onsdag den 26de Juli 1871 Kl 12 Middag.
 Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 2 Dage Spd 48 s

Løbe-No. 19. Anne Matea Olsdatter Klækkeneie af Norderhov.

Alder: 22 Aar. Høide: middels. Statur: d^o. Øine: blaa. Haar: lyst.
 Forbrydelse: Opgivelse af urigtig Barnefader. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes.
 Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 24^d Juli 1871 Kl 12½ Efterm. Fogden i Ringerike af 6te Juli 1871. Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Ringerike af 24^d Juni 1871.
 Straffen. Fangekost: 16 - sexten Dage. Løsladt: Onsdag den 9de August 1871 Kl 12½ Efterm.
 Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 7 Dage a 24 s Spd 1 48
 Vask 2
 Forpleining 9 Dage a 24 s Spd 1 96
 Vask 2

Løbe-No. 20. Vebjørn Syversen Gaardhammereie af Norderhov.

Alder: 21 Aar. Høide: middels. Statur: d^o. Øine: blaa. Haar: blondt.
 Forbrydelse: Overfald paa sagesløs mand. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes.
 Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 9de August 1871 Kl 6¼ Efterm. Fogden i Ringerike af 21^d Juli 1871. Efter hvilken Dom eller Resolution: Sorenskriveren i Ringerike af 10^d Juli 1871.
 Straffen. Vand og Brød: 12 - tolv Dage. Mellemfristdage: 2 - to Dage.
 Løsladt: Onsdag den 23de August 1871 Kl 6¼ Efterm.
 Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 14 Dage a 24 s Spd 2 96
 Vask 2

Løbe-No. 27. Anders Johnsen Braaten af Norderhov.*Forbrydelse:* Drukkenkab etc.*Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 4de October 1871 stor 4 - fire - Spdler.*Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Tirsdag den 24^d October 1871 Kl 5¾ Efterm. Politimesteren i Hønefos af 16^d October 1871. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 14^d October 1871.*Straffen. Vand og Brød:* 12 - tolv Dage. *Løsladt:* Søndag den 5te November 1871 Kl 5¾ Efterm.

<i>Omkostninger og af hvem betalte:</i> Forpleining 7 Dage a 30 s	Spd	1	90
Vask			2
5 Dage a 30 s		1	30
Vask			2

Løbe-No. 28. Lovise Sørensdatter Krogsund af Hole.*Alder:* 31 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* før. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt.*Forbrydelse:* Besvangrelse med 4 forskellige Mandspersoner. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerikes.*Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Mandag den 13de November 1871 Kl 11¼ Form. Fogden i Ringerike af 11te november 1871. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Sørenskriveren i Ringerike af 14de October 1871.*Straffen. Vand og Brød:* 15 - femten Dage. *Mellemfristdage:* 2 - to - Dage.*Løsladt:* Torsdag den 30te November 1871 Kl 11¼ Formid.

<i>Omkostninger og af hvem betalte:</i> Forpleining i 17 Dage a 30 s	Spd	4	30 s
Vask			4 s

Løbe-No. 29. John Ellefsen af Trondhjem.(See N° 25 for 1871 i Varetægtsjournalen). *Forbrydelse:* Betleri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerikes.*Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Mandag den 27de November 1871 Kl 9 Formid. Fogden i Ringerike af 27de November 1871. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Sørenskriveren i Ringerike af 22de November 1871.*Straffen. Vand og Brød:* 4 - fire Dage. *Løsladt:* Fredag den 1ste December 1871 Kl 9 Formid.

<i>Omkostninger og af hvem betalte:</i> Forpleining i 3 Dage a 30 s	Spd	90 s
1 par Sko		36 s
Vask		2 s
Forpleining 1 Dag		30 s

Løbe-No. 30. Johan Bastiansen af Hønefos.(See N° 4 for 1867). *Forbrydelse:* Drukkenkab etc.*Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 14de Juli 1871 stor 1 - en - Spdler.*Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Torsdag den 28^d December 1871 Kl 9 Form. Fogden i Ringerike af 22de December 1871. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 21de December 1871.*Straffen. Vand og Brød:* 2 - to Dage. *Løsladt:* Lørdag den 30te December 1871 Kl 9 Form.*Omkostninger og af hvem betalte:* Forpleining 2 Dage a 30 s 60 s**Løbe-No. 31. Antonette Regine Larsdatter** af Norderhov.*Alder:* 29 Aar. *Høide:* over middels. *Statur:* kraftig. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt. *Forbrydelse:* Ulovligt Udsalg af Øl. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Fogden i Ringerike den 2^{den} mai 1870 stor 2 - to - Spdler.*Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Fredag den 29^d December 1871 Kl 9¾ Formid. Fogden i Ringerike af 28^d December 1871.*Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 24^d Juni 1870 og 27de December 1871.*Straffen. Vand og Brød:* 2 - to - Dage. *Løsladt:* Søndag den 31te December 1871 Kl 9¾ Form.*Omkostninger og af hvem betalte:* Forpleining 2 Dage a 30 s 60 s

1872

Løbe-No. 1. Anders Olsen Havigbakken af Lunder.*Alder:* 20 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* middels. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt. *Forbrydelse:* Ulovligt Brændevins-salg. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Fogden i Ringerike den 17^d November 1871, stor 20 - tyve - Speciedaler.*Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Fredag den 5te Januar 1872 Kl 7¼ Efterm. Fogden i Ringerike af 20de Decemb. 1871. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 19^d Decemb. 1871.*Straff. Vand og Brød:* 6 - sex Dage. *Mellemfristdage:* 1 - en - Dag.*Løsladt:* Fredag den 12te Januar 1872 Kl 7¼ Efterm.

<i>Omkostninger og af hvem betalte:</i> Forpleining 7 Dage a 30 s	Spd	1	90 s
Vask			2

Løbe-No. 2. Anders Johnsen Braaten af Norderhov.

Forbrydelse: Drukkenskab etc. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 9^d Januar 1872 stor 4 - fire - Spdlr. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Mandag den 12te Februar 1872 Kl 4¼ Efterm. Politimesteren i Hønefos af 29^d Januar 1872.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 25^d Januar 1872.

Straffen. Fangekost: 12 - tolv Dage. *Løsladt:* Lørdag den 24de Februar 1872 Kl 4¼ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 12 Dage a 30 s Spd 3
Vask 4

Løbe-No. 3. Peter Magnus Aasberg af Sverrig.

Forbrydelse: Tyveri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerike.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 24^d Februar 1872 Kl 10 Formid. Politimesteren i Hønefos af 24^d Februar 1872. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Christiania Stiftsoverrets 1st Afdelings Dom af 19^d Febr. 1872 cfr Underretsdom af 31te Januar 1872.

Straffen. Vand og Brød: 15 - femten Dage. *Mellemfristdage:* 2 - to Dage.

Løsladt: Tirsdag den 12te Marts 1872 Kl 10 Formid.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 5 Dage a 30 s Spd 1 30 s
Vask 2
1 Frak 2
1 Buxer 1
1 Skjorte 66
1 par Strømper 54
Reisepenge til Christiania 30
Forpleining 12 Dage a 30 s 3
Vask 4

Løbe-No. 4. Benjamin Usler Guldsmedsvend.

(See Varetægtsjournal N° 1 for 1872). *Forbrydelse:* Tyveri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringeriges.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 9de Marts 1872 Kl 4¼ Efterm. Politimesteren i Hønefos af 9^d Marts 1872. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Sørenskriveren i Ringerike af 5te Marts 1872.

Straffen. Vand og Brød: 10 - ti Dage. *Mellemfristdage:* 1 - een Dag.

Løsladt: Onsdag den 20de Marts 1872 Kl 4¼ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 11 Dage a 30 s Spd 2 90
Vask 4

Løbe-No. 5. Anders Johannesen af Hole.

Alder: 39 Aar. *Høide:* over mid. *Statur:* kraftig. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt. *Fødested:* Ring.

Forbrydelse: Forat have levet sammen som Ægtefolk med Enke Jørgine Hansdatter.

Ved hvilken Underret tiltalt: Ringeriges. Ved Christiania Stiftsoverrets 1st Afdelings Dom af 2^{den} October 1871 idømt Mulkt til Statscassen stor 10 - ti - Spdlr.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 16de Marts 1872 Kl 6 Eftermid. Fogden i Ringerike af 23de October 1871. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 16de October 1871.

Straffen. Vand og Brød: 5 - fem Dage. *Løsladt:* Torsdag den 21de Marts 1872 Kl 6 Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 5 Dage a 30 s Spd 1 30 s

Løbe-No. 6. Carl Lauritz Evensen af Christiania.

(See Varetægtsjournal N° 6 for 1872). *Forbrydelse:* Tyveri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerikes.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 19de Marts 1872 Kl 8½ Efterm. Fogden i Ringerike af s. D.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Ringeriges Sørenskriveries Dom af 12te Marts 1872.

Straffen. Vand og Brød: 8 - otte - Dage. *Mellemfristdage:* 1 - een Dag.

Løsladt: Torsdag den 28de Marts 1872 Kl 8½ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 9 Dage a 30 s Spd 2 30
Vask 2

Løbe-No. 7. Helge Halvorsen Vemeie af Norderhov.

Alder: - *Høide:* over middels. *Statur:* kraftig. *Øine:* blaa. *Haar:* mørkt. *Forbrydelse:* Ulovlig Fælden af en Elg. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Fogden i Ringerige den 24de Januar 1872, stor 60 - sexti - Spdlr.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 11te Juni 1872 Kl 1 Eftermiddag. Fogden i Ringerike af 23de Marts 1872. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 19de Marts 1872.

Straffen. Vand og Brød: 11 - elleve - Dage. Mellemfristdage: 2 - to - Dage.

Løsladt: Mandag den 24^d Juni 1872 Kl 1 Efterm.

<i>Omkostninger og af hvem betalte: Reisepenge</i>		6 s
<i>Forpleining i 13 Dage</i>	2	72
<i>Vask</i>		4

Løbe-No. 8. Christian Paulsen af Hønefos.

Alder: 46 Aar. Høide: middels. Statur: d^o. Øine: blaa. Haar: blondt.

Forbrydelse: Drukkenskab og Gadeuorden.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 30te December 1871 stor 2 - to Spdler.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Lørdag den 15de Juni 1872 Kl 2 Efterm. Politimesteren i Hønefos af 12te Juni 1872. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 10de Juni 1872.

Straffen. Vand og Brød: 2 - to - Dage. Løsladt: Mandag den 17^d Juni 1872 Kl 2 Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 2 Dage 48 s

Løbe-No. 9. Johan Bastiansen af Hønefos.

(See foran). Forbrydelse: Tyveri. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringeriges.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Søndag den 30te Juni 1872 Kl 9 Efterm. Politimesteren i Hønefos af 27de Juni 1872. Efter hvilken Dom eller Resolution: Høiesteretsdom af 8^d Juni 1872.

Straffen. Vand og Brød: 15 - femten - Dage. Mellemfristdage: 2 - to - Dage.

Løsladt: Onsdag 17^d Juli 1872 Kl 9 Eftermiddag.

<i>Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 17 Dage a 24 s</i>	Spd 3	48
<i>Vask</i>		4

Løbe-No. 10. Christian Henrik Nilsen eller Erlandsen af Christiania.

Alder: 24 Aar. Høide: middels. Statur: d^o. Øine: blaa. Haar: blondt. Forbrydelse: Tyveri.

Ved hvilken Underret tiltalt: Christiania Byret. Naar og efter hvis Ordre indkommet: Søndag den 28de Juli 1872 Kl 3¼ Efterm. Fogden i Ringerike af 15de Juli 1872.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Høiesteretsdom af 8de Mai 1872. Befalet uden Formeldelse fuldbyrdet ved Kgl. Res af 1st Juli 1872.

Straffen. Vand og Brød: 20 - tyve - Dage. Mellemfristdage: 4 - fire - Dage.

Løsladt: Onsdag den 21de August 1872 Kl 3¼ Efterm.

Medbragte foruten nødvendige klæder: 11½ Skilling, som udleverede ham ved Løsladelsen.

<i>Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 3 Dage a 24 s</i>		72 s
<i>Reisepenge</i>		18½ s
<i>Forpleining 2 Dage a 24 s</i>	4	24
<i>Vask</i>		6

Løbe-No. 11. Anders Johnsen Braaten af Norderhov.

Forbrydelse: Drukkenskab og Gadeuorden. Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 29de Mai og 31te Mai 1872 stor - tilsammen 4 - fire Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 30te Juli 1872 Kl 2 Efterm. Politimesteren i Hønefos af 12te jJuni 1872. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 10de Juni 1872.

Straffen. Fangekost: 12 - tolv Dage. Løsladt: Søndag den 11te August 1872 Kl 2 Eftermid.

<i>Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 1 Dag</i>		24 s
<i>11 Dage</i>	2	24
<i>Vask</i>		4

Løbe-No. 12. Gulbrand Johannesen af Hole.

Alder: 18 Aar. Høide: middels. Statur: d^o. Øine: blaa. Haar: lyst.

Forbrydelse: Forat have forladt sin Tjeneste i Utide. Ved hvilken Underret tiltalt: Sorenskriveren i Ringerike ved Politimesteren af 8de Mai 1871, stor 2 - to - Spdler.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 11te Septemb. 1872 Kl 4¾ Efterm. Fogden i Ringerike af 31 Mai 1872. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 27 Mai 1872.

Straffen. Vand og Brød: 2 - to - Dage. Løsladt: Fredag den 13 Septemb. 1872 Kl 4¾ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 2 Dage 48 s

Løbe-No. 13. Edvard Andersen af Hole.

Alder: 23 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* d°. *Øine:* blaa. *Haar:* lyst.

Forbrydelse: Drukkenskab og Polituorden.

Ved hvilken Underret tiltalt: Drammens Politikammer den 4^d Februar 1872 stor - 2 - to - Spdler.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Fredag den 25^d October 1872 Kl 2¼ Efterm. Fogden i Ringerige af 12 October 1872. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 8 Mai 1872.

Straffen. Vand og Brød: 2 - to - Dage. *Løsladt:* Søndag den 27 October 1872 Kl 2¼ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 2 Dage 30 s 60 s

Løbe-No. 14. Olaus Olsen af Hønefos.

Reserve Musketer ved Valdres Bataillon (See N° 19 for 1866). Forbrydelse: Udeblivelse fra Mynstring.

Ved hvilken Underret tiltalt: Valdres Bataillon af 6 Juli 1872 stor 2 - to - Spd.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 11te November 1872 Kl 6 Efterm. efter Captain ved 1st Compagnie Meydels Resolution af 3 Nov 1872.

Efter hvilken Dom eller Resolution: 2^{den} Akershusiske Infanteribrigades Resolution af 19 October 1872.

Straffen. Vand og Brød: 2 - to - Dage. *Løsladt:* Onsdag den 13 november 1872 Kl 6 Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 2 Dage a 33 s 66 s

Løbe-No. 15. Gulbrand Sætra af Aadalen.

Alder: 26 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* før. *Øine:* blaa. *Haar:* mørkt krøllet.

Forbrydelse: Ulovlig Elgsdyrjagt. *Ved hvilken Underrett tiltalt:* Fogden i Ringerike den 11 Sept. 1872 stor 60 - sexti - Speciedaler.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 12 Novemb. 1872 Kl 5 Efterm. Fogden i Ringerike den 23 October 1872. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 21 October 1872.

Straffen. Vand og Brød: 11 - elleve - Dage. *Mellemfrisdage:* 2 - to - Dage.

Løsladt: Mandag den 25 Nov. 1872 Kl 5 Efterm.

<i>Omkostninger og af hvem betalte:</i> Reisepenge til Næsmoen 4½ Mil	27 s
Forpleining 13 Dage a 33 s	Spd 3 69
Vask	4

Løbe-No. 16. Torgrim Sætra af Aadalen.

Alder: 32 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* d°. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt.

Forbrydelse: som N° 15. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Som N° 15.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Som N° 15. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Som N° 15.

Straffen. Vand og Brød: 11 - elleve Dage. *Mellemfrisdage:* 2 - to Dage.

Løsladt: Mandag den 25 Novemb. 1872 Kl 5 Efterm.

<i>Omkostninger og af hvem betalte:</i> Reisepenge til Lindelien 5½ Mil	33 s
Forpleining 13 Dage a 33 s	Spd 3 69
Vask	4

Løbe-No. 17. Magnus Olsen Danielsbraaten af Norderhov.

Fødested: Sverrig. *Alder:* 49 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* d°. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt.

Forbrydelse: Tyveri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerikes.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Torsdag den 5te Decemb 1872 Kl 9¾ Efterm. Fogden i Ringerike af 27 Juni 1872. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Høiesteretsdom af 8 Juni 1872.

Straffen. Vand og Brød: 10 - ti - Dage. *Mellemfrisdage:* 1 - En Dag.

Løsladt: Mandag den 16 Decemb 1872 Kl 9¾ Efterm.

<i>Omkostninger og af hvem betalte:</i> Forpleining 11 Dage a 33 s	3 3 s
Vask	2 s

Løbe-No. 18. Christian Paulsen af Hønefos.

(See N° 8 for d. A.) *Forbrydelse:* Drukkenskab etc.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 15 Juni 1872 stor 1 - en - Spdler.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 30te Decemb. 1872 Kl 10¾ Form. Politimesteren i Hønefos af 14 August 1872. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 13 August 1872.

Straffen. Vand og Brød: 2 - to Dage. *Løsladt:* Onsdag den 1ste Januar 1873 Kl 10¾ Form.

<i>Omkostninger og af hvem betalte:</i> Forpleining 1 Dag	33 s
d° 1 Dag	33 s

Ringerikinger i de eldste tingbøkene for Aker sorenskriveri

Aker sorenskriveri omfatter Asker, Bærum og Aker, og har lang felles grense med Ringerike i skogstraktene. Tingbøkene for Aker begynner i 1650-årene, men noen skogtvister finner vi ikke før etter 1690. Det ser ut som om det har vært lite samkvem, og dermed få slektsforbindelser mellom Ringerike og området rundt Christiania. Det aner vi allerede tidlig på 1600-tallet, da ingen ringerikinger hadde jordparter i disse bygdene, mens bare noen få derfra satt med jordparter i ringeriksgårdene.

av Sten Høyendahl

Skogfinner har derimot ofte flyttet over sognegrensene. I finnemanntallet 1686, som er gjengitt i tingbøkene for Aker sorenskriveri, møter vi flere familier i Asker, Bærum og Aker som tidligere har bodd på Krokskogen. Finnemanntallet er trykt og utgitt av Kjeldeskriftfondet, men ettersom dette inneholder enkelte unøyaktigheter, benyttes anledningen til å komme med enkelte korreksjoner.

I 1690-årene ble det konflikt mellom Morten Pederssøn Leuch, som eide skogen ved Heggelia, og Mads Trulssøn og Oluf Bentssøn, eierne av Langliskogen (Langlia het Ågårdslia den gang). Alle disse bodde i Christiania. Vitner ble hentet inn fra flere prestegjeld, derav fem fra Ringerike, og alle var enige i at grensen mellom de to skogseiendommene gikk midt i vassdraget ved Langlia. Morten Lauridssøn i Christiania, Morten Leuchs morfar, hadde i 1663 kjøpt Heggeliskogen av kongen, og området lå ifølge skjøtet i Aker herred. Dette ble et tema under første del av rettssaken i 1695, og det ble innkalt et stort antall ringerikinger som alle hevdet at Heggelia lå til Ringerike. Det ble også ført vitnemål om sognedelet. Noen hevdet at dette gikk fra Langlioset sørover mot Rødkollen og videre til Innertjernet, men flere av stedsnavnene er for lengst gått av bruk.

Morten Grøttum i Sørkedalen kunne fortelle at hans far, som var finne, hadde ryddet plassen på Heggelia og tatt den i bygsel av fogden Hans Nielssøn (som døde senest i 1659). På skiftet 4. august 1696 på Grøttum etter Eli Mikkelsdatter, Mortens kone, ser vi at hans

farsnavn var Mortensen. Noen Morten finne på Heggelia kan imidlertid ikke sees i kildematerialet fra 1650- og 1660-årene.

Finnen Henrik Larsen var i begynnelsen av 1660-årene kommet til landet sammen med sin bror, Lars Larsen, og slo seg ned på Niskinn på Krokskogen mens broren flyttet til Sørkedalen. Henrik reiste rundt 1681 tilbake til Sverige, og hans stedatter, Else Sefriddatter, dukket i 1686 opp på tinget og krevde noe korn etter ham. Henrik hadde følgelig vært gift med enken etter en Sefri (Sigfred), utvilsomt en finne.

Midtskogsteinen på Krokskogen kjenner vi fra biskop Jens Nielssøns ferd i 1594. Steinen er mye omtalt i ringerikslitteraturen, men er ikke lokalisert med full sikkerhet. I tingbøkene for Aker ser vi at eldre kjentfolk i 1691 og 1692 vitner om at steinen ligger på grensedelet mellom Bærum og Hole. I 1692 hadde noen holeværingene hogd langt inne i Vestre Bærum almenning, og vitnene kunne da fortelle at steinen lå halvannen fjerding (rundt fire kilometer) nordvest for hogststedet. Referatet er imidlertid for knapt til at stedet kan lokaliseres.

En ung ådøling av finsk ætt, Mattis Mattisen fra Hunsdalen, fikk et kort og hektisk liv da han i 1674 ble dømt til galge og gren etter flere tyvetokter. Hans far var etter alt å dømme Mattis Paalsen som i mange år hadde brukt Hunsdalen, men nå var flyttet til Hadeland.

Noen mennesker har så særpregede navn at de kan identifiseres selv når de har flyttet til et annet sogn. Så og med Knut Villadsen, sønn av bondelensmann Villads Knutsen Trøgstad i Norderhov. Han opptrer i 1678 som tjener og fullmektig for assistensråd Christian Lund, og var bosatt noen år i Aker, der han brukte gården Store O (Storo). I 1693 begikk han et knivdrap i Christiania, men flyktet til Sverige, og unngikk dermed bøddelens øks. Da det i 1704 ble skiftet etter hans mor på Trøgstad, står han fortsatt oppført som bortrømt.

Aksel var et sjeldent navn på våre kanter, og Aksel Knutsen, som en tid brukte Skollerud i Lommedalen og i 1695 holdt til på en plass under Hanevoll i Asker, er utvilsomt identisk med tolvåringen av samme navn som i 1664 bodde med sin familie på Vestre Sørums i Hole. I 1670 ble han knivstukket av Lars Gunderenga. Han bodde da på Pålsrud i Åsa.

Anders Simonssøn ble i august 1671 i tingboken kalt kongelig majestets fogd på Ringerike, men her må det være en misforståelse fra skriverens side. Christen Christenssøn var fogd på Ringerike på denne tiden.

Tingbøkene for Aker sorenskriveri er gjennomgått fram til 1700. Stedsnavnene i åsteds-sakene er hovedsakelig gjengitt i den formen som er tillagt vitnet i tingboken, og kan derfor opptre i flere varianter i en og samme sak.

RETTERGANG 21. JANUAR 1669 I AKER

Fangen Mikkell Olsen fra Nordby i Idd framføres for å ha begått tyverier sammen med sin stesønn Lars Jensen. Han har i alle år levd som omstreifer. Lars Jensen, som er barnefødt på

Hadeland, forteller at stefaren før jul var på en gård på *Ringerike* og stjal ei fleskeskinke, to sauelår og tre pølser (tb 8 fol. 1a-b).

RETTERGANG 2. JUNI 1674 PÅ HOLMEN I ASKER

Fogden lar framføre en fange, *Mattis Mattisen*, som er barnefødt på plassen *Hunsdalen*. Han bekjenner å ha vært hjemme hos sine foreldre inntil for fem år siden, da han kan ha vært rundt tyve år gammel. Sammen med en Gjert og en Nils har han gjort innbrudd i sagstua ved Jørgen Philipssøns sager på *Viul*, og stjålet ost og tobakk. En Simen og hans kvinne skal også

ha vært med. Simen skal ha sagt at han hadde hatt bedre fortjeneste sist vinter ved et innbrudd i Vivelstad kirke. *Mattis* gikk så til *Bragerøya*, der han ble tatt og ført til Asker. Han bekjenner at han har drukket opp en del av de stjalne pengene, og brukt en del på klær, tobakk, krutt og bly (tb 12 fol. 6b-7a).

TING 16. JUNI 1674 PÅ ASKER TINGSTUE I ASKER

Mattis Mattisen forklarer seg videre. Etter å ha blitt fanget av Jørgen Philipssøns folk, ble han dømt til jern på Akershus i fem år. Han brøt seg imidlertid ut etter to måneder og dro hjem til sin far. Undertiden var han også hos *Henrik* i *Ågårdslia* (Langlia) nord for Sørkedalen. Forleden sommer hadde han brutt seg inn i stolpebua på en gård i Vestre Bærum, og stjålet erter, brød og et sengeteppe. Han ble oppdaget og fikk flere slag, løp derfra til byen, og så tilbake til *Ågårdslia*.

Han holdt seg nå hjemme inntil sist faste, da han sammen med finnen Erik dro gjennom Solør til Sverige. Der oppholdt han seg i fjorten dager, mens Erik ble igjen. Hjem igjen dro han gjennom Marker, inn til Christiania, opp gjennom Sørkedalen på førefallet, og så hjem til faren. Han ble nå en stund hjemme, men for tre uker siden gikk han til Lier og kom til Hegsbro, der han kom i lag med Simen og hans kvinne, Ragnhild. Simen var født i Bergslagen i Sverige, men hadde vært hos *Mattis'* far i

Hunsdalen fem år tidligere, slik at de kjente hverandre fra før. De gikk nå til Asker kirke, dit de kom på en lørdag, og nattestider søndag lå de på Gjellebekk. Søndag kveld brøt de seg inn i Erik Hanevolles kvernhus og tok noe redskap. Samme natt gikk de tilbake til Asker kirke, lirket opp sanghusdøren med en kniv og forsynte seg med penger. Simen hadde gitt ham 10 riksdaler.

Mattis forteller at han er født av finske foreldre på gården *Hunsdalen* i Ådalen, men vil ikke gå til ytterligere bekjennelse. Fogden påpeker at han har brutt i stykker kongens jern på Akershus, og siden stjålet og brutt seg inn i kirken og Guds hus. Han bør derfor straffes og lide etter loven på hans liv til galge og gren.

Dom: Som følge av sin store og grove forseelse kan *Mattis Mattisen* ikke befris fra døden. Han skal etter tyvebalkens første kapit-
tel straffes på livet og opphenges i galgen, andre onde mennesker til eksempel og avsky (tb 12 fol. 7a-8a).

TING 28. NOVEMBER 1678 PÅ NYGÅRD I AKER

En sak om skogbrann gjenopptas. Prov og vitnesbyrd framkalles for edsavleggelse av herr

assistentråd Lund og hans tjener og fullmektig *Knut Villadsen* (tb 16 fol. 19a).

TING 7. DESEMBER 1681 I AKER

Eskild Jenssøn i Gamlebyen, borger til Christiania, og hans hustru Sissel Olsdatter har blant annet solgt skogstykkene *Langlia* og *Ågårdslia* til sin svoger Oluf Bentssøn, borger i Christiania, hans hustru og arvinger, til odel og eien-

dom. Eskilds kvinne har arvet dette etter sin far. Skjøtet er utstedt i Christiania 2. oktober 1681, og underskrevet av Mogens Lauridssøn og Mads Trulssøn (tb 18 fol. 24b).

TING 2. APRIL 1685 PÅ AKER TINGSTUE I AKER

Viselagmann Martin Bontzen beviser at han ved bygdelenmannen Hans Bestum har innstevnet *Knut Villadsen*, som bor på hans tilhørende gård Store O (Storo). Knut har mot lovens ord sådd på gården, som lagmannen har

latt ham bruke sist sommer for betaling, og lagmannen krever dom. Knut møter ikke, og allmuen forteller at han er reist opp til Romerike. Saken utsettes (tb 20 fol. 82b).

TING 1. DESEMBER 1685 PÅ AKERS TINGSTUE I AKER

Fogden lar innstevne en rekke personer som har begått leiermålforseelser:

13. Sibille Andersdatter på Gran i Sørkedalen, er besøvet av en rytter på Ringerike og går omkring og tigger.

19. *Karl Olsen*, rytter på Ringerike, og Guri Gundersdatter som intet er eiende.

34. Karl Olsen, rytter på Ringerike, identisk med nr 19, har besøvet Aase Larsdatter Stubberud, hun eier intet (tb 20 fol. 128b-129b).

RETTERGANG 4. JANUAR 1686 PÅ OKSEHODET I ØSTRE BÆRUM

Finnene i Østre Bærum, Vestre Bærum og Asker kalles fram. *Henrik Henriksen* på Stein i Østre Bærum, *Lars Larsen* på plassen Holmevannet i Vestre Bærum, *Paal Persen* på en plass under Bjørum i Vestre Bærum og *Per*

Paalsen på Solli i Asker har tidligere bodd på Krokskogen. Lars Larsen var opprinnelig kommet til Krokskogen sammen med sin bror, *Henrik Larsen*, som senere er flyttet til Sverige (tb 21 fol. 1a-2a).

Teksten i referatet er likelydende med *Finnemantallet 1686*, og gjengis derfor ikke her. I det trykte manntallet står det feilaktig at Henrik Henriksen hadde betalt en halv daler for å bygsle en plass på Krokskogen - det rette er ifølge tingbokreferatet 12 daler.

TING 28. JANUAR 1686 I AKER

De i Aker herred boende og tilholdende finner framkalles. Av disse har *Morten Grøttum*, *Mat-*

tis Åklungen og *Henrik Rottungen* tidligere bodd på Krokskogen (tb 21 fol. 2b-3a).

Teksten i referatet er likelydende med *Finnemantallet 1686*, og gjengis derfor ikke her. I det trykte manntallet står at Morten Grøttums norske kone var født på "Vogne" på Ringerike, men dette skal ifølge tingbokreferatet være *Vaker*.

RETTERGANG 24. MARS 1686 PÅ HAUGER I VESTRE BÆRUM

Else Sefrisdatter har stevnet Lars Larsen finne på Krokskogen - som ligger til Bærums jernverk - for ett kvarter rug som *Henrik Larsen*, hennes stefar, har gitt henne før han reiste til Sverige. Stedet grenser til Krokskogen. Hun fører to vitner, Abraham Torstensen smed i Lier og Henrik Stein i Bærum, som har hørt Henrik Larsens ord på Stein for fem år siden ved pinsetider. Henrik Larsen hadde da sagt at hans

stedatter Else skulle ha all rug fra denne bråten, og hans bror Lars Larsen, som da var tilstede, skulle legge dette til rette for henne.

Lars Larsen kan ikke nekte for å ha høstet denne rugen, som anslås til 5½ tønne à 2 riksdaler, altså 11 daler, og 5 daler i omkostning. Han skal betale dette til Else innen halvmånedes dag (tb 21 fol. 6a).

TING 26. JULI 1686 PÅ FUSDAL I ASKER

Flere personer innstevnes for leiermål, blant dem et “qvindfolk” som i 1684 har latt døpe sitt barn i Asker kirke. Hun går nå rundt som

fant i bygda og tigger. Som barnefar har hun utlagt *Paal Ton* på Ringerike, som er rytter samme sted (tb 21 fol. 19b).

TING 14. MARS 1687 I AKER

Christen Li i Gausdal lar ved bondelensmannen Hans Nilsen Bestum fordre *Knut Villadsen* ved sagene i Akers herred for slaktegjeld i samsvar med salige Nils Jonsens skrivelse. Knut har 23. september 1684 på sin værmors

vegne skrevet kausjon på dette, og lover å holde Christen skadesløs. Gjelden utgjør 14 riksdaler og 3 ort. Knut ber om utsettelse til høsten, og innvilges dette (tb 21 fol. 55a).

TING 25. OKTOBER 1688 PÅ VØYEN I ASKER

Fogden lar innstevne en rekke personer som har begått leiermålforseelser:

3. *Mari Rasmusdatter Bure* fra Ringerike, besovet av *Arne Halvorsen* fra samme sted.

Etter at hun sto offentlig skrifte er hun rømt fra bygda (tb 21 fol. 115a-b).

RETTERGANG 21. SEPTEMBER 1691 PÅ AVKINNSKOGEN I BÆRUM

En del av allmuen i Bærum er møtt opp på Avkinnskogen i forbindelse med noe sagtømmer som Hans Horn og Halvor Hørte i Lier har felt der, og det må bevitnes hvor grensedelene går mellom Bærum og Vefsrud, de innstevntes eiendom. Slottsfogden Christen Hanssøn Smidt og Gunder Nadderud, bygdelensmannen i Bærum, er tilstede.

Søren Ringen har vært lensmann rundt 24 år tidligere, og ble da vist grensedelet for Bærums almenning av de to eldste menn i bygda, Ole og Jørn Jonsrud. De gikk fra en tverrelv i Lomma opp til *Midtskogsteinen* på *Krokskogen*, derfra til *Holmevannet* oppe på en bergnabbe til en avbrent furu ved Avkinnsvanna, der kongens krone var hogd inn på siden av treet som vendte mot *Midtskogsteinen*. Det var også uthogd et kors med et årstall som han mente var 1611, tyve år før han selv var født. Den andre siden av treet, som var blinket, vendte mot Avkinnstjernet (“Afkinkkiendet”), og de to gamle mennene hadde sagt at furua var et rettslig delemærke fra det angitte året. Fra furua ned til Avkinnsvannet gikk delet opp mot den høyeste toppen, og sørover til Toverudskogen. Grense-

delet gikk da mellom Bærum på østre og Lier på vestre side av Avkinnsvanna.

Henrik Stein sier at da Søren Ringen og de to mennene gikk opp delet mellom Bærum almenning og Ringerike, kom de ned og fikk seg mat hos hans far, *Henrik Henriksen*, som da bodde ved *Svarttjernsvannet*. Da fulgte han med og viste vei til den blinkede furua med bokstavene (vel årstallet 1611!), og ble med til den store åsen som går ned til Avkinnsvannet. Han hørte da at mennene gjorde utvisning fra vannet opp mot den høyeste toppen. Han tilbyr seg nå å avlegge ed.

En stein med spiss ende på en liten bergnabbe som pekte rett mot Avkinnstjerna er nylig blitt veltet over ende. Lensmannen Arne Hauger har merket seg dette sist sommer, og *Lars Larsen* finne beretter at han sist år har sett denne steinen.

Noen av de innkalte vitnene møter ikke og lyser heller ikke forfall; blant disse er *Ole Fjulsrud*.

Saken gjelder egentlig grensedelet mellom Bærum og Lier (tb 24 fol. 37b-40a).

TING 29. JUNI 1692 PÅ AKERS TINGSTUE I AKER

Povel Ibssøn lar tinglyse sin kontrakt med fru etatsråd Lund om alle hennes sager og skogbruk i Akers herred, Ringerike og Nedre Rome-

rike, i ni poster datert Christiania 12. mars 1692 (tb 24 fol. 111a).

RETTERGANG 22. AUGUST 1692 I BÆRUMS ALMENNING

Saken gjelder en rugbråte i Vestre Bærum almenning som er ryddet av *Sjur Gjesval, Ole Gjesval* og *Isak Vik* i Hole. Gregers Jenssøn Plade, borger i Christiania, møter på vegne av av sin svoger, fogden Christen Hanssøn. Fire vitner er innstevnet. Søren Ringen, 62 år gammel, sier seg villig til å påvise grensedelene mellom Ringerike og Bærum.

Jakob Christoffersen som bor på Levre-eie i Bærum, der han også er oppvokst, kjenner delet fra *Midtskogsteinen*, halvannen fjerding fra åstedet.

Også *Søren Christoffersen* på Frognereie, 70 år gammel og født på Ringerike, og Christoffer By, 70 år gammel, født i Asker og oppvokst på Voksen i Bærum, kjenner grensedelene fra åstedet til *Midtskogsteinen*, og begge sier at den ligger halvannen fjerding i nordvest. Alle hevder at den omstridte bråten ligger til Bærum almenning, og avlegger ed.

Gregers Jenssøn Plade hevder at ringeriksbøndene må være kongen hjemfallen med

skadegjeld og landnam etter domsmennenes taksering i samsvar med lovens 3. bok, 12. kapittel, 5. artikkel.

Sjur Gjesval inngir sitt innlegg av 21. august 1692. Vitnene har hevdet at rugbråten ligger langt innenfor de rette rådelene for Bærum almenning, men Sjur benekter at han har noe å beskyldte dem for.

Ved befaringen sies bråten å være “af temmelig widde”, mens rugen er “heell tynd befunden”. Fire tønner rug anslås til en verdi av en riksdaler tønne uhøstet rug. Ole Gjesval påviser at det også er tilvirket en kullmile med 40 lester på ham og 50 på Sjur, mens Isak Vik har en mile på 60 lester.

Dom: Rugbråten hører til Bærum almenning, og all rug tilfaller kongen. De tre fra Hole prestegjeld som har ryddet bråten må innen femten dager betale 23 daler 3 ort 6 skilling i skadegjeld og landnam (**tb 24 fol. 119a-120b**).

TING 19. DESEMBER 1692 PÅ AKERS TINGSTUE I AKER

Flere personer er innstevnt for leiermål, blant dem *Pernille Østensdatter* fra Ringerike som er besovet av Ole Olsen fra Vardal. Begge har

for lengst forlatt bygda. De var løse folk, og hadde ikke noe å betale boten med (**tb 24 fol. 140a**).

TING 2. NOVEMBER 1693 PÅ AKERS TINGSTUE I AKER

Christen Christenssøn lar ved sin fullmektige tjener av samme navn, *Christen Christenssøn* på Ringerike, innstevne veledle fru etatsråd Lund for gjeld. Stevningen er datert 7. oktober 1693. Madame Lund har ikke møtt.

Fullmektigen har ikke fått tilsendt brev eller dokumenter, og begjærer derfor saken utsatt.

Retten avgjør at saken utsettes til 4. desember (**tb 25 fol. 64a**).

TING 4. DESEMBER 1693 PÅ AKERS TINGSTUE I AKER

Christen Christenssøn, forrige fogd på Ringerike, lar ved sin tjener *Christen Christenssøn* i saken mot fru etatsråd Lund framlegge fem sedler under etatsrådets hånd for 129 riksdaler, samt en på 3 daler som er godsagt Erik Tanum, tilsammen 132 daler 2 ort 16 skilling. Han begjærer dom i saken ved sitt innlegg av 30. oktober

1693, og framlegger også Jacob Bertels-søns kvittering av 28. september 1685.

Jens Gudde hevder på madame Lunds vegne at fordringen er mislig og ureglementert, og at hun har motregning til Christen Christenssøn. Saken utsettes til neste ting (**tb 25 fol. 72a-73a**).

TING 3. MARS 1694 PÅ AKERS TINGSTUE I AKER

I saken mellom *Christen Christenssøn* og madame Lund møter ingen av partene, men Christens dreng inngir en missive med begjæring om

at saken flyttes til sommertinget. Dette innvilges (**tb 25 fol. 97b**).

RETTERGANG 7. JUNI 1695 MELLOM SKOLLERUD OG BURUD I VESTRE BÆRUM

Retten settes i utmarka mellom Skollerud og Burud i Lommedalen ved en bekk som kalles Svartbekken. Mattis Skollerud kommer fram og fører sine vitneprov.

Engebret Gregersen sagmester er 60 år gammel og født på Ringerike, men har vært i bygda siden han var barn. Han vet at Skolleruds eien- deler ikke går lenger enn til elva på vestsiden.

Aksel Knutsen sier seg 50 år gammel og bor på Hanevolleie i Asker, men har drevet Skolle-

rud i seksten år, og flyttet derfra for elleve år siden. Både han og Mikkel, hans formann på gården, har holdt seg til åstedsbekken med hogst og havn.

Retten begir seg fra bekken og går østover langs den til en engebråte som Aksel Knutsen har ryddet tyve år tidligere. Engebret Greger- sen har ti år tidligere brukt denne bråten ett års tid (**tb 26 fol. 9b-13a**).

RETTERGANG 17.-18. JUNI 1695 I HEGGELISKOGEN, ANGITT I AKER (!)

Retten settes med tolv lagrettemenn fra Aker i *Heggeliskogen*, der Guttorm Kvelsrud fra Jevn- aker har hogd sagtømmer og ført det ut ved *Kringlevannet*. Morten Leuch hevder at tøm- meret er hogd i hans skog, og hans fullmektig Jørgen Mercher framlegger en arrestordre av 9. november 1694. Mads Trulssøn og Oluf Bents- søn (den yngre) lar sin landbonde Ole Nilsen Åmot inngi kontrastevning med vekt på sogne- delet mellom Akers herred og Ringerike. Jør- gen Mercher framlegger også kongens skjøte på Heggeliskogen i Aker, utstedt 2. oktober 1663 i København.

Lagrettemennene går nå etter Morten Leuchs prov fra Kringlevannet til *Svartvass- elva*, der en bekk kommer ovenfra og går på nordre side av *Oppkuvåsen*, og på søndre side, som holdes for Heggeliskogen, der en dyp dal på begge sider synes å gjøre skille opp til en dam som Per smed, Henrik Persen Hadeland og Per Hansen Solberg har bygd. Dammen er bygd for tømmer fra sørsiden av dalen, fra Heggeliskogen.

Her blir retten satt på nytt, og det føres en rekke vitner. Guttorm Kvelsrud sier seg 60 år gammel og født på Kvelsrud. Tretti år tidligere har han i tre års tid tjent salige Oluf Bentssøn, som eide *Ågårdslia* (Langlia) skog. I den tiden har han aldri hørt at Oluf hadde noe bruk på vestsiden av vassdraget, bare på østsiden til *Korselva*. Han tjente for 25 år siden salige Peder Nielssøn Leuch i en femårsperiode, og regnet tømmer for ham overalt her i skogen. I den tid gikk delet for Heggeliskogen helt til *Heggelidalen*, som grenser på søndre side mot Oppkuvåsen. Han kom for 25 år siden til Kvelsrud for å bo der, og da sa Peder Leuch at ettersom Guttorm var kjent i Heggeliskogen og der omkring, skulle han få en og annen nabo og venn fra Hadeland til å hogge tømmer for

ham. Mens han tjente salige Oluf Bentssøn, var han med på å bygge Kringlevassdammen og Svartvassdammen, og da hadde Oluf sagt at de ikke skulle ta alt fange i hans skoger på østre side, men ta halvparten på vestsiden. Hverken Oluf Bentssøn eller hans ettermenn hadde brukt noe på vestsiden før Mads Trulssøn be- gynte prosess med *Christen Christenssøn*, for- rige fogd på Ringerike, da Mads ved kontrakt kom over elva, langs etter nordsiden av Opp- kuvåsen til Peder Leuchs eiendeler. Peder ville kjøpe skogstykket *Flåtter(en)* eller *Dypendal* sammen med Christen Christenssøn, og da salige Oluf Bentssøn var hos ham på Bogstad, spurte Peder hvor langt Ågårdsliskogen strakte seg. Oluf svarte da at han ikke hadde skog på vestsiden av vassdraget, men på østsiden til Korselva.

Paal Rønnerud fra Jevnaker, 34 år gammel og født samme sted, sier at han tyve år tidligere var med sin salige far, Aasten Rønnerud, ved vestsiden av Kringlevannet og kjørte sagtøm- mer som faren hadde hogd for Peder Leuch. Han påviser nå stedet, sønnenfor og innenfor Heggelidalen.

Knut Ulsrud fra Jevnaker, 61 år gammel og født på Kvelsrud, sier at han 26 år tidligere hogg sagtømmer for Peder Leuch rett nede ved bekken som går i Svartelva på nordre side. Noen år senere har han hogd sagtømmer for Peder lenger sør, ut til *Langlivannet* på vestre side. Oluf Bentssøn hadde aldri noe mot dette, men drev på østsiden av vassdraget.

Torsten Kinge fra Jevnaker, 57 år gammel, har tyve år tidligere vært med Guttorm Kvels- rud sør for dette stedet, ved Langlivannet på vestsiden av vassdraget, for å hogge sagtøm- mer for Peder Leuch. For syv år siden hogg han tømmer med Guttorm ved Kringlevannet på vestsiden.

Børre Knutsen, 46 år gammel og født i Hof sogn i Solør, nå bosatt på Roen på Hadeland, har flere ganger hogd sagtømmer for Peder Leuch: tyve år tidligere med Johannes Grefte-grev fra Jevnaker ved Langlivannet sør for dette stedet, for sytten år siden med Torsten Kinge nord i Langlivannet, sør for dette stedet, og for syv år siden sammen med Paal og Torkel Andersønner fra Hadeland, like sør for dette stedet der Guttorm Kveldsrud nå har hogd.

Rolv Bjørnsen, 80 år gammel og født på Rønnerud i Jevnaker, nå med tilhold på Kveldsrudeie, har også hogd sagtømmer for Peder Leuch: 26 år tidligere sammen med broren Aasten Rønnerud her nedenfor på vestsiden av *Heggelibekken*, to år senere på sørsiden av Kringlevannet, og siden år etter annet lenger sørover ved Langlivannet.

Nils Larsen på Haugereie i Jevnaker, 51 år gammel, forteller at hans far, salige Lars Paalsen, 42 år tidligere bodde på Lyse i Sørkedalen og hadde salige Morten Lauridssøn som landherre. Da var han med faren og Morten Lauridssøn her oppe i skogen, som både da og nå kalles Heggeliskogen. Han gikk og ledet Morten Lauridssøns hest fra bekken til Svartvasselva og fulgte dalen opp på sørsiden til *Heggeliplassen*, og der hadde Morten sagt: Det skal I vite, karer, at denne skogen hører meg til, så vidt jeg har gått her for eder. Deretter dro Nils den andre veien, ned langs *Heggelivannet* og hjem til Lyse.

Paal Sundby, 66 år gammel og bor nå på *Sundby* i Norderhov, ble tyve år tidligere antatt av Christen Christenssøn og Peder Leuch til bruket ved Svartvannssaga, som de da eide sammen. Der var han i tre år, og salige Oluf Bentssøns arvinger hadde i den tid ikke bruk eller eiendeler vest for vassdraget.

Engbret Sjørvoll av Norderhov, 28 år gammel, var for tyve år siden her oppe i skogen for Peder Leuch sammen med sin far, salige *Jon Sjørvoll*, men var da så liten at han ikke kunne utrette noe. Han minnes likevel at hogsten gikk her og ned til Svartvasselva på sørsiden av dalen og bekken.

Lars Eriksen Hesleberg på Ringerike, 40 år gammel, tjente 16 år tidligere Peder Leuch som tømmerfogd i seks år. Da eide hans husbond alt fra *Trofosshaugen* på vestsiden av vassdraget til Svartvassaga.

Ole Lore fra Hole, 45 år gammel, har 17-18 år tidligere hogd tømmer for Peder Leuch her vestenfor i Heggeliskogen, og dette gikk ned i Heggelivannet. Han har også hogd tømmer for

Peder opp mot Oppkuvåsen, som også er gått ned i Heggelivannet.

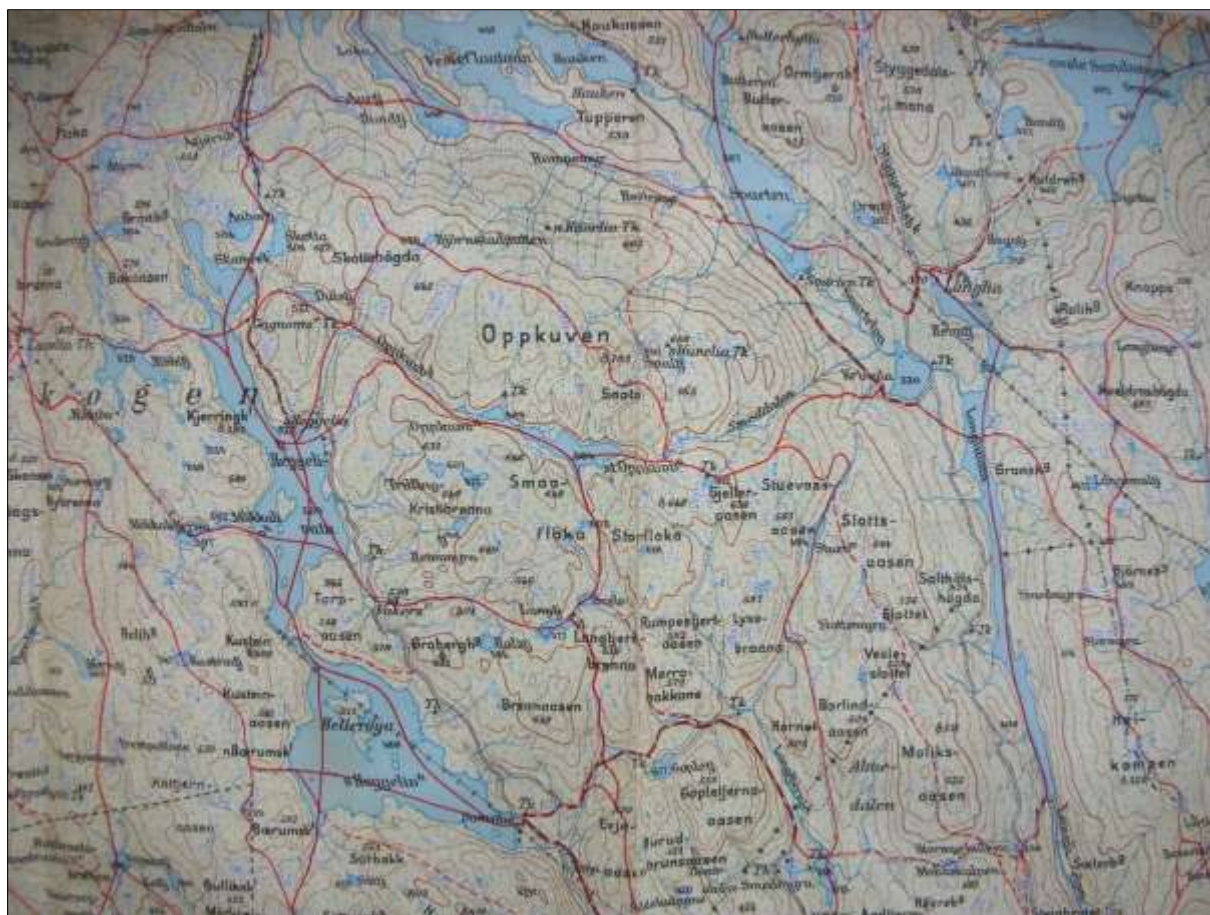
Paal Andersen Vaker fra Norderhov, 34 år gammel, har syv år tidligere hogd sagtømmer for Peder Leuch sør for dette stedet, og ført det ned i Langlivannet.

Morten Grøttum av Sørkedalen (tidligere bodd på Krokskogen), 57 år gammel, har den tid han har bodd her aldri hørt at Oluf Bentssøns barn eller arvinger hadde noe i Ågårdsliskogen vest for vassdraget. De brukte østsiden til Korselva inntil for kort tid siden, da Mads Trulssøn kom til forlik med Christen Christenssøn på Ringerike, og fikk innlemmet Oppkuvåshøgda i Ågårdsliskogen, ned til Peder Leuchs skog. Dette har han alltid hørt skal være rett skille mellom Heggelia på sørsiden og Christen Christenssøns skog, Flåtter(en) eller Dypendal skog opp til Oppkuvåsen på nordsiden. Han har ellers hørt at salige Oluf Bentssøn hadde vært på Bogstad hos Peder Leuch da denne skulle kjøpe Flåtterskogen sammen med Christen Christenssøn. Oluf hadde da beklaget seg over at han ikke kunne gå over vassdraget på vestsiden.

Christoffer bjelkehogger, 68 år gammel, født i Tønsberg len og vært 37 år i Sørkedalen, var for lang tid siden salige Oluf Bentssøns landbonde på Gran i syv år, og i den tiden hogg han aldri noe vest for vassdraget. Han har senere vært med Peder Leuchs tømmerbruk både på denne siden av Langlivannet og vest for dette stedet i Heggeliskogen, og har også fløtet tømmer ut i Kringlevannet, som tilhørte Peder Leuch, fra det stedet hvor Guttorm Kveldsruds tømmer nå ligger.

Så godt som alle vitnene understreker at de aldri har hørt noen uenighet om grensene mellom Heggeliskogen og Ågårdsliskogen.

Samme kveld forlater retten stedet og går opp langs den dype dalen vestover og videre til *Oppkuvvannet*. Her besiktes Oppkuvåsen og området som Mads Trulssøn har fått etter kontrakt med Christen Christenssøn. Dette utgjør etter rettens skjønn et naturlig og etterrettelig dele mellom Dypendalskogen og Heggeliskogen, hvorav den siste tilhører Morten Leuch. Der den dype dalen kommer ned ved Oppkuvvannet, har retten gått i sørvest langs samme vann, og siden i vest til Heggeliplassen, der en temmelig stor bekk blir besiktet. Denne kommer fra Oppkuvvannet og går først et stykke vestover, og siden sørover til Heggelivannet. Natten tilbringes på Heggeliplassen.

Dagen etter, 18. juni, blir retten satt på nord-siden av Heggelivannet, og flere vitner blir avhørt. Lars Koller, 70 år gammel og født i Sverige, vært 48 år i Sørkedalen, vitner i Guds sannhet om at Morten Lauridssøn og Peder Leuch har hatt tømmerhogst i den dype dalen der retten første dag ble satt, og derfra sørover, både ved Kringlevannet og Langlivannet på vestsiden. Han har også vært med på å bygge opp Kringledammen for Morten Lauridssøn. Heggeliplassen og de steder han har drevet hogst tilhører Morten Leuch, og tidligere dennes bestefar Morten Lauridssøn og Peder Leuch, som hadde sine bruk "udj Rolighed" uten at noen anket på dette.

Knut Ringerike av Sørkedalen, 60 år gammel og født på Toten, vært 34 år i Sørkedalen, har i hele denne tiden hogd for Morten Lauridssøn og Peder Leuch vest for Langlivannet. Han har ofte tatt tømmer ved Kringlevannet for Peder, og har aldri hørt salige Oluf Bentssøn eller hans ettermenn tilkjenne seg eiendom i Ågårdslia vest for vassdragene, bare på østsiden til Korselva. Da dammen skulle gjøres ferdig, var det like mange folk på hver side. Den gamle Heggeliplassen er den samme som

nå tilhører Morten Leuch, og alle hans naboer har møtt ved Heggelivannet for hogst og bruk.

Ole Pinsli, 54 år gammel og født i Fron i Gudbrandsdalen, vært 40 år i Sørkedalen, har 35 år tidligere tjent Morten Lauridssøn i fem år. I den tiden har han fløtet tømmer for Morten Lauridssøn og Peder Leuch, både ved den siden av Kringlevannet og utenfor, og på hele strekningen ut etter vest for elva, der salige Oluf Bentssøn og hans etterkommere fulgte østsiden til Korselva, der han også kjørte tømmer for Oluf. Heggeliplassen tilhørte Morten Lauridssøn, Peder Leuch og nå Morten Leuch, og sammen med naboer fra Sørkedalen har han drevet tømmerbruk utenfor Heggelivannet for de to førstnevnte.

Nils Brenna av Sørkedalen, 50 år gammel, født i Sverige og vært her i 40 år, har hele denne tiden vært ved Peder Leuchs bruk ved Langlivannet vest for elva, og har aldri hørt at salige Oluf Bentssøn eller hans etterkommere gikk over her. Han har også hatt tømmerhogst for Peder litt utenfor Heggelivannet sammen med sine naboer. Han har aldri hørt annet enn at Heggeliplassen har vært Peders eiendom, og den tilhører nå hans sønn, Morten Leuch.

Erik Lyse, 72 år, født i Høland og vært fem år i Sørkedalen, forteller at han før pestens tid, 42 år tidligere, i to år tjente salige Oluf Bentsøn, som aldri sa han eide noe i Ågårdslia vest for vassdragene, bare på østsiden. Siden da har Erik vært med i fløtingen for Morten Lauridsøn og Peder Leuch på vestsiden, fra dalen ut i Kringlevannet. Han har også hatt kjøring og fløting her rett utenfor Heggelivannet, og plassen har alltid tilhørt Morten Lauridssøn og hans ettermenn.

Ole Andersen Solberg, 64 år gammel, født i Rakkestad sogn og har vært her siden pestens tid, har 31 år tidligere tjent Morten Lauridssøn i ti år, og var da med på tømmerfløting i og utenfor Kringlevannet. Salige Oluf Bentssøn gjorde aldri krav på noe i Ågårdslia vest for vassdragene, da dette var Morten Lauridssøns eiendom helt til Heggeliplassen. Selv har han vært med på hogst og fløting på denne siden av Heggelivannet, også i Peder Leuchs tid.

Ole Venner i Sørkedalen, 64 år gammel, født i Sverige og har vært her i 45 år, sier at Peder Leuchs skog til Heggelia gikk herfra til dalen ved Oppkuvåsen, ned i Kringlevannet, og derfra på vestsiden så langt som Morten Leuchs eiendom går. Han har årlig vært med på hogst for Peder på denne siden av Heggelivannet.

Christen Tomassen har for sin alderdoms skyld måttet melde forfall.

Endre Hansen, 66 år og bor i Christiania, har før pestens tid tjent salige Oluf Bentssøn i to år. Oluf hadde da bedt sine hogstfolk ikke å krysse vassdragene på vestsiden, men holde seg på østsiden til Korselva.

Tarald Persen, 48 år, født på Hadeland og bor nå ved Akerssaga, har 34 år tidligere tjent salige Oluf Bentssøn i tre år. Oluf kjente seg aldri eiendom til Ågårdslia vest for vassdragene, da dette tilhørte Morten Lauridssøn, men på østsiden har han vært mange ganger med

kjøring av tømmer, og han kjørte det alltid ned i Svartvannet på samme side.

Gudbrand Hansen i Vaterland ved Christiania, 53 år gammel, har 33 år tidligere tjent salige Oluf Bentssøn ett års tid med tømmerhogst. Oluf hadde da sagt at han aldri skulle gå på vestsiden av vassdragene og elvene, og han hadde alltid hogd ved Langlivannet på østsiden.

Jørgen Mercher spør Ole Jonsen Solberg og Mikkel Stubberud hvor mye tømmer de i 1692 har hogd ovenfor Kringlevannet. Ole sier ti tylfter og Mikkel Stubberud med sin svigermor (!) syv tylfter, som Mads Trulssøn har fått.

Hans Hansen Solberg, Henrik Hadeland og unge Per smed er innstevnet, men Per har ikke møtt. Jørgen Mercher spør hvor mye de har hogd ved bekken nedenfor og ovenfor den nye fløterdammen, og ellers i skogen. Hans Solberg sier syv tylfter og Henrik 16 tylfter. De har tidligere fortalt Morten Leuch, Nils Brenna og Morten Grøttum at de har hogd 40 tylfter med Oluf Bentssøns hjemmel.

Det telles opp hogst ved Kringlevannet, der Henrik Hadeland og Guttorm Kvelsrud har liggende noe tømmer, og ved dammen, i bekken og i skogen, der Hans Solberg og Per smed har liggende nærmere 52 tylfter.

Ole Nilsen og Brynild Henriksen forteller at de tre år tidligere var med Mads Trulssøn i skogen. De hadde begynt å blinke trær ved den gamle damstokken ved Kringledammen, og så gått rett vestover i høyden og merket kors i trærne hvor hogsten skulle skje.

De vitner som er uteblitt er *Harald Vaker*, *Anders Abrahamsen*, *Ole Sjursen Vaker* og *Lars Gjerdingen*. Jørgen Mercher krever at disse må innkalles til vitnesbyrds avleggelse.

Morten Leuchs åstedssak er forberedt seks måneder tidligere, mens Mads Trulssøns og Oluf Bentssøns nylig utstedte kontrastevning er rettet til sorenskriver *Jens Thygessøn* på Ringerike. Saken utsettes til 17. juli, og arresten på tømmeret er fortsatt i sin fulle kraft (**tb 26 fol. 13a-20a**).

TING 26. JUNI 1695 PÅ BUTTERUD I VESTRE BÆRUM

Mattis Skollerud ber om endelig dom i saken mellom Skollerud og Burud.

Jens Gudde mener at *Aksel Knutsen* ikke har vitnet rett om at han skal ha brukt Skollerud 27

år tidligere, mens han først har fått bygsel-seddel 10. juni 1682.

Blant de innstevnte vitner er *Engebret Gregersen*. Alle vitner avlegger ed (**tb 26 fol. 25b-27b**).

RETTERGANG 17.-18. JULI 1695 PÅ HEGGELIA, ANGITT I AKER (!)

Retten settes på plassen *Heggelia* med åtte lagrettemenn fra Aker. Slottsfogden på Akershus, Christen Hanssøn Smidt, som også er fogd over Aker, og bygdelenmannen Hans Nilsen Bestum er til stede. På Morten Pederssøn Leuchs vegne møter hans fullmektig, Jens Michelssøn Gudde.

De uteblitte vitnene fra forrige rettsmøte ropes opp. Av disse møter bare Lars Gjerdingen, mens de andre lyser sykdomsforfall. Lars er en finne som er så gammel og bedaget at hans prov er verdiløst. Jens Gudde ber om at vitnene må avlegge ed.

Guttorm Kveldrud forteller at salige Oluf Bentssøn ofte sa at han ikke hadde noe bruk vest for vassdragene. Selv vet han ikke om annet dele, og noe sognedeale kjenner han ikke til. Mads Trulssøn mener at Guttorm ikke bør antas som vitne, da han er opphav til saken.

Mads Trulssøn spør Knut Ulsrud om han kjenner grensedelet på dette stedet eller i det østre vassdraget der han har hogd tømmer, om det tilhører Ringerike eller Aker herred, men Knut vet ikke noe om dette, og husker heller ikke om Oluf Bentssøn levde da han 26 år tidligere hogg for Peder Leuch.

Mads Trulssøn spør alle tidligere vitner om de kjenner delet mellom Ringerike og Akers herred, men ingen av disse vet hvor sognedelet går.

Morten Grøttum forteller at hans far, en finne, ryddet plassen *Heggelia* og tok den av salige *Hans Nielssøn*, tidligere fogd på Ringerike. Noe bevis kan han ikke framlegge, men faren hadde gitt noen års rettigheter til Hans Nielssøn, og senere til Morten Lauridssøn og Peder Nielssøn Leuch.

Mads Trulssøn utspør Ole Pinsli, som har sagt at Morten Lauridssøn førte år tidligere nyttiggjorde seg plassen og skogen, men Ole sier at han står ved sitt prov.

Jens Gudde viser til Morten Lauridssøns kongebrev på *Heggeliskogen* av 2. oktober 1663. Før dette har Morten hatt skogen i pant, og kunne vel også tidligere fått bevilling og bruk. Han framlegger salige stattholder Hannibal Sehesteds ordre fra mars 1647, men den er på uautorisert papir og kan ikke godtas. Han framlegger også kontrakten mellom Mads Trulssøn og *Christen Christenssøn*, tidligere fogd på Ringerike, datert Christiania 7. oktober 1685. Det framgår ellers at hogsten i *Heggeliskogen* er gjort av Anders Abrahamsen, Brynild Henriksen, Ole Jonsen Solberg, Hans

Hansen Solberg, Mikkell Stubberud, Henrik Hadeland og Per smed.

Mads Trulssøn påpeker at *Heggeliskogen* ifølge kongeskjøte ligger i Aker, mens *Ågårdsli* ifølge et annet kongeskjøte ligger i Norderhov. Han refererer til en lagmannsdom ved *Innertjernet* som viser skillet mellom Akers herred, Lommedalen og Ringerike. Han framlegger Frederik IIIs skjøte av 18. juli 1666 på *Ågårdsli*, og den tidligere ringeriksfogden *Hans Rasmussøns* bygselseddel av 20. desember 1650 på *Ågårdsli* til salige Oluf Bentssøn. Han inngir også en supplikk til rentekammeret angående skylden på *Ågårdsli* skogen, med påtegnet svar, datert 8. august og 19. september 1685. Dessuten en kopi av en besiktelse foretatt av salig sorenskriver Laurids Boyessøn i Aker på *Ågårdsli* og *Langliskogen*, datert 24. juli 1663. I tillegg inngis sorenskriverne Laurids Boyessøn og *Jens Thygessøns* 24-mannsdom om sognedelet mellom salige etatsråd Lunds og Mads Trulssøns skoger, datert 6. og 7. juli 1680, samt lagmann Stockfleths dom om grensedelet mellom Ringerike og Bærum, datert 12. juni 1693.

De innstevnte vitner er møtt med unntak av *Ole Gjesval*, Paal Krokstad, *Ole Vaker*, *Nils Hverven* som er syk, og gamle *Jon Vågård*.

Ole Gjesval (!) har aldri vært her i marka før nå, og det vil han avlegge ed på.

Isak Vik, 25 år gammel, har fjorten år tidligere vært her sammen med salige *Trond Sørum* på vestsiden av vannet for å kjøre tømmer, og da kjørte Trond for Peder Leuch. Han har aldri hørt annet enn at *Heggeli* plassen ligger til Ringerike.

Rasmus Andersen på *Trøgslø* i Hole, 32 år gammel, er ikke kjent her i marka, og vet ikke noe om skogen eller sognedelet. Ellers har han alltid hørt at *Heggeli* plassen ligger til Ringerike.

Ole Sjursen Vaker kan ikke møte på grunn av sykdom, og hans vitneprov er tatt av lensmannen *Peder Rasmussøn* og lagrettemennene *Ole Gagnum* og *Gudbrand Ulltveit*. Oles kvinne, *Gunhild Olsdatter*, er 64 år gammel, og har førte år tidligere ligget her i skogen en fjerding vei sønnafor. Da var denne plassen ikke ryddet, og det tømmeret de hogg her solgte de til Morten Lauridssøn. Hvem skogen tilhørte vet hun ikke, men den hadde alltid tidligere ligget til Ringerikes allmenning.

Knut Olsen på *Vaker* i Norderhov har fra tolv år siden hogd sagtømmer for Peder Leuch

her ved plassen og sønnafor. Han har aldri hørt annet enn at Heggeliplassen har ligget til Ringerike, men at skogen tilhørte Peder Leuch.

Torer Gudbrandsen på *Dæli* i Norderhov har fra tyve år siden og ellers til tider hogd sagtømmer for Peder Leuch, både nord, sør og vest for Heggelivannet. Han vet at Peder eide både Heggeliplassen og de stedene han hogg, og at Heggeliplassen alltid har ligget til Ringerike.

Eivind Persen på *Åsa* i Norderhov har i den store pesten, 65 år siden, hørt av gamle *Lars* i *Pjåka* at delet mellom Ringerike og Akers herred gikk i Langlioset, slik at Heggeliplassen hører til Ringerike. Eiendommen tilhørte Peder Leuch, som Morten Lauridsen kjøpte.

Siri Ludvigsdatter, gift med Eivind Åsa, har tyve år tidligere øst for *Vakersetra* sett en stein på et bergskar i myra, og på Mads Trulssøns oppfordring har hun nylig vært ute og lett etter steinen uten å ha funnet den. Hun kan egentlig ikke avlegge ed på at det var en delestein. Ellers har hun ikke hørt annet enn at Heggeliplassen ligger til Ringerike.

Halvor Arnesen på *Bråk* i Norderhov, 60 år gammel, har syv år tidligere hogd noen tylfter sagtømmer på kanten av Oppkuvåsen, og ellers sønnafor. Han har hørt at Heggeliskogen og plassen har tilhørt Peder Leuch, og svarer til Ringerike.

Jens Nordby av Norderhov, 60 år gammel, har i pestens tid fulgt salige Oluf Bentssøn til *Gjermundbu* på Ringerike, og da gikk Olufs dreng etter pålegg på vestsiden av *Svartvannet* for å se om noe var hogd der. Da traff drengen på et bjørneledd som gikk gjennom buksene hans, men han ble ikke skadet. Da Oluf var kommet fram til *Gårbuvollen*, sa han at hans eiendeler strekker seg hit. Da Jens lå i seter i *Ågårdslia*, hørte han alltid at ringeriksdelet gikk i *Langlioset*, men på hvilken side visste han ikke. Han vet at Heggeliplassen svarer til Ringerike, mens eiendommen tilhørte Peder Leuch.

Erik Bjørnsen Tanberg av Norderhov har hørt andre si at ringeriksdelet går til Langlioset, derfra til *Rødkollen* på Krokskogen og derfra til *Innertjernet*. Han har ellers hørt at Heggeliplassen tilhørte Peder Leuch og ligger til Ringerike.

Anders Bjørnstad av Norderhov har fra 16 år siden og ellers til tider hogd sagtømmer for Peder Leuch nord, sør og øst for Heggelivannet. Han har ikke hørt annet enn at Peder var landherre til Heggeliplassen, som ligger til Ringerike. Ellers har han hørt av *Jon Sjørvoll*, som var med i skogstretten mellom salige

etatsråd Lund og Mads Trulssøn, at ringeriksdelet går i Langlioset og derfra sørover til *Rødkollen* og til *Innertjernet*.

Paal Bure av Norderhov sier at både han og hans formenn har ligget i seter en fjerdingsvei i sør herfra, på *Vakersetra*, og han har aldri hørt annet enn at Heggeliplassen ligger til Ringerike.

Johannes Markussen, som har tilhold på Skollerudeie i Lommedalen, vet ikke annet enn at lommedølingene holder seg fra Innertjernet til *Rødkollen*, men på denne kanten kjenner han ikke delet. Han har hørt at Heggeliplassen ligger til Ringerike, og at Peder Leuch eide denne.

I retten framlegges nå en begjæring til herr *Jonas Ramus*, sogneprest på Norderhov, og dennes svar, datert 20. og 25. februar 1695. Også to kvitteringer for skatter for Heggelia framvises, samt en begjæring til stiftsamt-skriver Claus Hanssøn med hans svar, datert Christiania 12. og 15. juli 1695.

Dagen etter, 18. juli, settes retten på nordsiden av Heggelivannet, hvor sorenskriver Jens Thygessøn fra Ringerike i samsvar med Mads Trulssøns kontrastevning møter med følgende lagrettemenn fra Norderhov: *Engebret Vegstein*, *Engebret Gile*, *Per Hønen*, *Sjur Tanberg*, *Christen Li*, *Gudbrand Alvsen Vaker*, *Knut Eriksen Vaker* og *Ole Jensen Vaker*. Også lensmannen Peder Rasmussøn møter.

Det søkes å få til forlik mellom partene om skogstykket vest for det store vassdraget fra *Oppkuvbekken*, som går ned i vassdraget mellom *Svartvannet* og *Kringlevannet*, og sørover lenger ut med vassdraget til Langlioset, hvor den omtvistede hogsten skal være begått.

Det inngås nå forlik om at Mads Trulssøn og Oluf Bentssøn skal ha alt sagtømmer som er felt i området fra Oppkuvbekken og sørover mot Kringlevannet, som Morten Leuch har avstått, og som Mads og Oluf fritt og frelst kan nyte og drive. Morten Leuch skal også betale dem 10 riksdaler. Mads Trulssøn og Oluf Bentssøn skal da avstå fra all rett og tiltale vedrørende det omtvistede området, som heretter skal tilhøre Morten Leuch uten videre anke eller påtale. Det store vassdraget fra Oppkuvbekken til Langlioset ut til Åmots eiendeler skal være rett skille og dele mellom deres eiendommer: Mads Trulssøn og Oluf Bentssøn skal ha østsiden til *Ågårdslia*, og Morten Leuch vestsiden til Heggeliskogen og plassen uaktet tidligere provsbrev og pretensjoner som nå er

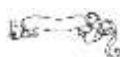
opphevet. Nord for Oppkuvbekken skal de nyte hver sin rett uhindret.

Slottsfogden Christen Hanssøn Smidt inngir protest på kongens vegne (tb 26 fol. 32a-37a).

TING 29. JUNI 1697 PÅ AKERS TINGSTUE I AKER

Slottsfogden Christen Hanssøn Smidt refererer til det kongelige rentekammers mangelposter i hans regnskap for årene 1692-95, da en rekke leiermålsbøter fortsatt står ubetalt, herav boten

til *Pernille Østensdatter* og Ole Olsen fra 1691. Mannen er løsgjenger og rømte straks fra sognet, og kvinnfolket er så fattig at hun ikke eier klær på kroppen (tb 27 fol. 34a-36a).

Fra gulnede aviser

Norske Intelligenssedler, 20. august 1766

Bekjendtgjørelser

Fra en Bonde, navnlig Truls Samuelsen Stubdahl, boende paa Gaarden Stubdahl paa Ringeriget, er den 13de Augusti ved Gaarden bortstaalen en æls-blak blakkede skaaren Hæst, 8 Aar gammel; hvem om samme kand give nogen Oplysning, vilde imod Douceur og an-

vendte Omkostningers Erstattelse, anmelde det hos Lars Jespersen paa Messieurs Collett & Leuchs Contoir. Skulde ellers befindes, at nogen uden Anmeldelse forholder Hæsten, kand de derfor vente at blive tiltalt efter Loven.

Norske Intelligenssedler, 16. august 1780

Paa Gaarden Stixrud i Hole Præstegield paa Ringerige er bortstaalen en Hest Natten imellem den 27de og 28de Junii sidstleden, Corporal Carl Smidt tilhørende; Hesten er sort, Gielk, 7 à 8 Aar gammel, 9 Qvarter høy, har en kortagtig Rumpetange, oven for den venstre Svange var nogle hvide Haar, paa venstre Bagbeen en liden Knippe; før Bortkomsten var klippet en Trappe i Manen paa den høyre Side og paa den venstre stod igjen til Hengemann; han var skoed paa alle Beenene, uden Bielde, og samme Nat Hesten blev borte, var seet Een rejse med den over Snarums-Elven; Personen var gammelagtig, iklæd en siid graa Trøye, Hat paa Hovedet, Rensel paa Ryggen, sortbrunt Haar, og sagde sig at være hiemme ved Kongs-

berg; men til Dato har jeg ikke kundet befinde videre, hvor han er bleven af. Thi ombedes Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed, om de kand erindre sig at have seet enten nogen slig mistænkelig Person siden ovenmelte Tiid at have rejst med saadan Hest, eller slig en Hest at have gaaet i Kjøb, Sahl eller Bytte, og endelig om nogen kand tilkiendegive hvor Hesten nu er. Ligesaa er min Begiær at de Hesten ville besee og forbyde den Ihændehavende at han Hesten ikke maatte borthave, men være derfor ansvarlig til fornøden Efterretning bliver indhentet, og hvem dette kand virkelig melde til Hr. Foged Dorph paa Ringerige, skal raisonnable betales for sin Umage og Oprigtighed.

Gaarden Stixrud den 17de Julius 1780.

Carl Gulssen Smidt.

Fra gulnede aviser

Morgenbladet, søndag 6. september 1846

Dem Krogkleven

Hoch stand ich auf Kongeudsigten
und schaute hinunter ins Thal;
es rauchten die Tannen und Fichten
beglänzt von der Sonne Strahl.
Phantastischen Nebelgestalten
umzogen das Klippengestein,
wie Schleier schwebten und wallten
sie durch den dämmernden Hain.

Es schauten die Häuser im Thale,
umringt von den Fluthen des Fjord,
beglänzt von dem Sonnenstrahle,
so freundlich zu mir empor,
und in der Ferne ein Locken
erklingt in den Morgenrothschein,
das mögen die hallende Glocken
der wandernden Herden sein.

Und dort in der Ferne erblauet
die Kirche zu Nordrehoug,
die Kirche so lieblich erbauet
erblickt mein schweifendes Aug';
dem Gotteshause zur Seiten
die Wohnung des Pfarrers liegt,
dort war's, wo im muthigen Streiten
der Normann den Schweden besiegt.

Und während hinunter ich schaue,
hinunter ins prächtige Land,
gedenk' ich der edlen Fraue,
Anna Colbjørnsen genannt.
So keimt in der Frauen Gemüthe,
in des Busens rosiger Hast,
oft neben der Lieblichkeit Blüthe
des Mannes hochherzige Kraft.

Und dort erbraust Hønefossen,
der schon seit uralter Zeit
die rauchenden Wasser ergossen
in Pracht und Herrlichkeit,
und dort steigt der Goustas Gipfel
keck in die Wolken hinauf,
ich schaue der Tannen Wipfel
und Schnee auf des Berges Knauf.

Gegrüßet sei du, Norwegen,
und deine Sänger zumal,
die kräftig mit Geistesschlägen
erwiedert der Dichtung Strahl.
O mög' er sich herrlich ergießen
ein Strom in das weite Land,
und dich lass mich grüssen, ja grüssen,
dich Henrich Wergeland.

Zersprungen ist deine Harfe,
die laut und kräftig erschallt,
erklungen dein Wort, das scharfe,
erklungen und verhallt.
Und doch wirds lang noch ertönen
auf Bergen und tief im Thal,
die Väter fingen's den Söhnen
und diese den Enkeln zumal.

Und du, der mit feurigen Zungen
den Norden und seine Pracht
in Saitenspiele besungen,
der seh mein Gruss gebracht.
Stolz flammen der Dichtung Kerzen
vom Hauche der Freiheit bewegt,
Welhaven, erzeuge die Herzen
wie du bisher sie erregt!

Und ihr, die des Volkes Sagen
geformt in ein lieblich Gewand,
euch mög' es der Morgenhauch sagen,
ich drück' euch im Geiste die Hand.
Auf, dichtet des Volkes Dichtung,
Asbjørnsen und Jørgen Moe,
der nimmt die herrlichste Richtung,
der dem Markte des Lebens entfloh;

und der des Volkes Sitten
in ihrer Tiese erkannt,
und der in seiner Mitten
zum Kranz die Sagen wand.
Im Volke ruht der Funken
der höchsten Poesie,
der nimmermehr gesunken
in edler Kraft gedieh!

Hinunter zum letzten Male
schau' ich in das grünende Thal,
beleuchtet vom Sonnenstrahle
glüh'n Höhen und Thäler zumal.
Es rauchen die Tannen und Fichten
auf Bergen und grüner Flur,
das ist ein Träumen und Dichten,
in des Nordens hehrer Natur.

H. Zeise

Etterlysning.

Efternævnte unge Mandstaber, som udeblev fra de i Karet 1811 afholdte Mandstabsregninger ved efterkrevne Kompagnier, nemlig:

A. Ringerigske Kompagni:

- Rode-No. 1 Skagæs, Anders Carlsen, født 19de Februar 1815.
 — 2 Græbli, Iver Nielsen, født 24de Juni 1817.
 — 5 Ruftand, Knud Christensen, født 19de Decbr. 1822.
 — 7 Sundbjørn, Lars Nielsen, f. 11de Jan. 1816.
 — 8 Ruftand, Peder Olsen, f. 7de Juni 1818.
 — 10 Sundbjørn, Torild og tre Versund f. 18de Juli 1822.
 — 11 Skokkerud, Petter Pettersen, f. 14de Jan. 1821.
 — 17 Beme, Andreas Jansen, f. 5te Mai 1816.
 — 20 Dypen, Johannes Frederiksen, f. 12te Aug. 1820.
 — 23 Drolshammer, Peder Christensen Haukalsrud, f. 1ste Febr. 1819.
 — 24 Stoveren, Hans Trulsen, f. 9de Oktb. 1816.
 — 25 Bjerke, Anders Johannesen, f. 9de Febr. 1817.
 — 27 Egge, Petter Ellvosen, f. 5te Jan. 1822.
 — 28 Aft, Christian Christensen, f. 9de Febr. 1817.
 — 30 Leerberg, Halvor Pedersen, f. 22de Jan. 1817.
 — 31 Ellie, Anders Pettersen, f. 20de Septb. 1818.
 — 60 Hønen, Ole Gulbrandsen, f. 29de Novb. 1818.
 — 60 Hønen, Paul Martin Henschold Andersen, f. 24de Oktb. 1817.
 — 60 Hønen, Anders Olsen, f. 27de Decb. 1820.
 — 60 Hønen, Thomas Pedersen, f. 9de April 1822.
 — 60 Hønen, Andreas Engebretsen, f. 26de Decbr. 1822.
 — 60 Hønen, Ole Helgesen f. 25de Febr. 1823.
 — 60 Hønen, Anders Olsen, f. 11te Juli 1822.
 — 60 Hønen, Wiul, Anders Grichsen, f. 18de Juni 1815.
 — 60 Hønen, Engebret Olsen, f. 26de Decbr. 1819.
 — 60 Hønen, Alme, Frederich Johansen, f. 24de April 1821.
 — 60 Hønen, Lundstad, Paul Olsen, f. 11de Juli 1816.
 — 60 Hønen, Theodor Theodorson, f. 18de Juni 1820.
 — 60 Hønen, Hans Peter Hansen, f. 30te Septb. 1821.
 — 60 Hønen, Christian Pedersen f. 18de Martz 1823.
 — 60 Hønen, Michel Grichsen, f. 21de Decb. 1823.
 — 60 Hønen, 33 Hørvæn, Ole Johannesen Kam, f. 17de Septb. 1815.
 — 60 Hønen, 34 Høum, Johan Jøhansen, f. 4de Febr. 1816.
 — 60 Hønen, Peder Olsen, f. 6te April 1817.
 — 60 Hønen, Hans Gulbrandsen, f. 14de Martz 1819.
 — 60 Hønen, 35 Høug, Lars Olsen, f. 17de Jan. 1819.
 — 60 Hønen, 36 Nordrehaug, Brastegaard, Anders Olsen, f. 12te Aug. 1821.
 — 60 Hønen, 37 Jonas Andersen, f. 30te Septb. 1821.
 — 60 Hønen, 38 Bager, Erich Knudsen, f. 26de Mai 1817.
 — 60 Hønen, 44 Diftby, Lauris Lauritsen, f. 1ste Jan. 1823.
 — 60 Hønen, 45 Johannes Larsen, f. 10de Martz 1823.
 — 60 Hønen, 49 Sundby, Christian Pedersen, f. 29de April 1823.
 — 60 Hønen, 50 Droystad, Petter Gulbrandsen, f. 14de Novbr. 1819.
 — 60 Hønen, 61 Høshaug, Gulbrand Nielsen, f. 29de Novb. 1821.
 — 60 Hønen, Jacob Johansen, f. 2den Decb. 1821.
 — 60 Hønen, 62 Gomms, Ole Nielsen f. 28de Febr. 1816.
 — 60 Hønen, 67 Banskens, Hans Gundersen, f. 30te Decb. 1820.
 — 60 Hønen, 68 Eteen, Ole Christensen, f. 11te Martz 1821.
 — 60 Hønen, 69 Sundvolden, Peder Nielsen, f. 25de Juni 1820.
 — 60 Hønen, B. Hødelandske Kompagni:
 — 60 Hønen, 1 Klatten, Lars Olsen, f. 2den Febr. 1823.
 — 60 Hønen, 6 Storrud, Gulbrand Andersen, f. 8de April 1822.
 — 60 Hønen, 9 Knastang, Johan Nielsen, f. 8de Juni 1817.
 — 60 Hønen, 1 Klatten, Ole Johan Olsen, f. 26de Novb. 1823.
 — 60 Hønen, 7 Johan Olsen f. 27de April 1816.
 — 60 Hønen, 8 Peder Christian Hansen, f. 11de Juli 1816.
 — 60 Hønen, 6 Ole Olsen, f. 2den Febr. 1821.
 — 60 Hønen, 2 Johan Nielsen, f. 8de Juni 1817.
 — 60 Hønen, C. Hødelandske Kompagni:

Morgenbladet, 15. februar 1842. Etterlysningen er datert Ringerike og Hallingdalens fogdekontor på Follum, 11. januar 1842.

Fra gulnede aviser

Morgenbladet, 12. desember 1851

Skizzer fra en Tur til Aadalen

Aadøls Stridighet i Charakteren er fælles for Fjeldbonden i Almindelighed, men hos hiin er den blandet med et Anstrøg af Raahed, Vildhed, Overmod og Trods, som gjerne findes hos Byernes Bærme. Aadalsens Beliggenhed midt imellem Valdres og Hønefossen forklarer dette. Denne Flekke, der nu ved Lov er ophøiet til Kjøbstad, indslutter en Mængde, ja næsten udelukkende Arbeidere og følgelig en Masse Raahed, der hæver sig i Veiret, fordi den savner en tilsvarende Modvægt af Dannelse. Beliggende ved Udløbet af Dalene, der lig Radier sprede sig ud fra dette Centrum, optager den i sit Skjød hines fattige Beboere, der her gjøre Indkjøb, og med det samme fristes til at deeltage i Bakkanalier, Trætte og Slagsmaal, væmmelige Scener af Raahed og Vildhed, hvorefter de sendes tilbage, besudlede med det Dynd, hvori Massen af denne Kjøbstads Befolkning selv roder.

At ytre Aadalsens Beboere staa paa et langt lavere Trin end øvre Aadalsens, er derfor meget naturligt. Slige Stæder i Slyngelalderen indeholde desuden Gjæringstof nok til at lokke Frihedsprædikanter, Opviglere og «sultne Patrioter» til sig, hvilke betragte deslige Lækkerbidskener med samme Øine som Gribbene Aadslers.

En Kjendsgjerning er det, at Hønefossen og Levanger have spillet en stor Rolle i Agitationens Historie, idet Bevægelserne have ytret sig med størst Voldsomhed i og omkring disse Centralpunkter. Her befinder Agitatoren sig i sin rette Sfære; thi kun her bliver Udueligheden taalt, Middelmaadigheden æret, Charlataneriet

forgudet. Her kunde Michelsens og Knudsens Virksomhet finde tilbørlig Anklang; her kunde en simpel Tale af Thrane opflamme Lidenskaberne, medens han paa Lillehammer, der allerede indslutter for megen sand Dannelse, forgjæves greb til det fortvivlede Skuespillerfif at trække sin Dolk, for at puste en Livsgnist i den døende Begeistring.

Her kunde Agitationens Høiskole grundlægges, fra hvis Katheder den konstituerede Professor, Hattemager Knudsen, docerede den nye Videnskab for et opmærksomt Auditorium og dimitterede med «præ ceteris» Kandidater som Semmen, Mons Amundstuen, Andreas Hansen Løkke og Helge Tytødden. At den simple Aadøl maatte ned og høre den nye Viisdomslære, er naturligt. Belæst med Brændeviin og Thraneblade, beruset af patriotiske Taler og høie Ideer, fuld af Skrøner og Rygter, begav han sig paa Tilbageveien.

Omkring den Hjemkomne slaar en Skare Ligesindede strax Kreds, og medens Flasken gaar rundt, udkrammer han Alt, hvad han har hørt og læst, afsindige Ideer og vilde Planer, ophidser den af egennyttige og trædske Ledere allerede iforveien tilstrækkelig opviglede Masse, der snart spreder sig ad, for i hver Krog af Bygden at danne lignende mindre Kredse, saa at til Slutnings Misfornøielsens, Forvirringens og Oprørets Aand omspænder hele denne eensomme, yndige Dal, hvor Fredens Engel synes at maatte opslaa sit Paulun, om den ellers nogetsteds var at finde på Jorden.

M e r k n a d

Disse betraktningene avslutter en lengre reisebeskrivelse i Morgenbladet, trykt 9. og 12. desember 1851, bare noen måneder etter arrestasjonen av Marcus Thrane og hattemakerkrigen. Skribentens holdninger er interessante, da de utvilsomt gjenspeiler Christiania-borgerens rådende syn på allmuens «Raahed» og manglende dannelse. Liknende skildringer av arbeiderklassen finner vi i konservative aviser helt inn på 1900-tallet. Det er likevel sjelden at hele bygdelag blir omtalt så nedsettende som her med Ytre Ådalen. Den anonyme skribent, åpenbart en departementsfunksjonær, begynner med en for såvidt lesverdig skildring av en fisketur i Sperillen, men nøyer seg altså ikke med å beskrive naturen.

Både i Ådalen og ved Hønefossen var det skjedd ting som nok kunne ha vært gjort annerledes, men det er en annen historie. Tidene skifter, og hendelser vurderes annerledes i ettertid. Den dannede skribent kunne neppe ha forestilt seg at Marcus Thranes levninger hundre år senere skulle bli overført til Æreslunden på Vår Frelses gravlund i Oslo.

S. H.

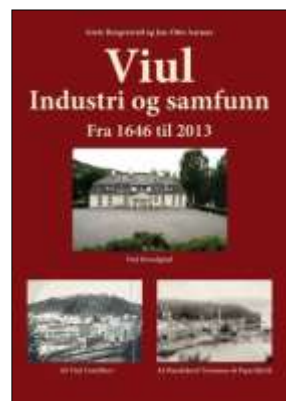
Aktuelle bøker

Ny bok om Viul

Borgersrud, Grete og Jon-Otto Aarnæs:
Viul. Industri og samfunn. Fra 1646 til 2013. 319 s.
Bokstav og Bilde AS (Drammen 2013).

Grete Borgersrud, mangeårig styremedlem i Ringerike Slektshistorielag, har sammen med fotografen Jon-Otto Aarnæs utgitt en ny bok om Viul. Her er Viul hovedgård, AS Viul Træsliberi og AS Randsfjord Træmasse & Papirfabrik gitt en langt mer sentral rolle, og særlig om tremassefabrikken er det kommet for dagen mye originalt materiale som tidligere har vært ansett som tapt. Det viser seg at de nye eierne på Viul hovedgård hadde funnet et stort antall dokumenter i en sidebygning.

Det var i 2007 at Grete Borgersrud innledet sitt lokalhistoriske forfatterskap med boken *Historien om Viul, et industrisamfunn gjennom 350 år*. Den gang var det særlig husmennenes historie som hun anså det viktig å ta vare på, men i den nye boken har hun et videre perspektiv. I tillegg har hun gravd fram et imponerende antall dokumenter, de eldste fra midten av 1600-

tallet, og disse gjengis i transkribert form bakerst i boken. Akkurat dét er noe som settes stor pris på av slektsgranskere!

Boken har et stort antall fotografier, både av ny og gammel dato, og gir et godt visuelt inntrykk med tiltalende layout.

Gudmund Bakke er i mål!

Bakke, Gudmund: *Hole bygdebok VI*. 978 s.
Utgitt av Hole kommune 2013.

Gudmund Bakke har nå avsluttet sjette og siste bind av bygdebøkene for Hole. Det siste bindet omhandler bygdehistorien over 978 sider. Gårdshistorien i de første fem bindene utgjør samlet over 4100 sider.

Det siste bindet med bygdehistorie er utvilsomt også det som faglig sett er mest krevende. Her skal vi følge bygdesamfunnet med dets sosiale linjer fra første stund opp til våre dager, kunne dra sammenlikninger med andre distrikter, og samtidig ha et våkent øye til rikshistorien. Om man søker opplysninger om Olav den hellige eller meieriet i Svensrud i 1870-årene, skal man finne det her. Eller for den saks skyld alt om griske embetsmenn i første halvdel av 1600-tallet. Og hvorfor ikke vite mer om Nesheim landhandleri på Utstranda, etablert i 1923? Eller nav-

nene på de svenske soldatene som i 1716 falt ved slaget i Nordkleiva? Deres levninger hviler i et hjørne på kirkegården i Hole.

Paradoksalt nok vil det alltid være noen som mener at 978 sider bygdehistorie er altfor lite. Kildematerialet er enormt, og mange har sine spesielle interesseområder som de selvsagt synes burde ha vært langt mer detaljert beskrevet. En bygdebokforfatter har en lite misunnelsesverdig jobb, og med kommunal arbeidsgiver må det jo også tas hensyn til tidsfrister.

Gudmund Bakke ble ansatt som bygdebokforfatter i 1995, og første bind kom i 2001. Det er altså sluttresultatet av nærmere tyve års hardt arbeid som nå foreligger, og vi kan bare istemme med Henrik Wergeland: *Nu hvil Dig, Borger! Det er fortjent.*

Ringerike Slektshistorielag

Årsberetning for 2013

Styret 2013

Leder: Nils Elsrud
Nestleder: Sten Høyendahl
Kasserer: Knut Helge Nebell
Sekretær: Tom Larsen
Styremedlem: Grete Borgersrud
Styremedlem: Anne-Berit Tuft
Varamedlem: Gunnar Fagerås
Varamedlem: Sigurd Huseby

Redaksjonen i Hringariki

Sten Høyendahl
Nils Elsrud
Ole E. Yttri
Tom Larsen

Revisor

Asbjørn Arnesen

Valgkomité

Trygve H. Berge
Britt-Ellen Bøhn
Odd Solstad

Ringerike Slektshistorielag har nå (28/1-2014) 221 medlemmer fordelt på 37 livstidsmedlemmer, 184 ordinære medlemmer og 5 gratis medlemmer. I 2013 hadde vi 4 utmeldinger, 1 død, 15 strøket etter manglende betaling.

Styremøter: Det ble holdt fem styremøter (15/1, 9/4, 11/6, 10/9, 12/11.)

Årsmøte: Ble holdt 26. februar kl. 1900 i Bowlinghallen.

Medlemsmøter og fellesmøter

Det ble holdt seks møter med kurs og foredrag i samarbeid med DIS-Buskerud og Ringerike museum:

15. januar DNA i slektsforskning ved Anne M. Berge.
22. januar Fellesmøte: "100 år siden vi fikk alminnelig stemmerett".
9. april Nils Elsrud hadde kurs: Digitalarkivets muligheter.
11. juni Sten Høyendahl hadde kurs i gotisk håndskrift.
10. september Medlemmenes fotodag ved Tom Larsen med gamle bilder fra Ringerike, personer og steder.
5. november Foredrag om ringeriksdialekten ved Nanna Haug Hilton.

Støtte til bokutgivelse

Vi har gitt et bidrag på kr 5000 til utgivelse av *Viul. Industri og samfunn fra 1646 til 2013* av Grete Borgersrud med fotografier av Jon-Otto Aarnæs.

Redaksjonen i Hringariki

To nummer av "Hringariki" er utkommet som vanlig. Vi har noe stoff på lager, men oppfordrer alle til å komme med bidrag. I tillegg har Sten Høyendahl transkribert tingboken for 1699-1705 i to hefter.

Årsmøte for 2013

ble holdt tirsdag 11. februar 2014 kl. 1900 i Hønefoss Bowlingsenter.

Fra styret deltok: Nils Elsrud, Sten Høyendahl, Knut Helge Nebell, Tom Larsen, Grete Borgersrud, Anne Berit Tuft, Gunnar Fagerås.

Fra valgkomiteen møtte ingen, utover dette møtte ett medlem (totalt 8).

Leder Nils Elsrud ønsket velkommen.

..

1. Godkjenning av de frammøtte representantene.
 - a. Det var 8 stemmeberettigede.
2. Godkjenning av innkallingen, saksliste forretningsorden.
 - a. Innkalling var kunngjort to ganger i Ringerikes Blad, på nettsiden vår og på Facebook.
Saksliste og forretningsorden ble godkjent.
3. Valg av møteleder.
 - a. Møteleder ble Nils Elsrud.
4. Valg av sekretær og to til å signere protokoll.
 - a. Referent: Tom Larsen
 - b. Signere protokoll: Sten Høyendahl og Gunnar Fagerås.
5. Behandle beretning for siste periode.
 - a. Årsberetningen ble delt ut til alle, og ble gått gjennom punkt for punkt.
Det ble kommentert noen små detaljer i teksten som ble justert, og lederen erklærte årsmeldingen for godkjent.
6. Behandle regnskap i revidert stand, samt budsjett for kommende tingperiode.
 - a. Det reviderte regnskapet for 2013 ble delt ut, og Nils gikk igjennom dette, Regnskapet viste et underskudd på kr. 741,95. Det ble enstemmig godkjent.
Forslag til budsjett for 2014 ble lagt frem. Her ble det en korrigering, da det ble oppdaget en feil da to tall sto i feil kolonne. Dette ble straks korrigert og ny utskrift ble lagt inn i årsberetningen.
Budsjettet ble deretter godkjent.
7. Behandle innkomne forslag og saker.

Ingen skriftlige saker hadde kommet inn, men det ble luftet en tanke om vi skulle vurdere annonseplass i medlemsbladet "Hringariki" som kan gi litt inntekt, samt at vi bør lage en oversikt over steder vi kan søke kulturmidler og søknadsfrister. Dette vil bli tatt opp på et styremøte senere.

Kontingenten blir stående uforandret i neste periode på kr. 300,-
8. Valg.

Siden ingen fra valgkomiteen møtte og ingen forslag var blitt oversendt, bestemte årsmøtet at vi tok valg på det sittende styret.

 - a. Styret
 - b. Valgkomite
 - c. Revisor

Leder	Nils Elsrud	ble gjenvalgt for 2 år (2014 -2016)
Nestleder	Sten Høyendahl	ble gjenvalgt for 2 år (2014 -2016)
Kasserer	Knut H. Nebell	blir sittende til ny er funnet.
Sekretær	Tom Larsen	ikke på valg.
Styremedlem	Grete Borgersrud	ikke på valg.
Styremedlem	Anne Berit Tuft	ikke på valg.
Varamedlem 1	Gunnar Fagerås	ikke på valg.
Varamedlem 2	Sigurd Huseby	ble gjenvalgt for 2 år (2014-2016)
Revisor	Asbjørn Arnesen	ikke på valg

Redaksjonen i Hringariki er uforandret.

Leder Nils Elsrud takket for årsmøtet. Møtet ble da avsluttet.

Tom Larsen
Sekretær

Protokoll signert

Sten Høyendahl
sign.

Gunnar Fagerås
sign.

Regnskapår 2013

Inntekter	inntekter	utgifter
Kontingent	34 250,00	0,00
Kontingent Forskudd	6 900,00	0,00
Gaver/Tilskudd	0,00	5 000,00
Hringariki	2 777,00	17 600,00
Publikasjoner	1 775,00	1 100,50
Annonser	0,00	2 188,50
Administrasjon	0,00	5 989,50
Porto	0,00	12 654,00
Rente&Gebyr	127,55	129,00
Interesser/utgifter i året	45 829,55	46 581,50
Driftresultat	741,95	
Underskudd	46 581,50	46 581,50

01.01.2013

31.12.2013

Rente	498,00	103,00
HSLspil 26-ktu	127 616,75	127 269,80
Sum beholdning	128 114,75	127 372,80

Beholdning	31.12.2013	127 372,80
Beholdning	01.01.2013	128 114,75
Driftresultat kontroll		-741,95

Kasserer
Knut Helge Næbel

Revisor
Asbjørn Amansen

*Revidert og godkjent
Amansen 02-2014
Asbjørn Amansen*

Regnskap 2014	Budsjett 2014	Regnskap 2013	Regnskap 2012	Regnskap 2011
Driftsinntekter	Driftsinntekter	Driftsinntekter	Driftsinntekter	Driftsinntekter
Kontingent	0,00	34 250,00	26 300,00	35 425,00
Kontingent Forskudd	0,00	6 900,00	12 350,00	16 750,00
Gaver/Tilskudd	0,00	0,00	0,00	5 250,00
Hringariki	0,00	2 777,00	1 126,00	8 870,00
Publikasjoner	0,00	2 060,00	1 275,00	10 380,00
Annonser	0,00	0,00	0,00	
Administrasjon	0,00	0,00	0,00	
Porto	0,00	0,00	0,00	87,00
Rente&Gebyr kontroller	0,00	143,00	125,55	245,48
Diverse	0,00	0,00	0,00	850,00
Sum Driftsinntekter	0,00	kr 47 140,00	48 850,55	95 667,08
Driftskostnader	Driftskostnader	Driftskostnader	Driftskostnader	Driftskostnader
Kontingent	0,00	0,00	0,00	1 280,00
Kontingent Forskudd	0,00	0,00	0,00	
Gaver/Tilskudd	0,00	3 000,00	5 000,00	
Hringariki	0,00	19 000,00	17 080,00	11 761,00
Publikasjoner	0,00	3 100,00	1 100,50	2 012,50
Annonser	0,00	2 188,50	0,00	1 500,00
Administrasjon	0,00	6 000,00	5 989,50	12 300,50
Porto	0,00	13 000,00	12 654,00	11 406,80
Rente&Gebyr utgifter	0,00	129,00	123,00	123,00
Diverse	0,00	0,00	0,00	9 508,25
Sum driftsutgifter	0,00	kr 46 313,00	46 363,50	58 817,50
Driftresultat	kr 0,00	kr 827,00	kr -513,95	kr 16 849,58
			kr 20 089,19	kr 16 061,30